

Euskaltzaindiaren lan eta agiriak

Trabajos y actas de la Real Academia de la Lengua Vasca

Travaux eta actes de l'Académie de la Langue Basque

Work and Proceedings of the Royal Academy of the Basque Language

EUSKERA

2017
62,1
1-161
BILBO
ISSN 0210-1564

EUSKALTZAINDIA

EUSKERA AGERKARIA

Plaza Barria, 15. 48005 BILBO

Telefona: 94415 81 55 • Faxe: 94 415 81 44

posta elek.: info@euskaltzaindia.eus • webgunea: www.euskaltzaindia.eus

Aldizkari hau beste agerkariekin trukutzen da

Esta revista admite el intercambio con otras publicaciones

Cette revue s' échange avec d' autres publications

This journal can be exchanged for others by agreement

Testuen hizkuntza orrazketa: Euskaltzaindiaren Hizkuntza Kalitatearen Behatokia (HIZBEA)

© EUSKALTZAINDIA / R.A.L.V. / A.L.B.

Eskubide guztiak jabedunak dira. Ez da zilegi liburu hau osorik edo zatika kopiazea, ez sistema informatikoekin beronen edukia biltzea, ez inongo sistema elektroniko edo mekanikoz, fotokimikoz, elektrooptikoz, fotokopiaz, erregistratuz edo beste bitartekoz berau transmititzea, aipamenetarako izan ezik, argitaratzailearen edo copyrigharen jabearen alde aurreko eta idatzizko baimenik gabe.

ISSN 0210-1564

Lege gordailua: BL-1244-58

Diseinua: www.ikeder.es

Maketazioa: Euskaltzaindiko Argitalpen zerbitzua

EUSKERA AGERKARIA

Euskera Euskaltzaindiaren agerkari ofiziala da eta 1920. urtetik aurrera argitaratzen da. Urteko lehen zenbakiak (buletinak) Euskaltzaindiaren lana eta bizitza akademikoa biltzen ditu, eta bigarrenak Akademiaren lan esparruetako ikerketa-artikulu originalak, liburu-aipamenak eta antzekoak jasotzen ditu. Zenbakiak urtea bukatu eta hurrengo sei hilabeteetan argitaratzen dira. Ikerketa artikuluak argitaratzeko, Idazketa kontseiluak, anonimotasuna bermatuz, kanpo ebaluatzaileen iritzia jasoko du.

Euskera agerkaria honako aurkibide, zerrenda eta datu-baseetan dago:

- Azkue Bibliotekaren katalogoan
- Euskaltzaindiko webgunean
- Latindex Katalogoan
- Emerging Sources Citation Index-en (ESCI)
- Inguma datu-basean
- ISOC datu-basean
- Linguistic Bibliography datu-basean

Kalitate adierazleak:

CIRC (2015): C maila

MIAR (2018): 8.0 (ICDS)

La revista *Euskera* es el órgano oficial de la Real Academia de la Lengua Vasca / Euskaltzaindia y se publica desde 1920. El primer número del año (el boletín) recoge los trabajos y actos académicos de Euskaltzaindia mientras que el segundo se dedica a publicar artículos de investigación originales, reseñas de libros y similares. Los números se publican dentro del semestre posterior a finalizar el año. Para publicar artículos de investigación, el Consejo de Redacción, garantizando el anonimato, recurre a expertos externos.

La revista *Euskera* está disponible en los siguientes catálogos y bases de datos:

- Catálogo de la Biblioteca Azkue
- Página web de Euskaltzaindia
- Catálogo Latindex
- Emerging Sources Citation Index (ESCI)
- Base de datos Inguma
- Base de datos ISOC
- Base de datos Linguistic Bibliography

Indicadores de calidad:

CIRC (2015): Categoría C

MIAR (2018): 8.0 (ICDS)

La revue *Euskera* est l'organe officiel de l'Académie le la Langue Basque / Euskaltzaindia ; sa publication a démarré en 1920. Le premier numéro de l'année (le bulletin) présente les travaux et la vie de l'Académie ; le second quant à lui publie des articles concernant des travaux de recherche, des comptes rendus de livres, ou autres sujets similaires. Les numéros sont publiés au cours du semestre qui suit la fin de l'année. En ce qui concerne la publication d'articles de recherche, le Comité de rédaction s'entoure d'experts extérieurs à qui il garantit l'anonymat.

La revue *Euskera* est présente sur les catalogues et bases de données suivants :

- Catalogue de la Bibliothèque Azkue
- Page web d' Euskaltzaindia
- Catalogue Latindex
- Emerging Sources Citation Index (ESCI)
- Base de données Inguma
- Base de données ISOC
- Base de données Linguistic Bibliography

Indicateurs de qualité :

CIRC (2015): Catégorie C

MIAR (2018): 8.0 (ICDS)

Euskera is the official journal of Euskaltzaindia and has been published since 1920. The first number or bulletin published each year reflects the Academy's work and academic activities, while the second one contains original research articles, book reviews and the like. Issues are published in the six month period following the end of the year in question. For the publication of research articles the editorial board seeks the opinions of external evaluators, while preserving their anonymity.

The *Euskera* journal appears in the following indexes, lists and databases :

- Catalogue of the Azkue Library
- Website of Euskaltzaindia
- Latindex catalogue
- Emerging Sources Citation Index (ESCI)
- Inguma database
- ISOC database
- Linguistic Bibliography database

Quality indicators :

CIRC (2015): Group C

MIAR (2018): 8.0 (ICDS)

EUSKALTZAINDIA

EUSKERA AGERKARIA

IDAZKETA KONTSEILUA

Zuzendaria: ANDRES URRUTIA, Euskaltzaindia. Bilbo

Idazkari akademikoa: ANA TOLEDO, Euskaltzaindia. Bilbo

Teknikaria: JON ARTZA, Euskaltzaindia. Bilbo

Kideak

ADOLFO AREJITA

Deustuko Unibertsitatea. Bilbo

JEAN-BAPTISTE COYOS

Iker (C.N.R.S., Bordele 3, UPPA). Baiona

JOSEBA ANDONI LAKARRA

Euskal Herriko Unibertsitatea. Gasteiz

ANDONI SAGARNA

Euskaltzaindia. Donostia

PATXI SALABERRI

Nafarroako Unibertsitate Publikoa. Iruñea

MIKEL ZALBIDE

Euskaltzaindia. Donostia

Aholkulariak: JOSEBA ZABALETA eta ERRAMUN OSA (Euskaltzaindia. Bilbo).

AHOLKU BATZORDEA

MIXEL AURNAGUE

CNRS, J. Jaurès Unibertsitatea

Tolosa, Okzitania

MIREN AZKARATE

Euskaltzaindia. Donostia

JOXE AZURMENDI

Euskal Herriko Unibertsitatea. Donostia

MARTINE BERTHELOT

Perpignango Unibertsitatea. Perpignan

CHARLES BIDEGAIN

Paueko eta Aturiko herrialdeetako Unibertsitatea.
Baiona

JOSU K. BIJUESCA

Deustuko Unibertsitatea. Bilbo

GIDOR BILBAO

Euskal Herriko Unibertsitatea. Gasteiz

IÑAKI CAMINO

Euskal Herriko Unibertsitatea. Gasteiz

ANA ETXAIDE

Nafarroako Unibertsitatea. Iruñea

JOSE RAMON ETXEBARRIA

Euskal Herriko Unibertsitatea. Bilbo

MAITE ETXENIKE

Universitat de València. Valentzia

PATXI GOENAGA

Euskaltzaindia. Gasteiz

RICARDO GÓMEZ

Euskal Herriko Unibertsitatea. Gasteiz

MANUEL GONZALEZ

Euskaltzaindia. Donostia

MARTIN HAASE

Bambergo Unibertsitatea. Bamberg

JOSE IGNAZIO HUALDE

Illinoiseko Unibertsitatea. Illinois

ITZIAR IDIAZABAL

Euskal Herriko Unibertsitatea.
Gasteiz

XABIER ITZAINA

CNRS, Centre Emile Durkheim

Sciences por Bordeaux. Bordele

JOSEBA INTXAUSTI

Euskaltzaindia. Donostia

IÑAKI IRAZABALBEITIA

Elhuyar Fundazioa. Usurbil

JACINTO ITURBE

Euskal Herriko Unibertsitatea. Leioa

JABIER KALTZAKORTA

Deustuko Unibertsitatea. Bilbo

JON LANDABURU

CNRS, Paris. Kolonbiako Kultura Ministerioa

ALBERTO LOIZATE

Basurtoko Ospitalea. Bilbo

JUAN MADARIAGA

Nafarroako Unibertsitate Publikoa. Iruñea

JOAN MARTÍ

Institut d'Estudis Catalans. Secció Filològica. Bartzelona

ENEKO OREGI

Eusko Jaurlaritz. IZOko burua. Gasteiz

JON ORTIZ DE URBINA

Deustuko Unibertsitatea. Bilbo

ROSA MIREN PAGOLA

Deustuko Unibertsitatea. Bilbo

JOSE ANTONIO PASCUAL

Real Academia Española. Madril

TXOMIN PEILLEN

Euskaltzaindia. Baiona

IBON SARASOLA

Euskaltzaindia. Donostia

JOAN MARI TORREALDAI

Euskaltzaindia. Donostia

MIRIAM URKIA

Euskaltzaindia. Donostia

JUAN JOSE ZUBIRI

Nafarroako Unibertsitate Publikoa. Iruñea

E U S K E R A

AURKIBIDEA

JARDUNALDIAK:

- Euskal prentsaren hastapena: oraina eta geroa. *Eguna* egunkariaren 80. urteurrena

[9-12] *Kronika*

- Euskal hedabideak itun bila

[13-15] *Kronika*

- Gabriel Arestiren *Euskal Harriak* 50 urte

[16-18] *Kronika*

AGIRIAK:

- Euskaltzaindia. Batzar-agiriak

[21-27] *Osoko bilkura*
Donostia, 2017ko urtarrilaren 27an

[28-34] *Osoko bilkura*
Bilbon, egoitzan eta Euskal Museoa, 2017ko otsailaren 24an

[35-47] *XX. Barne Jardunaldiak*
Bilbon, egoitzan, 2017ko martxoaren 30ean eta 31n

Euskera. 2017, 62, 1. 6-8. Bilbo

ISSN 0210-1564

- [48-58] *Osoko bilkura*
Iruñean, Udaletxean, 2017ko maiatzaren 26an
- [59-65] *Osoko bilkura*
Baionako Herriko Etxean, 2017ko ekainaren 30ean
- [66-72] *Osoko bilkura*
Iruñean, Nafarroako Parlamentuan, 2017ko urriaren 6an
- [73-77] *Osoko bilkura*
Gasteizen, Eusko Legebiltzarrean, 2017ko urriaren 27an
- [78-84] *Osoko bilkura*
Donostian, Gipuzkoako Foru Aldundian, 2017ko azaroaren 24an
- [85-91] *Osoko bilkura*
Bilbon, egoitzan, 2017ko abenduaren 22an

- **Euskaltzaindiaren Arauak**

- [93-96] *Euskaltzaindiaren Araugintza 2017an*

IRIZPENAK ETA TXOSTENAK:

- **Onomastika**

- [99] *Erriberabeitia*
- [100] *Baroja-Zumentu*
- [101] *Untza-Apregindana*

HITZARMENAK:

[102-108] *Euskaltzaindiak 2017an zehar hainbat lankidetzahitzarmen sinatu ditu*

BERRIAK:

[109-118] *2017ko albisteen kronika*

OMENALDIAK:

[119-122] *2017an omenduak izan diren Euskaltzaindiko kideak*

HILBERRI TXOSTENAK:

[124-126] *Piarras Charrittonen hilberri txostena (1921-2017)*

DAVANT, Jean-Louis

[127-129] *Marijane Minaberriren hilberri txostena (1926-2017)*

ARBELBIDE, Xipri

[130-145] *Hiazinto Fernandorenaren hilberri txostena (1930-2017)*

ETXEZARRETA, J. Iñaki

[146-154] *Hiazinto Fernandorenaren hilberri txostena (1930-2017)*

ZABALETA, Patxi

[155-161] *Luis Mari Mujikaren hilberri txostena (1939-2017)*

IZTUETA, Paulo

Euskal prentsaren hastapena: oraina eta geroa.
***Eguna* egunkariaren 80. urteurrena**

Bilbon, 2017ko otsailaren 10ean

Kronika

Euskara hutsean egindako lehen egunkariari buruzko jardunaldia egin zen otsailaren 10ean, Euskaltzaindiaren Bilboko egoitzan, “Euskal prentsaren hastapena, oraina eta geroa” lelopean.

Jardunaldiari harrera egin zioten Juan Mari Aburto Bilboko alkateak, Andres Urrutia euskaltzainburuak eta Juan Mari Atutxa Sabino Arana Fundazioko presidenteak.

Andres Urrutia euskaltzainburuak bere sarreratxoan nabarmendu zuen 1937ko *Eguna* egin zutenen kementa, hain zuzen, lana garai zailetan egin zutelako, “une gogor haien testigantza jasoz”. Juan Mari Aburto Bilboko alkateak 1937ko *Eguna* egin zutenen “ausardia” nabarmendu nahi izan zuen, eta, bide batez, gogoratu zuen gauzak asko aldatu direla euskal hedabideei eta euskarari berari dagokionez. Bilbo adibidetzat jarritz, Aburto esan zuen aurrerapauso handiak egin direla euskararen alorrean, baina onartu zuen oraindik badagoela zer egin. Agindu zuen, hori bai, aurrerantzean ere zeregin horretan tematuko zela bere lantaldea.

Azkenik, Juan Mari Atutxa Sabino Arana Fundazioko presidenteak hitz egin zuen. Atutxak “konpromiso” berba erabili zuen behin eta berriz, orduko idazle eta kazetari haiek horixe bera erakutsi zutelako, bere ustez: “euskal kultura eta euskararekiko konpromisoa, bai Primo de Riveraren diktaduran, bai Errepublikara garaietan, eta, zelan ez, Gerra bete-betean”.

Jardunaldi honetan, besteak beste, euskara hutsean egindako lehen egunkariaren jarduna gogoratu eta aztertu nahi izan zen, bere sorreraren 80. urteurrenarekin bat eginez. Horrekin batera, euskaraz egiten duten hedabideen geroaz hausnarketa egin zen. Bertan honako adituek parte hartu zuten: Joan Mari Torrealda, Luis Alberto Aranberri 'Amatiño', Joseba Agirreazkuenaga, Xabier Altzibar, Idurre Eskisabel, Jabier Onaindia, Odile Kruzeta, Juan Carlos Ibarra, Adolfo Arejita eta Urtzi Urrutikoetxea.

Joseba Agirreazkuenaga EHUKo Historia Garaikide saileko katedradunak *Eguna* egunkariaren aurrekariak aztertu zituen. Halaber, 1937ko urtarrilean jaio zen *Egunaren* sorrerari buruzko datu interesgarriak eman zituen: "*Egunak* modernotasunez jokatu zuen, emakumezkoek ere idatzi zuten, eta ikuspegi historiko handia erakutsi zuten idazle eta kazetari haiek". "*Egunarekin*, ezina egina bihurtu zen", adierazi zuen Agirreazkuenagak.

Xabier Altzibar EHUKo Euskal Hizkuntza eta Komunikazioa saileko irakasleak *Egunan* jardun zutenen profilak aztertu zituen, tartean datu argigarriak emanez. "Ehun bat idazle aritu ziren 1937ko *Egunan*; hori kopuru izugarria da", agertu zuen Altzibarrek. Jardunaldi horretan esandakoaren kariatara zera idatzi du Altzibarrek: "Erdarazkoa bezalako egunkari normala izan zen, euskal kazetaritzaren historian lehen aldiz; hau da, azpiegitura finkokoa eta erredaktore eta kolaboratzaile ordainduak zituen." (*Hermes*, 56: 22). Bertan idatzi zutenei buruz, zera dio: "Egiari zor, esan behar da idazleen artean gipuzkoar asko zegoela, idazle asko ez zirela hain gazteak, gehienek ez zituztela neologismoak erruz erabiltzen, eta, gure ustez, *Egunako* euskararen eta gerrraostekoaren eta gaurkoaren artean ez dagoela hainbesteko desberdintasunik." (*Hermes*, 56: 23).

Joan Mari Torrealdaik soziologo, euskaltzain eta kazetariak eta Luis Alberto Aranberri 'Amatiño' kazetariak "1986ko Egunerokoak" eztabaidan parte hartu zuten. Moderatzaile, Adolfo Arejita euskaltzaina izan zuten. Aintzat hartu behar da *Deia* egunkariak *Eguna* izeneko astekaria argitaratzeari ekin ziola 1986an, "katea ez da eten" lelopean eta 1937ko egunkariaren gomutaz. Amatiñoren iritziz: "*Eguna* zen 1986an kioskoan aurkitu zitekeen formaturik berriena, itxuraz ez ezik, mamiz ere". (*Hermes*, 56: 43). Torrealdaik 1976-1986 bitarteko euskal kazetaritzari buruzko zertzelada batzuk eman zituen, eta, *Eguna* eta *Hemen* astekariei buruz, ondorio nagusi bat atera zuen: "*Eguna* eta *Hemen* astekari-egunkarien saio honetan ikusiko nuke aldi baten bukaera, kazetaritza elebidunaren ustezko arrakastaz eta egunkariaren balizko etorreraz diharduena." (*Hermes*, 56: 55).

Bukatzeko, Idurre Eskisabel eta Iñaki Mendizabal kazetariak, Javier Onaindia Bizkaia Irratiko zuzendariak eta Odile Kruzeta EiTbko irratien zuzendari koordinatzaileak "Hedabideen eta euskararen gaur eguneko erronkak" mahai-inguruan parte hartu zuten. Mahai-ingurua Urtzi Urrutikoetxea kazetariak moderatu zuen. Bertan esandakoetatik zera azpimarratu du Urrutikoetxeak *Hermes* aldizkarian: "Jendearengana heltzeko estrategia berriak landu beharko dira, beste batzuekin batera, administrazioarekin batera, bideak aurkitu jendea geurera ekarri eta sa-

retzeko” (*Hermes*, 56: 63). Euskara hautatzeko beharraz, honako hau nabarmendu du aldizkari berean: “nekez esango diegu hiltun berriei euskaraz bizitzeko hautua egitea, errealitate sozial politiko eta kulturalaren errealitatea bestelakoa denean, eta hor denok pentsatu eta autokritika egin behar dugu (*Hermes*, 56: 65)”. *Eguna* 1937ko urtarrilaren 1ean sortu zen, hau da, Gerra Zibilean, Bilboko Posta kaleko 17an. Sei hilabetez argitaratu zen, harik eta Francoren tropek Bilbo hartu zuten arte. Guztira, 130 zenbaki plazaratu ziren.

BIBLIOGRAFIA:

Sabino Arana Fundazioa, 2017, “Eguna 80 urte” zenbaki monografikoa, *Hermes*, 56. Bilbo.

Euskal hedabideak itun bila

Bilbon, 2017ko otsailaren 22an

Kronika

Hekimen-ek eta Euskaltzaindiak elkarlanean antolatu zuten jardunaldia. Euskal hedabideen elkarlana bideratzeko xedearekin sortu zen Hekimen (Herri Ekimeneko Euskal Hedabideen Elkarte), 2012an. Baina ez horretarako bakarrik, euskararen hiztun komunitateak behar duen eremu komunikatibo sendoa garatzeko asmoa ere aitortu baitzuten hasiera-hasieratik.

Jardunaldian parte hartu zuten Estibalitz Alkorta Eusko Jaurlaritzako Euskara Sustatzeko zuzendariak; Alberto Barandiaran Hekimeneko zuzendariak; Jone Goirigolzarri eta Xabier Landabidea Deustuko Unibertsitateko irakasleek; eta Libe Mimenza Euskal Hedabideen Behategiko kideak.

Herritarrek informazioa euskaraz jasotzeko duten eskubidea ziurtatu ahal izateko, posible ote da hedabide eta administrazioaren arteko itun zabal bat? Galdera horri erantzuten saiatu ziren gonbidatu guztiak eta, bide batez, euskaraz jarduten duten hedabideen egoera azaltzen.

Andres Urrutia euskaltzainburuak egin zien harrera Akademiaren Bilboko egoitzara hurbildu ziren kazetari, politikari, euskaltzain eta irakasleei. “Guretzat azpimarratzekoa da Hekimen-ekin batera antolatu dugun jardunaldi hau, Akademiaren badakigulako komunikabideen sektorea estrategikoa dela euskalgintzan, horren bitartez gizarteratzen baitira interesatzen zaizkigun gai eta kezka ugari; beraz, funtsezkoak dira euskal gizartearen bera kohesionatzeko”.

Urrutiak gogoratu zuen, baita, Akademiaren sorreran orduko hedabideek izan zuten parte-hartzea: “Ehun urte beteko ditugu laster, eta nabarmendu behar dut Euskaltzaindiaren sorreran komunikabideek berebiziko garrantzia izan zutela, bai Akademia abiarazteko orduan, bai euskalgintzaren presentzia bermatzerakoan. Gaur egun ere, euskararentzako eta euskal kulturarentzako hil ala biziko elementuak dira euskal hedabideak, euskalgintza sendo bat eraikitzeko tresna ezinbestekoak”.

Estibalitz Alkortak onartu zuen euskal hedabideek paper garrantzitsua betetzen dutela gure hizkuntzaren normalizazioan, eta aitortu zuen Gobernu berrian bada-goela euskal hedabideen etorkizunari buruzko “kezka eta ardura”. Badagoela “giro bat”, Hekimen elkartearen eta administrazioaren arteko hartu-emana “zuzena eta hurbila” dela, eta etorkizunean elkarrekin eman beharreko urratsa “publikoa eta pribatua” izan behar duela adierazi zuen. Halaber, gogoratu zuen euskal hedabideen sektoreak konpetitiboa izan behar duela, eta irabazi behar duela “merkatua, bere autonomia mantenduz”.

Euskaraz jarduten duten hedabideen erradiografia egin zuen Libe Mimenza Euskal Hedabideen Behategiko koordinatzaileak, datu argigarriak -eta lagungarriak- azaleratuz. Guztira, 215 “komunikazio produktu” ekoizten dira Euskal Herrian (tokikoak, 146; tematikoak, 49; nazionalak, 16; lurraldekoak, 4), 530 zuzeneko lanpostu ziurtatuz; horrez gain, 600 kolaboratzaile inguru dituzte euskal komunikabideek, eta mila boluntariorik gora. Bere hitzaldia argitaratuko da *Euskera* 2017, 2 ikerketa zenbakian, artikulua akademiko gisa.

Hekimenek bilatzen duen itunaren nondik norakoak argitzeko, beste ikuspuntu batzuk ere agertu ziren: Jose Luis Sukia Ikastolen Elkarteko zuzendariak Hezkuntzari lotutako itunak azaldu zituen; Iñaki Urquijo Bizkaiko AEK-ko ordezkariak administrazioarekin AEK-k dituen akordioei buruz hitz egin zuen; eta Titto Betbeder Euskal Irratiak-eko koordinatzaileak Frantziako estatuaren eredua esplikatu zuen. Halaber, Jone Goirigolzarri eta Xabier Landabidea Deustuko Unibertsitateko irakasleak gonbidatu zituen Hekimenek saiora. Biek azpimarratu zuten euskal hedabideek XXI. mendean duten garrantzia estrategikoa, eta etorkizunean aurre egin beharreko arazo eta erronkak identifikatzen saiatu ziren. Beraiek esandakoak *Euskera* 2017, 2 ikerketa zenbakian jasoko dira, artikulua akademiko gisa.

Alberto Barandiaran Hekimeneko zuzendariak zarratu zuen mintegia. Barandiaranek aitortza eskatu zion administrazioari, eta, ostean, ituna. Sektorea identifikatzeko eta garatzeko azken urteotan egon diren zailtasunak aletu zituen, baita euskal hedabideen indarguneak azpimarratu ere. Babes “iraunkorra eta adostua” eskatu zion Jaurilaritzari kazetariak, merkatuak berak ezartzen duen hedabideen arteko desoreka orekatzeko, pluraltasunaren mesedetan, “Europako zenbait herrialdetan egiten den bezala”.

Gabriel Arestiren *Euskal Harriak* 50 urte

Bilbon, 2017ko urriaren 11n

Kronika

Urriaren 11n, “Gabriel Arestiren *Euskal Harriak* 50 urte” jardunaldia izan zen. Arestiren *Euskal Harria* poema bildumaren 50. urteurrena zela-eta, idazle bilbotarraren lana gogoratzeko, jardunaldi berezi bat antolatu zuten Euskaltzaindiak eta Gabriel Aresti kultura elkarteak.

Ekitaldia Euskaltzaindiaren Bilboko Plaza Barriko egoitzan izan zen. Saioari harrera eta ongietorria Juan Mari Aburto Bilboko alkateak, Andres Urrutia euskaltzainburuak eta Xabier Monasterio Gabriel Aresti kultura elkarteko zuzendaria egin zioten.

Jardunaldian zehar, Oskorri taldeak hainbat kanta abestu zituen, ezaguna baita talde bizkaitarrak bere letretan Arestiren hainbat olerki erabili izan dituela.

Lehenbiziko hitzaldia Xabier Kintana euskaltzainak eman zuen “Aitaren etxeko atea mundura ireki zigun bilbotar poeta” izenburupean. Jarraian, Jon Kortazar Euskal Herriko Unibertsitateko Literatura katedradun eta ikerlariak Arestiren lehenengoetariko lana izan zen *Mailu batekin, biola batekin* obra aztertu zuen.

Mikel Martinez aktoreak, oster, Hernanin Gabriel Arestik berak emandako hitzaldiaren dramatizazioa egin zuen.

Andoni Egaña bertsolariak ere parte hartu zuen jardunaldian. Arestik ahozko tradizioa eta modernitatearen arteko zubia eraikitzen egindako ahaleginez mintzatu zen bertsolari zarauztarra.

Gainera, ekitaldi hau Gabriel Arestiren lagun eta kolaboratzaile izan zen Agustin Ibarrolari omenaldi txiki bat egiteko baliatu zuten antolatzaileek. Horren karietara, Susana Jodra ikertzaileak Ibarrolak *Euskal Harria* poema-libururako egindako grabatuak aztertu zituen.

Arratsaldeko saioan, Bernardo Atxaga eta Arantxa Urretabizkaia Arestiren figurari buruz solasean aritu ziren. Horrekin batera, Joseba Sarrionandiak ekitaldirako bidalitako testu bat irakurri zen. Idatzi horretan, Sarrionandiak Xose Neira idazle

galiziarra eta Gabriel Aresti jartzen ditu harremanetan. Arestik marinel brasildar batekin topo egin zuen Bilboko moilan. Enkontru hura baliatu zuen, marinelaren bitartez, Arestiren zenbait liburu La Habanan bizi zen Neirari eraman ziezazkion. Sarrionandiak Neiraren Habanako etxean aurkitu zituen liburu horiek eta bitxi egin zitzaion Arestik liburu guztietan egiten zuen eskaintza: *Euskal Herria izango da hurrengo Vietnam*.

Agiriak

Euskaltzaindia. Batzar-agiriak

Osoko bilkura

Donostian, 2017ko urtarrilaren 27an.

Batzar-agiria

Urrutia, Andres, euskaltzainburua,
Videgain, Xarles, euskaltzainburuordea,
Kintana, Xabier, idazkaria,
Aleman, Sagrario, diruzaina,
Arejita, Adolfo, Iker sailburua,
Coyos, Jean-Baptiste, Jagon sailburua,
Azkarate, Miren,
Goenaga, Patxi,
Iñigo, Andres,
Oihartzabal, Beñat,
Oñederra, Miren Lourdes,
Peillen, Txomin,
Sagarna, Andoni,
Salaberri, Patxi,
Toledo, Ana,
Torrealdai, Joan Mari,
Uribarren, Patxi eta
Zabaleta, Patxi.
Gurrutxaga, Antton,
Osa, Erramun,
Mujika, Alfontso eta
Zabaleta, Joseba,
zegozkien gaietan.

Ezin etorria adierazi dutenak: Aurelia Arkotxa, Jose Irazu “B. Atxaga”, Jabier Kaltzakorta, Joseba Lakarra eta Mikel Zalbide.

Ahalak: Aurelia Arkotxak ahala Jean-Baptiste Battittu Coyosi; Jose Irazu “B. Atxaga”k ahala Andres Urrutiari; Jabier Kaltzakortak ahala Andres Urrutiari; Joseba Lakarrak ahala Miren Lourdes Oñederrari; Joan Mari Torrealdai ahala (iritsi bitartean) Andoni Sagarnari; Mikel Zalbidek ahala Andres Urrutiari.

Batzarra, 2017ko urtarrilaren 27an, ostiralean, 10:00etan hasi da Donostian, Gipuzkoako Foru Aldundian.

A. Urrutia euskaltzainburuak euskaltzain guztiak agurtu eta etorririkoen zerrenda eta ahalak irakurri ditu. Quoruma badela egiaztatu ondoren, urtarrileko Osoko bilkurari hasiera eman zaio.

Erramun Osa idazkariordeak esan du Orotariko Euskal Hiztegiaren 5. argitaraldiaren bertsio elektronikoa aurkezteko etena egingo dela 10:30ean. Orotariko Euskal Hiztegiaren (OEH) 5. argitaraldiak 1.169 sarrera berri ditu eta beste 4.446 aldatu egin dira. Gaur egun, guztira, 145.318 sarrera ditu. Oraingoan, lege eta administrazio arloko testuetatik ateratako hitzez osatu da.

Horren berri eman ondoren, eguneko aztergaiak jorratu dira.

1. Osoko bilkurako (2016-12-16) bilera-agiria onartzea, hala erabakiko balitz

Idazkaritzara ez da inolako oharrik iritsi. A. Urrutia euskaltzainburuak oharrik dagoen galdetuta, halakorik egon ez denez, bilera-agiria onartu da.

2. *H* letraz amaituriko hitzen deklinabidea. Abenduko Osoko bilkuran izandako eztabaida kontuan hartuz, egokitzapena aurkeztu eta erabakia hartu

Aztergaia jorratu aurretik batzar-aretora Alfontso Mujika Exonomastika batzordearen idazkaria sartu da.

Abenduko Osoko bilkuran, amaieran *-h* letra duten hitzak deklinatzeari buruz izaniko eztabaida gogora ekarri du. Abenduko Osoko bilkuran, hau erabaki zen: hatxe letraz amaitzen diren hitzak deklinatzeko, hatxe letra kontuan ez hartzea eta hatxearen aurreko hitzaren arabera (bokala edo kontsonantea) deklinatzea. Hau da: Sarah-k, Sarah-ren; Allah-k, Allah... Halaber, erabaki zen Exonomastika batzordeak ohar bat idaztea erabaki horren zergatia azaltzeko eta ohar hori Osoko bilkurara ekartzea, onartua izan zedin eta, hala, arau osoa argitaratu ahal izateko.

Ohar hori landu du Exonomastika batzordeak, eta Alfontso Mujikak aurkeztu du:

“ (...) Hatxe grafema, berez, kontsonante bati dagokio. Horregatik, izanik irizpide nagusia euskal hitzak balira bezala hautatzea deklinabide-atzizkia, kontuan harturik zein den hitzaren azken letra –kontsonantea edo bokala–, pentsa liteke kontsonantez amaitutako hitzak bezala deklinatzekoa dela.

Alabaina, badu bereizgarri bat hatxe letra gainerako kontsonanteetatik aldentzen duena: ez da inoiz gertatu euskararen historia ezagunean hatxe letra hitz baten amaieran ahoskatzea, ezin da hori gertatu euskaraz, nahiz eta beste hizkuntza batzuetan, hala nola arabieraz edo hebreeraz, hasperentze hori gertatu. Horretan da desberdina hatxe letra hitz baten amaieran gerta daitezkeen gainerako kontsonanteen aldean, euskararen sistema fonologikoari dagokionez, ahoskatzeko ezintasunean.

Horregatik, amaierako hatxe letra kontuan hartuta deklinatzeko gomendioa emanez gero, nahiz eta gomendioa idatzirako izan eta ez ahozkorako, arriskua legoke ahoskera bitxiak sustatzeko; alegia, gerta liteke grafiak ahoskera baldintzatzea eta ahoskera desegokiak sustatzea.

Horregatik, arrazoizkoa da hitzaren amaierako hatxe letra kontuan ez hartzea hitza deklinatzeko. Literaturan ere, adibideak urriak badira ere, hala jokatu dute ia idazle guztiek Allah jainko-izena deklinatu dutenean; hau da, Allah-k, Allah-ren...

Beraz: *h* letraz amaitutako hitzak, idatziz, azken hatxea kontuan hartu gabe deklinatzen dira; hau da, amaierako hatxearen aurreko letra kontuan hartuta dagokien bezala deklinatzen dira”.

Onartu egin da. Beraz, araugaia onarturik gelditu da; arau bihurtu da.

3. 165. arauaren 5. oin-oharra. Testu berria aurkeztu eta erabakia hartu

Arabiar alfabetoaren transkripzioetan hitz batzuetan gertatzen den amaierako "h" letraren kasuistika kontuan harturik, ohar hori mantendu ala ez aztertu da. Izan ere, 2016ko abenduko Osoko bilkuran hartutako erabakiaren ondorioz (<<h letraz amaitutako hitzak, idatziz, azken hatxea kontuan hartu gabe deklinatzen dira; hau da, amaierako hatxearen aurreko letra kontuan hartuta dagokien bezala deklinatzen dira>>), aldatu egin behar da 5. oharra. Gauzak horrela, bi aukera aurkeztu dira. Batetik, 5. oin-oharra osorik kentzea. Lehen ez zegoen araurik halakoak nola deklinatu behar ziren adierazteko; orain, bai. Beraz, ohar hori ez da behar. Bestetik, oin-oharrean arau berriak dioena aplikatzea (<<Hasperenduna da, eta ahoskatu egiten da. Idatziz deklinatzeko orduan, dena dela, azken hatxea ez da kontuan hartzen. Adibidez, Palestinako Al-Fatah erakunde ezaguna (arabieraz, حتف) hone-l a deklinatzen da idatziz: Fatah(-)k, Fatah(-)ko, Fatah(-)ren...>>).

Iritzi-trukearen ondoren, 5. oin-oharra kentzea eta *Plazaberrin* argibideak ematea erabaki da.

4. “Dinastien izenak”. Ekarpenak aurkeztu eta erabakiak hartu

Abenduko Osoko bilkuran aurkeztu zen araugaia, eta oharrak egiteko epea ere jarri zen. Ez da oharrik iritsi. Horrenbestez, araugaia onarturik gelditu da; arau bihurtu da.

5. Pertsona-izenak. Atzerriko pertsona-izenen grafia egokitzea: noiz bai eta noiz ez. Irizpideak. “Europako errege-erreginen izenak”. Ekarpinak aurkeztu eta erabakiak hartu

X. Videgain euskaltzain osoak aurkeztu ditu oharrak. Horiek kontuan hartuz, Exonomastika batzordeak txostena prestatu du. Banan-banan aurkeztu, eztabaidatu eta erabaki dira. Hauek dira erabakiak:

Martin Gizatiarra

Antso Desiratua

Henrike Inpotentea

Filipe Debotoa

Antso Debotoa

Fernando Aldartetsua

Printze Perfektua

Exonomastika batzordeak banaturiko dokumentuaren harira zalantza sortu da Baiazeto izena dela eta, ez ote dagokion Bajazeto. Batzordeari itzultzea erabaki da, otsaileko Osoko bilkuran pertsona-izen horri buruz batzordeak ematen duen iritzia-
ren ondoren, azken erabakia hartzeko.

Azken zalantza hori azaldu ondoren, araugaiaren bigarren partea, izen-zerrenda, onarturik geldituko da. Araugaiaren lehenengo zatia, irizpideei buruzkoa, ez da eztabaidatu. Irizpideen atala urriko Osoko bilkuran aurkeztu zen, baina batzordeari eskatu zaio erabilerari buruzko ahalik eta datu gehienekin osatzea txostena, otsaileko Osoko bilkuran eztabaidatu ahal izateko.

6. Kimikako Oinarrizko Lexikoa: aurkezturiko proposamenari egindako oharren lanketa eta lantaldearen proposamen eguneratua. Ekarpinak aurkeztu eta erabakiak hartu

Aztergaia jorratu aurretik batzar-aretoa Antton Gurrutxaga Zientzia eta Teknika Hiztegia Biltzeko lantaldeko kidea sartu da.

E. Osak argitu duenez, lantaldeak aurkezturiko azken proposamenari, Osoko bilkuran eztabaidatu ondoren berrosatu zenari, ez zaio inolako oharrik egin. On-

dorioz, lantaldeak eginiko proposamenak onartu dira. A. Gurrutxagak gogorarazi ditu dokumentua berrosatzeko baliaturiko irizpideak. Batetik, *Euskaltzaindiaren Hiztegiarekin* kontraesanean zeuden hitzen kasuan, *Euskaltzaindiaren Hiztegiak* dioena jaso da. Bestetik, *Euskaltzaindiaren Hiztegian* agertzen ez diren hitzen kasuan, onarpen zabala duten berbak jaso dira. Azken hauei dagokienez, *Euskaltzaindiaren Hiztegiaren* hurrengo argitaraldia bideratzerakoan erabakiko da hiztegiaren sartzea beharrekoa edota komenigarria ote den, hitz batzuen kasuan azalpen eta teoria osoak jaso behar baitira, *Euskaltzaindiaren Hiztegiaren* definizioen eremua gaindituz.

7. 150. araua aldatzeko Onomastika batzordeak egindako proposamena. Ekarpinak aurkeztu eta erabakiak hartu

Onomastika batzordea biltzeko astirik egon ez denez, puntu hau hurrengorako uztea erabaki da.

8. Esku artekoak

8.1. Hiazinto Fernandorena Setien euskaltzain urgazlearen heriotzaren berri. Urte luzez, euskalgintzan jardun zuen urnietarrak. 86 urte zituela zendu da, urtarriaren 6an. Lazkaoko ikastolen sortzaile eta euskal udalekuen bultzatzaileetako bat izan zen. Euskaltzaindiak euskaltzain urgazle izendatu zuen 1967ko abuztuan.

8.2. Hurrengo bilkurak. Ondoko hauek izango dira hurrengo bilkurak:

Otsailaren 7an, "Toponimia administrazioaren eguneroko jardunean V. ikastaroa" egingo da Burlatan, Iturrondo eraikinean. Egitarauaren berri eman da Osoko bilkuran.

Eguna egunkariaren 80. urteurrena dela eta, jardunaldia egingo da Bilbon, egoitzan, otsailaren 10ean. Egitarauaren berri eman da Osoko bilkuran.

2017ko otsailaren 24an, ostiralean, Bilbon, egoitzan, goizeko 10:00etan hasita, Osoko bilkura egingo da.

8.3. Ipar Euskal Herrian eginiko urratsen berri. X. Videgain buruordeak adierazi du Ipar Euskal Herriko egitura berrira, Euskal Elkargora, iristeko udalek zer egin duten eta, hizkuntza politikari dagokionez, egitura berri horrek zer aukera ekarriko duen. Era berean, 2016. urtearen bukaeran egin diren ekintzak eta jardunaldiak hizpide izan ditu, Ipar Euskal Herrian Euskaltzaindia indartzeko asmoz, besteak beste, Baionako Udalarekin abenduaren 6an izenpetu zen lankidetzahitzarmenaren inguruabarrean.

Testuinguru horretan, besteren artean, toponimiaz gero eta sarriago egiten diren galderei erantzuteko, ikertzaile bat hartu dela aditzera eman du. Hartu ere, Ipar Euskal Herriko Euskaltzaindia Elkartearen izenean egin da hartze hori. Elkartek nortasun juridiko berezia du, eta kontratazioa, lan kontratuak eta abar Frantziako legeriaren arabera egiten dira. Orobat, elkarte horrek bere Zuzendaritza eta Osoko bilkura propioak ditu eta Ipar Euskal Herriko herri-erakundeek diru laguntzak elkarte horretara bideratzen dituzte. Hainbatez, Ipar Euskal Herriko Euskaltzaindia Elkartek autonomia osoa du kontratazioak egiteko. M. Azkaratek galdetu du ea deialdi publikorik egin den. Erantzun zaio ezetz, sarritan arazoak izaten direlako Ipar Euskal Herrian profil jakin bateko hautagaiak aurkitzeko.

8.4. PuntuEus. Joan Mari Torrealдай PuntuEus Fundazioan Euskaltzaindiaren ordezkari den euskaltzain osoak azalpenak eman ditu. Berak argitu duenez, Euskaltzaindia hasieratik egon da Zuzendaritzan, bai elkartearen zenean, bai eta fundazioa denetik ere. Aurrena, A. Sagarna izan zen lehendakari. Ondoren, J. M. Torrealdaik izan du lehendakari kargua Fundazioan. Fundazioaren azkenengo bilkurak Inaki Goirizelaia, duela gutxi arte Euskal Herriko Unibertsitateko errektore izandakoa, Fundazioaren lehendakari eta J. M. Torrealдай lehendakariorde izendatu zituen.

PuntuEus abian jarri zenean begiz jotako erabiltzaile kopuruetara ez direla oraindik iritsi, hazteko aukerak daudela, eta indarra eta zabalkundea egitea garrantzitsua direla azpimarratu du J. M. Torrealdaik.

8.5. Langileekiko-harremanak. J. Zabaleta kudeatzaileak Euskaltzaindiaren Zuzendaritzak eta langileen ordezkariak Erakundearen lan-hitzarmena adostu dutela aditzera eman du. Lan-hitzarmenak jasotzen dituen berrikuntzak azaldu ditu Osoko bilkuran.

8.6. EiTBren eta Euskaltzaindiaren arteko lankidetzaren hitzarmena. Maite Iturbe EiTBko zuzendari nagusiak eta Andres Urrutia euskaltzainburuak 2020ra arteko lankidetzaren hitzarmena sinatu zuten urtarrilaren 18an, EiTBren Bilboko egoitzan. Akordioaren bitartez, euskara eredu estandarra zabaltzen lagunduko du erakunde publikoak, bere plataforma eta hedabide guztietan; horrez gain, euskalkien aberastasuna bistaratzeko eta balioan jartzeko ere ahaleginduko da. Bestetik, EiTBren testu-masa Lexikoaren Behatokia egitasmoan erabiltzen jarraitzeko aukera ematen zaio Euskaltzaindiari.

9. Azken ordukoak

9.1. Urteko egutegiari buruzko galderak. M. L. Oñederrak galdetu du martxoan aurreikusitako Barne Jardunaldiak egun bakarrekoak edo bi egunekoak izango ote diren. Izan ere, azaroan onarturiko egutegian ez zen gai hau argitu. Erantzun zaio Barne Jardunaldietako aztergaiak hurrengo Osoko Bilkuran aurkeztuko direla eta orduan xehetasun gehiago eman ahalko direla.

Era berean, apirilean Osoko Bilkura egongo den galdetu du. Erantzun zaio apirilean aurreikusitako Osoko Bilkura ez dela egingo, egun horretan Araban (bereziki, Gasteizen) jaieguna esanguratsua baita.

Bilkurari amaiera eman aurretik, Euskaltzaindiaren Zuzendaritzak eta langileen ordezkariak adosturiko lan-hitzarmena izenpetzeko asmoz, Maixa Goikoetxea langileen ordezkaria batzar aretora sartu da. Ondoren, M. Goikoetxeak eta A. Urrutiak bi urteko iraupena eta beste bi urtez luzatzeko aukera dakarren Erakundearen Lan-hitzarmena izenpetu dute. Dokumentuak trukatu eta elkarri eskua emanez amaitu da saioa.

Eta beste aztergaiarik ez dela, 13:45 direnean Osoko Bilkura bukatutzat eman da.

Euskaltzainburua,
Andres Urrutia

Idazkaria,
Xabier Kintana

Osoko bilkura

Bilbon, egoitzan eta Euskal Museoan, 2017ko otsailaren 24an.
Batzar-agiria

Urrutia, Andres, euskaltzainburua,
Videgain, Xarles, euskaltzainburuordea,
Kintana, Xabier, idazkaria,
Aleman, Sagrario, diruzaina,
Arejita, Adolfo, Iker sailburua,
Coyos, Jean-Baptiste, Jagon sailburua,
Azkarate, Miren,
Goenaga, Patxi,
Lakarra, Joseba,
Oihartzabal, Beñat,
Oñederra, Miren Lourdes,
Peillen, Txomin,
Sagarna, Andoni,
Salaberri, Patxi,
Toledo, Ana,
Uribarren, Patxi eta
Zabaleta, Patxi.

Osa, Erramun eta
Zabaleta, Joseba,
zegozkien gaietan.

Ezin etorria adierazi dutenak: Aurelia Arkotxa, Andres Iñigo, Jose Irazu “B. Atxaga”, Jabier Kaltzakorta, Joan Mari Torrealdai eta Mikel Zalbide.

Ahalak: Aurelia Arkotxak ahala Xarles Videgaini; Andres Iñigok ahala Sagrario Alemani; Jose Irazu “B. Atxaga”k ahala Andres Urrutiari; Jabier Kaltzakortak ahala Andres Urrutiari; Joan Mari Torrealdai ahala Andoni Sagarnari; Mikel Zalbidek ahala Andres Urrutiari.

Batzarra, 2017ko otsailaren 24an, ostiralean, 09:30ean hasi da Bilbon, egoitzan. 10:00etan, *Oinarrizko Hiztegi Juridiko-parlamentarioa* aurkezteko, bilkura eten da. Ondoren, bilkurari segida eman zaio 11:15ean, Bilboko Euskal Museoan.

A. Urrutia euskaltzainburuak euskaltzain guztiak agurtu eta etorririkoen zerrenda eta ahalak irakurri ditu. Quoruma badela egiaztatu ondoren, otsaileko Osoko bilkurari hasiera eman zaio.

Segidan, euskaltzainburuak Marijane Minaberri ohorezko euskaltzainaren heriotzaren berri eman du. Familiari eta hurbilekoei doluminak adieraztea erabaki da Osoko bilkuran.

Ondoren, eguneko aztergaiak jorratu dira.

1. Osoko bilkurako (2017-01-27) bilera-agiria onartzea, hala erabakiko balitz

Idazkaritzara M. L. Oñederrak eta A. Urrutiak eginiko oharrak iritsi dira. M. Azkaratek adierazi du M. L. Oñederrak eginiko testu proposamenarekin bat dato-rela. Oharrak 8.3. puntuko bigarren paragrafoari gehitzeko proposatu dira. Azke-nean, bigarren paragrafoari ondoko testua gehitzea adostu da: <<Hartu ere, Ipar Euskal Herriko Euskaltzaindia Elkartearen izenean egin da hartze hori. Elkartek nortasun juridiko bereizia du, eta kontratazioa, lan kontratuak eta abar Frantziako legeriaren arabera egiten dira.

Orobat, elkarte horrek bere Zuzendaritza eta Osoko bilkura propioak ditu eta Ipar Euskal Herriko herri-erakundeek diru laguntzak elkarte horretara bideratzen dituzte. Hainbatez, Ipar Euskal Herriko Euskaltzaindia Elkartek autonomia osoa du kontratazioak egiteko. M. Azkaratek galdetu du ea deialdi publikorik egin den. Erantzun zaio ezetz, sarritan arazoak izaten direlako Ipar Euskal Herrian profil jakin bateko hautagaiak aurkitzeko>>.

S. Alemanek 9.1 puntuko bigarren paragrafoan <<... jaiegun esanguratsuak baitira>> esaldia <<... jaiegun esanguratsua baita>> esaldiaren ordeaz paratzea proposatu du. Zuzenketa onartu da Osoko bilkuran.

Horiek horrela, 2017ko otsailaren 24ko bilera-agiria onartu da, eginiko gehi-kuntzak eta zuzenketa sartu ondoren.

P. Zabaletak aditzera eman du bilera-agiriko 2. puntuan jasotakoari buruz, ezer gehitzeko edo aldatzeko arrazoirik ez duela ikusten, bere iritziz ondo jaso baita bilkura horretan erabakitakoa. Nolanahi ere, erabakitakoaren gainean, kezka ager-tu eta Exonomastika batzordeari galdetu dakion iradoki du.

2. 150. araua aldatzeko Onomastika batzordeak egindako proposamena. Ekar-penak aurkeztu eta erabakiak hartu

2016ko azaroaren 25ean eginiko Osoko bilkuran P. Salaberri Onomastika batzordeko buruak azaldu zuen Arabako Foru Aldundiak Arabako herrien izenei buruzko txostena eskatu ziola Euskaltzaindiari. Onomastika batzordeak hiletan jardun du eskaturiko lan hori egiten. Inguruabar horretan, Euskaltzaindiak emani-ko "Arabako herri izendegia" izeneko 150. arauan jasotako zenbait herri izen, hala

nola Argantzun, Bilar, Iruraitz-Gauna, Trebiñu -Eskualdea izendatzeko Uda izena ere erabil daiteke- eta Zanbrana ez dira zuzenak, harrezkero egin diren ikerketa eta bildutako informazio zein testigantzen arabera. Aurreko izen horien orde bestea hauek proposatu dira: Argantzun, Elvillar, Iruraiz-Gauna, Trebiñu -Uda okerreko interpretazioa da; izena Ibita baitzen- eta Zambrana -erdal toponimoa da-. Horregatik, 5 herri izen horiek aldatzeko proposamena aurkeztu zuen Onomastika batzordeak. Aldaketarako arrazoiak eta dokumentazioa ere jasotzen zituen txostenak.

Aurkeztutako txostenari oharrak egiteko epea 2017ko urtarrilaren 9an, astelehenan, amaitu zen.

Oharrik egin ez denez, Onomastika batzordeak eginiko proposamena onartu da Osoko bilkuran.

3. XX. Barne Jardunaldiak, argibideak

E. Osa idazkariordeak XX. Barne Jardunaldien behin-behineko egitura aurkeztu du. Aurkeztutakoak moldaketak izan ditzake, txostenen hurrenkerari eta ordutegiei dagokienez. Izan ere, begiz jotako txostenak jasotzen ez badira, aztergaien zerrendatik kenduko dira. Ondorioz, txostenak aurkezteko finkaturiko epea igaro ostean, behin betiko aztergaien zerrenda eta ordutegiak eskuratuko zaizkie euskaltzainei.

Barne erregeletan aldaketak, eguneratzeak zein besteetarako proposamenak egin nahi dituen euskaltzainak martxoaren 13ra arte egiteko aukera izatea erabaki da Osoko bilkuran. Ondoren, aurkezturiko aldaketa guztiak azalduko dira martxoaren 31n, XX. Barne Jardunaldietan. Aldez aurretik euskaltzainek aurkezturiko proposamen horiei zein Zuzendaritzak XX. Barne Jardunaldietan aurkeztutakoei oharrak egiteko, aldi berri bat irekiko da XX. Barne Jardunaldietan.

Era berean, XX. Barne Jardunaldiak bi egunez egingo direnez gero, aditzera eman da, hala eskatzen duten euskaltzainek logela izan dezaten, eskaria martxoaren 17rako egin beharko dutela.

4. Oinarrizko Hiztegi Juridiko-parlamentarioa aurkezteko ekitaldia

10:00etan Oinarrizko Hiztegi Juridiko-parlamentarioa aurkezteko ekitaldia egin da egoitzaren Areto Nagusian. Ekitaldian hitza hartu dute Eusko Legebiltzarreko

lehendakariak, Nafarroako Parlamentuko lehendakariak, Arabako, Bizkaiko eta Gipuzkoako Batzar Nagusietako lehendakariak, A. Urrutia euskaltzainburuak eta Gotzon Lobera Oinarrizko Hiztegi Juridiko-parlamentarioa ontzen jardun duen lantaldearen koordinatzaileak. Ekitaldian, lantaldeko kideak, ganbera legegileetako alderdietako ordezkariak eta Eusko Jaurlaritzako eta Nafarroako Gobernuako kideak ere egon dira.

5. Atzerriko pertsona-izenen grafia egokitzea: noiz bai eta noiz ez

X. Kintana Exonomastika batzordearen buruak gogorarazi du X. Videgainek “Atzerriko pertsona-izenen grafia” araugaiari ohar batzuk egin zizkiola. Urtarrilaren 26ko Osoko bilkuran atzerriko pertsona-izenen araugaiari egindako oharrak ebatzi ziren, bat izan ezik: euskaraz Baiazeto grafia ere onartzea eskatu zuen X. Videgainek, araugaiari Bajezid I.a bakarrik agertzen zen eta.

Batzordearen proposamena eskaera onartzea izan zen. Hori aurkeztu zenean, ordea, X. Kintanak esan zuen Baiazeto baino hobe izango zela Bajazeto jartzea, koherentzia mantentzeko. Ondorioz, ebatzi gabe gelditu zen puntu hori, Exonomastika batzordeak iritzia eman zezan. Beraz, gaurko bilkurara datuak eta Exonomastika batzordearen proposamena ekarri dira.

Horren arabera, badirudi egokiago litzatekeela Bajezid formarekin batera agertzeko aldaera Bajazet izatea, eta ez Baiazeto. Alegia, euskaraz honela jartzea proposatzen du Exonomastika batzordeak: Bajezid I.a / Bajazet I.a.

M. L. Oñederrak <j> horren ahoskerari buruzko argibidea emanez, arauan ohar bat gehitzea iradoki du.

P. Salaberrik bi proposamen egitea egokiena den eta erabiltzaileentzat nahasgarria suertatuko ez ote den esan du. Bere ustez, batzordeak proposamen bakarra egin beharko luke, ziurtasunik ez dagoenean gerorako utziz horri buruzko erabakia hartzea.

Azkenean, gaia batzordera berriz eramatea eta hurrengo bilkurarako uztea erabaki da Osoko bilkuran.

6. “Europako errege-erreginen izenak”. Irizpideak eztabaidatzea eta erabakitzea

X. Kintanak aditzera eman duenez, puntu honek aurrekoarekin dauka zerikusia. Izan ere, gaur aurkeztu den “Atzerriko pertsona-izenen grafia egokitzea. Noiz bai

eta noiz ez. Irizpideak” izeneko txostena iazko urriko Osoko bilkuran aurkeztu zena da, funtsean, baina gaur egungo erabilerari buruzko datu gehiago erantsita, corpusetakoak batez ere, gaur egungo erabilera erreala zertan den ikusteko.

Erabaki beharrekoak txosten honen 12. orrialdetik aurrera, ondorioen atalean, jaso dira; oinarrian, honakoa erabaki behar da: oraingo errege-erreginei ere grafia aldatuko zaie, bai ala ez?

"Bai" erabakiz gero, hor amaitzen da kontua. "Ez" erabakiz gero, orde, zehaztu egin behar da. Bi aukera aurreikusten ditu batzordeak. Batetik, gaur egun erregetzan daudenei jada ez aplikatzea grafia-egokitzapena (beraz, Joan Karlos I.a baina Elizabeth II.a, Felipe VI.a...). Bestetik, mende-aldeketa (XX. m. / XXI. m.) ezartzea mugatzat grafia-egokitzapenaren irizpideari amaia emateko. Hau da, XXI. mendean erregetzan direnei edo izan direnei grafia-egokitzapena ez aplikatzea (beraz, Juan Carlos I.a, Elizabeth II.a, Felipe VI.a...).

Gaia kokatu ostean, iritzi-trukea gertatu da. Gaztelania eta frantses hizkuntzen tradizioa eta euskarazko hiztun-elkartean duten eragina kontuan hartuz, hiztun-elkartearen batasunari eutsi guran, bide propioa egitea onuragarria izan daitekeela aipatu da, beste hiztun-elkarte batzuek egin duten bidea euskaraz ere eginez. Nolanahi ere, jarraitu beharreko irizpideak ez dira garbi ikusi, batzordeak aukera desberdinak ematen baititu. Ondorioz, datuak aztertzeko, interpretatzeko eta proposamen bakar bat egiteko eskatu zaio Exonomastika batzordeari. Era berean, gai honi araua baino gomendio izaera ematea proposatu da, ondoren, erabiltzaileek (idazleek, hedabideek, argitaletxeek eta abar) zein bide lehenesten duten jarraitu ahal izateko.

7. Euskaltzaindiaren 2016ko behin-behineko balantze ekonomikoa eta 2017. urteko aurrekontuei buruzko informazioa

S. Aleman diruzainak aditzera eman du Zuzendaritzak 2016ko behin-behineko aurrekontu likidatua onartu eta Osoko bilkurari horren berri ematea erabaki duela. J. Zabaleta kudeatzaileak 2016. urteko aurrekontua, eginiko gastuak eta sarrerak jasotzen dituen behin-behineko aurrekontu likidatua aurkeztu du. Gauzak horrela, aurrekontu-ekitaldia defizit txiki batekin (-1.255,57 euro, hots, kudeatutako aurrekontuaren % 0,05) ixtea aurreikusi da (behin betiko emaitza, urteko Kontu Ikuskaritzak eginiko txostenaren arabera zehaztuko da). Ondorioz, Euskaltzaindiaren urteko balantzea orekatua izan da, azken urteetakoa izan den bezala.

Segidan, 2017ko aurrekontuei buruzko zenbait argibide eman dira. Jakinarazi denez, herri-erakunde batzuek (bereziki Eusko Jaurlaritzak, Espainiako Gobernuak, Euskararen Erakunde Publikoak) 2017. urteko aurrekontuak onartu gabe dituzte. Nolanahi ere, jada egin dituzten aurreikuspenak jaso direnez, jakinarazi da 2017ko aurrekontua 2016ko aurrekontuaren antzekoa izango dela, eta 2016ko egitasmoei, zerbitzuei, batzordeei eta lantaldeei, hots, iazko lan-jardunari bere horretan eutsi ahal izango zaiola.

8. Esku artekoak

8.1. EiTBko Administrazio Kontseilurako ordezkari bat proposatzeko idatzia. Araubideak jasotzen duena aipatuz, EiTBren Administrazio Kontseilua berritzea dela eta, Eusko Legebiltzarrari hautagai bat aurkezteko idatzia jaso da Euskaltzaindian. Horiek horrela, Zuzendaritzak A. Arejita euskaltzain osoa proposatzea erabaki du, 2017ko otsailaren 8an harturiko erabakiaren arabera.

8.2. 2017. urteko Euskadi Literatura Sariak. Euskaltzaindian jaso da euskarazko literatura itzulpena modalitaterako Euskararen Akademiak epaimahaikide bat proposatzeko eskaria. Idatziari erantzunez, Zuzendaritzak Gotzon Lobera Revilla jauna proposatzea erabaki du, 2017ko otsailaren 8an erabakitakoaren arabera.

8.3. Gaur banatuko diren liburuak. Honakoak banatuko direla jakinarazi da: Jorge Luis Tejedorrekin paraturiko *Sestaoko toponimia / Toponimia de Sestao* (Izenak bildumako 6. zenbakia).

Jon Kortazarrek eta Paulo Kortazarrek paraturiko *Mailu batekin: biola batekin*. Gabriel Aresti, 1962.

8.4. Hurrengo bilkurak:

Martxoaren 25ean, larunbatean, Ürrüstoi-Larrabileko Herriko Etxean, 10:30ean, Jean-Louis Davanti Manuel Lekuona Saria emateko ekitaldia egingo da.

Martxoaren 30ean eta 31n, XX. Barne Jardunaldiak egingo dira Bilbon, egoitzan.

9. Azken ordukoak

9.1. Bizkaiko Batzar Nagusien aktak. Urtarrilaren amaieran egin zen publiko Bizkaiko Batzar Nagusietako lan saioak, argitalpenak eta bestelako dokumentuak transkribatzeko zerbitzuaren lizitazio-iragarkia. Testuen itzulpena bizkaieraz egin dadila agintzen du baldintza teknikoen agiriak. Gai hau dela eta, kezka agertu du M. Azkaratek.

A. Arejitak, P. Uribarrenek eta A. Urrutiak gai hau ez dela berria eta duela zenbait hamarkadatik hala egiten dela azpimarratu dute.

9.2. Radio Bilbaoren Bikaintasunaren Saria. Euskararen alde eginiko lana azpimarratzeko, Bikaintasunaren sarietako bat jasoko du Luis Baraiazarra ohorezko euskaltzainak, martxoaren 6an, arratsaldeko 19:00etan, Guggenheim Museoan.

Eta beste aztergaiarik ez dela, 14:00etan Osoko bilkura bukatutzat eman da.

Euskaltzainburua,
Andres Urrutia

Idazkaria,
Xabier Kintana

XX. Barne Jardunaldiak

Bilbon, egoitzan, 2017ko martxoaren 30ean eta 31n.

Batzar-agiria

Urrutia, Andres, euskaltzainburua,
Videgain, Xarles, euskaltzainburuordea,
Kintana, Xabier, idazkaria,
Aleman, Sagrario, diruzaina,
Arejita, Adolfo, Iker sailburua,
Coyos, Jean-Baptiste, Jagon sailburua,
Arkotxa, Aurelia,
Azkarate, Miren,
Goenaga, Patxi,
Iñigo, Andres,
Kaltzakorta, Jabier,
Lakarra, Joseba,
Oñederra, Miren Lourdes,
Peillen, Txomin,
Sagarna, Andoni,
Salaberri, Patxi,
Toledo, Ana,
Uribarren, Patxi,
Zabaleta, Patxi eta
Zalbide, Mikel.

Galé, Patxi,
Manterola, Julen,
Martínez de Madina, Elena,
Mujika, Alfontso,
Osa, Erramun,
Rekalde, Paskual,

Urkia, Miriam eta
Zabaleta, Joseba,
zegozkien gaitetan.

Ezin etorria adierazi dutenak: Miren Azkarate (30ean), Jose Irazu “B. Atxaga” (30ean eta 31n), Andoni Sagarna (31n), Joan Mari Torrealdei (30ean eta 31n) eta Mikel Zalbide (30ean).

XX. Barne Jardunaldiak 2017ko martxoaren 30ean eta 31n, ostegunean eta ostiralean, egin dira Bilbon, egoitzan. Martxoaren 30eko saioa 10:00etan hasi eta arratsaldeko 18:30ean amaitu da. 31ko saioa, berriz, 10:00etan hasi eta 12:45 direnean amaitu da.

A. Urrutia euskaltzainburuak euskaltzain guztiak agurtu eta etorririkoan zerrenda eta ahalak irakurri ditu. Quoruma badela egiaztatu ondoren, XX. Barne Jardunaldiei hasiera eman zaie

A. Urrutia euskaltzainburuak, Piarres Xarriton euskaltzain emeritu zendu berriaren heriotza dela eta, familiari eta hurbilekoei doluminak adierazte proposatu du. Hala egitea erabaki da Osoko bilkuran.

Eguneko aztergaiak jorratu aurretik, gaur eta bihar paper euskarrian aurkezten diren idatziak euskarri digitalean eskuratuko zaizkie hala eskatzen duten euskaltzainei. Idazkaritzak datorren astelehenean, apirilaren 3an, goizean zehar igorriko ditu dokumentuak. Era berean, aurkeztutako txostenei oharrak egiteko aldia 2017ko maiatzaren 2ra arte irekitzea erabaki da Osoko bilkuran.

Ondoren, XX. Barne Jardunaldien aztergaiak jorratu dira.

A. Urrutia euskaltzainburuak Zuzendaritzak martxoan prestatu eta onarturiko “2017-2021 aldirako ikuspegia eta helburu orokorrak” izenburua daraman txostena aurkeztu du. Dokumentu honetan jasotzen dira 2013-2016 aldiko balantze orokorra, Euskaltzaindiaren egoerari buruzko hausnarketa, 2017-2021 aldirako Plan Estrategiko berriaren 6 ardatzak eta habe horiek garatzeko neurriak.

Ondoren, Zuzendaritzak martxoan onarturiko “2017-2021. Iparraldeko langaiak: proposamena” txostena aurkezteko, hitza X. Videgain buruordeak hartu du. Txostenean lantzen dira Euskaltzaindiak Ipar Euskal Herrian azken hilabeteetan egin duenaren berri laburra, funtzionamenduari buruz zenbait hausnarketa eta proposamen, bai eta bestelako egiturekiko harremanak.

Segidan, “Euskaltzaindiaren mendeurrena” txostena aurkezteko, hitza A. Urrutia euskaltzainburuak hartu du. Zuzendaritzak prestatu eta onarturiko idatzi honetan honako hauek jasotzen dira: mendeurrenaren abiaburuak, Euskaltzaindiaren egitekoak (sortu eta mende bat geroago), ospakizunetan kontuan hartuko diren 6 lerro akademikoak, Euskaltzaindiaren ibilbidean oso esanguratsuak izan diren tokiak -ekitaldiak antolatzeko orduan erreferentziatzat hartuko direnak-, ospakizunen antolakuntzari buruzko oharrak, 2018-2019 aldirako egutegia eta mendeurrena antolatzeko Batzorde suntsikor bat eratzeke oinarriak.

Lehenbiziko ataleko txostenak aurkeztu ondoren, galderetarako eta iritzietarako tarte ireki da.

A. Arkotxak, mendeurrenak kontuan hartuko dituen tokiei buruz, Donibane Lohizune kontuan hartzea proposatu du, herri horrek Euskaltzaindiaren ibilbidean toki aipagarria izan baitu.

X. Videgainek, bere aldetik, ospakizunak eta batzordeetako, lantaldeetako eta egitasmoetako jardunak lotzeko ahalegin berezia egin beharko litzatekeela aditzera eman du. Era berean, mendeurrenaren kariatara, Euskaltzaindiaren eguneroko jardunean parte hartzen ez duten euskaltzain osoen parte hartzea ahalbidetzeko ahalegina egin dadin eskatu du.

P. Goenagak, ekarpenak egin ahal izateko, txosten garatuagoa aurkeztu behar zela nabarmendu du.

P. Zabaletak Euskaltzaindiaren mendeurrena, 1968ko Arantzazuko batzarra eta duela berrogei urte Euskaltzaindiak argitara emaniko *Euskararen Liburu Zuria* aipatu ditu (argitalpen hau eguneratu eta berrargitaratu beharraz aritu da). Aurkeztu dena gehienbat barrura begirakoa dela, eta nazioarteko bilkuraren bat egitea ez ote den komeni esan du. Ipar Euskal Herriko eta Arabako ordezkarienez ere aritu da, ikusgarritasuna eta zerbitzu izaera indartzeko, ordezkarieta horien kokagunea Euskaltzaindiak berrikusi beharko lukeela azpimarratu du. Amaitzeko, euskararen egoerari eta estatusari buruz gogoeta egiteko unea izan litekeela esan du, bereziki Frantziako eta Espainiako estatuek euskarari ematen dioten trataeraz, bai eta nazioartean euskarak hartu beharreko tokiaz -diaspora aipatu du, duen hedaduragatik eta garrantziagatik-.

M. L. Oñederra bat etorri da P. Goenagak eta P. Zabaletak aipatu dutenekin. Halaber, intraneten kontua berriz aipatu du, hainbat bider gai hori ekarri duela, euskaltzaintzat lagungarri litzatekeela eta eginkizun dagoela azpimarratuz. 2017-2021 aldiko helburuen artean euskaltzain urgazleen parte hartzea indartzea jasotzen denez gero, lehenengo, euskaltzain osoen parte hartzea zergatik den horren urria gogoeta-gai izan beharko litzatekeela nabarmendu du. Zalantza agertu du ahalak ematearekin euskaltzain osoen erantzukizuna ez ote den arintzen. Amaitzeko, Osoko bilkuretako aztergaien artean, galdera-erreguen puntua gehitu dadin proposatu du.

A. Arejitak, P. Zabaletak proposatutako hariari tira eginez, *Liburu zuria*ri segida emateko, argitalpen berezia ateratzea ideia ona izan daitekeela esan du. Nazioarteko bilkura bat antolatzeari ondo deritzo, baina lehentasuna eman ez Euskaltzaindiak euskal lurraldeetako gizartearekin, hiztunekin, elkarte zein erakundeekin duen lankidetzarekin. Orain arte egindakoa eta eginkizun dagoena gogoeta-gai izan behar duela eta, mendeurrenaren ondoren aurrera begirako jarraibideak finkatzeko baliatu beharko litzatekeela aditzera eman du. Estandarizazioa izan du hizpide, bai eta idatzizko tradizioa kontuan hartzea ere. Arantzazu, Euskaltzaindiaren 1968ko bilkuraz gain, euskararen ibilbidean ere, garrantzi handikoa izan dela azpimarratu du, eta, beraz, hori ere kontuan hartzea komeni dela iradoki du.

Euskaltzainburoak Donibane Lohizunen zerbait antolatzea mendeurrenerako eratzen den batzordeak azter dezan proposatu du; XX. Barne Jardunaldien hasieran nabarmendu bezala, atal honetan banatu diren txostenak euskarri digitalean

bidaliko direla gogorarazi du; *Liburu zuria* eguneratzeko eginiko proposamena ere ondo ikusten du, horren gauzatzea Mendeurrenerako eratzen den Lantalde suntsikorraren esku lagaz; halaber, barrura zein kanpora begira oihartzuna izateak daukan garrantzia azpimarratu du, bereziki ondorengo urteei begira; intranetaren gaiaz, bilera-agiriak ez ezik bestelako dokumentuak ere eskuratu ahal izateko, Zuzendaritza lanean dagoela eta laster abian egotea espero duela jakinarazi du; euskaltzainen parte hartzeari buruz denetarik dagoela esan du, eta inor ezin dela behartu gogoz kontra Euskaltzaindian parte hartzera. Amaitzeko, Arautegia eguneratzeko, kode etikoa formulatzeko zein bestelako proposamenak bideratzeko, garai bateko Lege eta Ekonomia batzordea berrosatzea eta berrabiaraztea komeni dela iritzi dio.

Honenbestez, lehenengo atalari buruzko aurkezpenetarako, galderetarako eta iritzi-trukerako tartea amaitutzat eman da. Ondoren, euskaltzainek etena egin dute.

Etenaren ondoren, lantaldeek eta egitasmoek 2017-2021 aldirako proposatzen dituztenak aurkezteari ekin zaio. Hiztegitzarekin hasi da atal hau.

A. Sagarna Orotariko Euskal Hiztegiaren egitasmoaren zuzendariak azken bost urtean urtez urte eginikoa laburbildu du. Segidan, 2017-2021 aldian *Orotariko Euskal Hiztegi* gehituko diren edukiak azaldu, eta azpiegitura informatikoa hobetzeari buruzko argibideak eman ditu. Ondoren, aurreko eskema berari segituz, Lexikoaren Behatokia egitasmoan 2013-2016 aldian eginikoak eta 2017-2021 aldian testu-hitz kopurua gehitzeko eta corpusa orekatzeko proposamenak azaldu ditu. Euskaltzaindiaren Hiztegia. Adierak eta adibideak egitasmoari buruz, berriz, aurreko aldian eginikoak laburbildu eta 2017-2021 aldian erredakzio eta zuzenketari buruz egingo direnak aipatu ditu, bai eta Euskaltzaindiaren Hiztegia. Adierak eta adibideak batzorde ahaldunduari buruzko azalpenak eman ere. Gai honekin amaitzeko, gutxienez urtean behin Interneteko kontsultak gehitzeko eta bilaketa aurreratuan Euskaltzaindiaren gainerako baliabideak integratzeko asmoaz jardun du, IKT zerbitzuarekin elkarlanean.

Hiztegitzinta eremuarekin jarraituz, Miriam Urkia Hiztegi Batuko lantaldeko burua batzar-aretoa sartu da. Honek, *Euskaltzaindiaren Hiztegi*an, datozen bost urtean, 10.000 forma berri aztertze eta *Euskaltzaindiaren Hiztegi*an integratzeko asmoaz argibideak eman ditu. Horretarako, hilean aztertuko diren sarrera kopurua, iturriak eta baliatuko den prozedura aletu ditu. Era berean, Euskaltzaindikiko beste

lantalde eta egitasmoetatik atera daitekeen lexikoa *Euskaltzaindiaren Hiztegiarekin* bat datorren aztertzen jarraitzea eta koordinazio ardura lantalde honek hartzea proposatu du.

X. Kintana Zientzia eta Teknika Hiztegia Biltzeko lantaldearen arduradunak 2017-2021 aldian egingo direnak azaldu ditu. Azalpenak bi habe izan ditu. Batetik, Lurraren Zientzien Oinarritzko Lexikoari buruzko lanak. Bestetik, Biziaren Zientzien Oinarritzko Lexikoarekin lotura dutenak. Bakoitzean urtez urte egingo direnak, metodologia eta epeak jaso dira.

Hiztegigintza atalarekin amaitzeko, J. Lakarra *Euskal Hiztegi Historiko Etimologikoaren* zuzendariak eta Julen Manterola egitasmo honetako teknikariak hitza hartu dute. Aurkezpenak bi zati izan ditu, orain arte egin denari buruzko azalpena eta aurrera begira egin nahi dena. Era berean, J. Lakarrak eta J. Manterolak 2017. urtean argitaratzeko bidean dagoen EHHEren behin-behineko bertsioa erakutsi dute Osoko bilkuran.

Bigarren ataleko txostenak aurkeztu ondoren, galderetarako eta iritzietarako tartea ireki da.

P. Zabaletak EHHEren argitalpenak 200 familia-hitz jasoko dituenz gero, argitaratzek merezi ote duen galdetu du. Izan ere, bere iritziz, beste hizkuntza batzuetako hiztegi etimologikoek familia gehiago hartzen dituzte. J. Lakarrak argitu du hizkuntzen arteko alderaketak egitea ez dela komenigarria, hizkuntza bakoitzak ardatz harturiko familia-hitzen atzealdean dagoen hitz kopurua desberdina delako. Ondorioz, gerta liteke familia-hitz gehiago kontuan izatea, baina atzealdean jasotako hitz kopurua txikiagoa izatea. Era berean, etorkizunean egitasmoa bizkortu beharraz eta baliabide gehiago esleitu beharraz ere jardun du J. Lakarrak.

E. Osa idazkariordeak aditzera eman du Zuzendaritzak diru-laguntza lortu duela EHHEren argitalpena 2017. urtean bideratzeko.

X. Videgainek bi galdera hauek egin ditu: bata, egitasmoaren buruak argitalpena ingelesera itzultzeko adierazitako asmoaz eta, bestea, argitaratzeko bidean dagoen lanean jasotzen diren zenbait aipamen (artikuluak, argitalpenak eta abar) eskuratzeko moduaz. J. Lakarrak argitu duenez, *Euskal Hiztegi Historiko Etimologikoaren* oinarritzko bertsio honen ingelesezko itzulpenarekin kontuz ibili behar da, ezin baita modu automatikoan egin, itzulzaileak/moldatzaileak gaia ezagutu behar duelako eta hizkuntza bakoitzaren mekanismoak desberdinak direlako.

A. Sagarna, idatzizko corpusak ez ezik, ahozkoak ere jasotzeari buruz aritu da. Honi buruz, horrelako corpusak jasotzea eta prozesatzea zaila (nola markatu, etiketatu eta abar), eta garestia dela, eta egin ahal izateko, baliabide ugari behar dela azpimarratu du. M. L. Oñederrak Ahoskera batzordeak kezka hori ere baduela eta teknikariek irtenbide batzuk eman dituztela aditzera eman du.

A. Arkotxak galdetu du EHHEren frantsesezko bertsioa aurreikusi gabe dagoela eta horri buruz egitasmoan gogoetarik egin ote den. J. Lakarrak erantzun du frantsesezko bertsioa aurreikusi gabe dagoela, baliabide urritasunagatik lehentasunak finkatu behar direla eta galdera horri eman beharreko erantzun egokiaz ez duela hausnartu.

Honenbestez, Hiztegitagintzarekin loturiko atala bukatutzat eman da. Ondoren etena egin da.

Arratsaldeko 15:30ean bilkurari segida eman zaio.

Aztergaiekin segituz, Gramatika batzordearen txanda iritsi da. Aurkezpena egin behar duen M. Azkarate Gramatika batzordeko kideak, luzatu diren beste konpromiso batzuk tarteko, hurreratzeko arazoak izan dituenaz, gaia 31n lantzeko laga da. Ondorioz, atal honen bukaeran, aurreikusitako tartean, Sustapen batzordearen aldirako helburuak eta zereginak aurkeztea erabaki da.

A. Arejitak *Euskararen Herri Hizkeren Atlasaren 2017-2021* aldirako zereginak azaldu ditu. Urtez urte jaso dira urte bakoitzean egin nahi direnak lau ataletan banatuta: argitalpena, produkzioa, informatika-aplikazioa eta, egitasmoa gizarteratzeko asmoz, Euskara Ibiltariari buruzko xehetasunak.

Ondoren, hitza M. L. Oñederra Ahoskera batzordearen buruak hartu du. Honek, aldirako bi aro azaldu ditu. Batetik, EBAZen eta “Ahoskerak axola du” txostenean ahoskera lantegien abiapuntu metodologikoak eta teorikoak ezarririk, abiapuntu horiek hizkuntza lan-tresna duten profesionalen (maisu-maistrak, irriti eta telebista esatariak eta antzerki mundua) artean zabaltzea eta eztabaidatzea oinarritzat hartzen duena. Bestetik, lantegi horien azken helburua EBAZen didaktikarako metodologia proposamen bat egituratzea xedetzat hartzea. Horiek horrela, 2017.

urtean, ahoskerari buruzko mintegien eta ikastaroen nolakotasuna eta baldintzak landu, irakasle taldeekin lehen mintegiak antolatu, antzezleekin lehen harremanak eduki eta egitasmoa abiatuko dela esan du.

Galderetarako eta erantzunetarako tartean, hitza X. Videgainek hartu du. Xarlesek, *Euskararen Herri Hizkeren Atlasaren* antologia on bat prestatzea eta, nazioartean ezagutzera emateko asmoz, ingelesez argitalpen bat paratzea ona litzatekeela esan du.

S. Aleman Sustapen batzordearen buruak 2017-2021 aldirako batzordeak aurreikusi dituenak azaldu ditu. Egitasmoan jaso dira eguneratu nahi diren argitalpenak (esate baterako, Euskaltzaindiaren adierazpenak), euskararen lurraldeetan antolatu nahi diren jardunaldiak zein bestelakoak.

Onomastikaren atalean, hitza hartu du P. Salaberri Onomastika batzordearen buruak eta Onomastikarekin lotura duten egitasmoetako zuzendariak. Hasteko, Onomastika batzordeak ondoko urteetarako dituen helburuak azaldu ditu. Hiru atal hartu ditu kontuan: hirietako eta herrietako kale izendegiak lantzea eta arautzea; Onomastika hiztegia abiaraztea; aurreikusi gabe iristen diren lanei erantzutea (elkartetetatik eta erakundeetatik iristen diren galderei erantzun, hamai-ka herri izenen gaineko txostenak prestatu, hala eskatzen duten herrietako etxeen izenak jaso eta arautu eta abar).

Patxi Galé Euskal Corpus Onomastikoa egitasmoaren teknikaria batzar-aretora sartu eta egitasmo honetan aldirako aurreikusi diren lanak azaldu ditu. Hasteko, ECO egitasmoan orain arte egin diren lanen nondik norakoak, bai eta egitasmo honetako datu-baseari buruzko argibideak eman ditu. Ondoren, datozen urteetan datu-basea aberasten segitzeko, 2017-2021 epean ECOk aztertu eta barruratuko dituen lanen aurreikuspena azaldu du. Aurreikusitakoetatik bereiz, bestelako lanak ere barruratu ohi direla, baina horiek guztiak Onomastika batzordeak urteko planetan zehaztu edo errendapenetan agertzen direla aditzera eman du.

Ondoren, Gasteizko Toponimia egitasmoari buruz azalpenak emateko, Elena Martínez de Madina egitasmoaren teknikaria batzar-aretora sartu da. Bere azalpe-nean, egitasmoaren helburua eta orain arte egindakoaren berri eman du. Halaber, egitasmoa erabat amaitzeko eginkizun dagoenari eta begiz jotako kronogramari buruz argibideak eman ditu.

Galderetarako eta erantzunetarako tartean, A. Sagarnak, Gipuzkoako Foru Al-
dundiaren webgunea aipatuz, toponimoak geolokalizatzeko Gipuzkoako iturriei
buruz galdetu dio P. Galé ECOren teknikariari. Honek, webgune eta gisakoetan
aipatzen direnak jasotzekotan, iturri dokumental gisa hartuko lirakeela azpima-
rratu du.

Euskaltzainburuak ECO egitasmoaren barruan landuriko datu-basea osorik edo
zati bat ondoko urteetan gizarteratu beharraz aritu da. Beste horrenbeste esan du
Gasteizko Toponimia egitasmoaren barruan gorpuzten ari den datu-baseari buruz.
Material hori erabiltzaileen edota interesatuen eskura jarri ahal izateko, gogoeta
egitea garrantzitsua dela eta Zuzendaritzak, aldirako aurreikusitakoen artean, Eus-
kaltzaindiak egiten diharduenari ikusgarritasuna ematea lehenetsi duela gogorara-
zi du.

X. Videgainek ECO gizarteratzea beharrezkoa dela ikusten du, nahiz arazoak
egon daitezkeen, datu-basean ageri diren toponimo guztiak ez baitaude normali-
zaturik -eta ez dira zertan egon behar-, eta nahasteak sor baitaitezke. P. Salaberrik
datu-baseen zati bat Euskaltzaindiarena ez dela eta, gizarteratu ahal izateko, baime-
nak lortu behar direla nabarmendu du.

Ondoren, Alfontso Mujika Exonomastika batzordearen idazkaria batzar-areto-
ra sartu eta batzordearen aldirako zereginak azaldu ditu. 2013-2016 aldiko lanei
buruzko azalpenean, Exonomastika batzordeak sustatuta Euskaltzaindiak emaniko
arauei eta argitaratzeko bidean daudenei buruz azalpenak eman ditu. Ondoren,
2017. eta 2018. urteetarako batzordeak begiz jo dituen zereginak laburbildu ditu.
2018. urteko zereginak amaitzean, aurrera begira bestelako aurreikuspenik egin
behar dela azaldu du.

Euskaltzainburuak galdetu du ea Exonomastika batzordeak azken urteetan egi-
niko lanak islarik izan ote duen. A. Mujikak erantzun du esanez hedabideetan,
ikasmaterialetan eta abarretan ari direnen aldetik bazegoela eskari bat eta Exo-
nomastika batzordea hutsune hori betetzen saiatu dela. Ondorioz, Exonomastika
batzordearen lanak hizkuntzaren egunerokotasunean isla izan duela iritzi dio. No-
lanahi ere, azken urteetan egin den lan handia kontuan hartuz, eginkizun zegoena
hein handi batean bideratu dela eta aurrerantzean egitekoak urriak direla iritzi
dio. Honek bestelako zereginetan aritzeko (adibidez, orain arte egin dena gizarte-
ratzen) aukerak eman ditzakeela nabarmendu du.

Literatura batzordearen aldirako lanak aurkezteko unea iritsi denean, batzordea-

ren ordezkariak egon ez denez, txostena aurkeztutakoen artean uztea erabaki da Osoko bilkuran. Ondoren, J. Kaltzakortak hitza hartu eta Herri Literatura batzordeak 2017-2021 urteetarako aurreikusitakoak azaldu ditu.

J. B. "Battittu" Coyosek A. Xahoren kantutegia berriz argitaratuz gero, ekarpen berririk uzten ote duen galdetu du. J. Kaltzakortak erantzun du esanez, A. Xahoren kantutegia argitaratu dena baino zabalagoa dela. Era berean, halako lanak argitaratzen direnean, jatorrizko testua ondo jasotzea eta fidela izatea behar-beharrezkoak direla nabarmendu du.

X. Videgainek, **Xalbadorren Eguna** dela eta, familia kontuan hartzea komeni dela adierazi du. Era berean, J. Kaltzakortaren tesia Euskaltzaindiak argitara ematea edota kontsulta-gai jartzea komeni dela azpimarratu du. Amaitzeko, Herri Literatura batzorderako Ipar Euskal Herritik bi pertsona proposatu zituela, baina batzarretara deituak ez direla izan aditzera eman du.

A. Arejitak J. Kaltzakortaren tesia argitaratzeko urratsak egiten ari direla eta Euskaltzaindiak parte hartzeko parada izango duela jakinarazi du. Atal honekin bukatzeko, J. Lakarra tradiziozko testuak gorde eta zaindu beharraz aritu da, duten garrantziagatik.

Galderetarako eta iritzietarako tartearen ostean, XX. Barne Jardunaldietako martxoaren 30eko lan-jarduna bukatutzat eman da, arratsaldeko 18:30ean.

Martxoaren 31n, ostiralean, goizeko 10:00etan, berriro ekin zaie XX. Barne Jardunaldiei. Gauzak horrela, Gramatika batzordearen aldirako helburuak eta zereginak aurkezteko hitza hartu du M. Azkaratek. Honek, Gramatika batzordearen zeregin nagusia euskal gramatika lantzea dela esan du. Honi dagokionez, Euskararen Gramatika egitasmoa gauzatzeko, 2017-2021 aldian egingo diren lanak azaldu ditu.

S. Alemanek arau izaera izango ote den galdetu du. M. Azkaratek nabarmendu duenez, goizegi da arau izaera izango duen baieztatzeko. Izan ere, hasteko, oinarrizko testu bat prestatu behar da eta ondoren ikusi arau izaera ematea komeni ote den.

J.-B. "Battittu" Coyosek Euskararen Gramatika ala Euskaltzaindiaren Euskararen Gramatika izango den galdetu du. M. Azkaratek izena Euskaltzaindiak erabakiko duela esan du.

P. Zabaletak gramatika laburra 2021. urterako uztea beranduegi dela iritzi dio eta epeak aurreratzeko ahalegina egin dadin eskatu du. Era berean, testua argitaratu eman aurretik, Osoko bilkurara ekarriko den eta euskaltzain osoek ekarpenak, iruzkinak eta oharrak egiteko aukerarik izango ote duten galdetu du. M. Azkaratek gramatika laburraren kontuaz esandakoa kontuan hartuko dutela esan du, dezaketene neurrian. Halaber, Euskararen Gramatika Euskaltzaindiaren argitalpena izango denez gero, oinarritzko testua Osoko bilkurara ekarriko dela aditzera eman du, euskaltzain osoek ekarpenak egiteko modua izan dezaten.

Corpus batzordearen aldirako plana aurkezteko Paskual Rekalde batzordeko idazkaria batzar-aretora sartu da. Honek, batzordearen 2017-2021 aldirako egiteko nagusiak laburbildu ditu (Jagonet zerbitzuaz arduratzea, hizkuntzaren kalitateari buruzko gogoeta abiatzea, Hizkuntza Kalitatearen Behatokiak eskaturiko materiala prestatzea eta Corpus batzordearen esku lagatako irizpen-eskariei erantzutea).

Ondoren, P. Rekaldek Euskalkien lantaldearen aldirako helburuak azaldu ditu. Gogorarazi duenez, lantalde honen eginkizun nagusia da euskalkien ekarria aztertzen jarraitzea, Euskaltzaindiaren Hiztegia osatzeko asmoz. Ondorioz, xedea gauzatu ahal izateko proposatzen duten lan-plana aletu du.

M. Zalbide Euskararen Historia Soziala (EHS) egitasmoaren zuzendariak egitasmoaren helburuez eta orain arte eginikoez azalpenak eman ditu. Ondoren, 2013-2017 aldirako aurreikusitako lanei buruzko argibideak eman ditu. Txostenean abian diren ikersaioei, argitalpenei, jardunaldi zein aurkezpenei buruz azalpenak ematen dira. Era berean, beste zenbait lan, hala nola, Koldo Larrañagaren funtsak eta Juan Madariagaren *Sociedad y lengua vasca en los siglos XVII y XVIII* lana berrargitaratzeari buruz argibideak eman dira.

Galderetarako eta erantzunetarako tartean, S. Alemanek Jagonet hizpidetzat hartu eta zerbitzu berezitua antolatzeke aukerez galdetu dio P. Rekalderi. Honek orain arte egunean eguneko galderei erantzuten zaiela esan du. Halaber esan du norbanakoei erantzuteaz gainera, taldeei erantzutea ere garrantzitsua dela, haren efektu biderkatzailea dela-eta, eta, orobat, eragin luze-zabala izan dezaketene taldeak are hobeto artatzearen garrantziaz ohartarazi du.

Bestalde, S. Alemanek EHSk ekoitzi eta sustatutako zenbait lan (esate baterako, *Euskararen historia soziala lantzeko eredu metodologikoa*) irakurle arruntentzat paratzeko aukera baztertu ote den galdetu dio M. Zalbideri. Honek azaldu du beharrekoa dela lehenbizi lan nagusia argitaratzea, ondoren, zabalkundeari begira

garrantzizkoa izango den laburpena paratzeko. Izan ere, adierazi duenez, lan osoa burutu gabe laburpenak egiten hasiz gero, lanaren osotasuna galtzeko arriskua dago, beraz, komeni da halako lanak hurrenkera horretan burutzea.

M. Azkaratek galdetu du terminologiarekin zerikusia duten kontsultak Jagonet zerbitzura iristean Euskararen Aholku Batzordearen Terminologia batzordera bideratzen diren. Era berean, Corpus batzordearen aldirako helburuak azaltzean, Euskara Batuaren Eskuliburuari (EBE) buruz ezer ez dela aipatu eta gai hori zertan den galdetu dio P. Rekalderi. Amaitzeko, Donostia 2016 egitasmoaren inguruabarean, EHS egitasmoaren eskutik antolaturiko jardunaldiek eta aurkezturiko lanek izan duten arrakasta azpimarratu eta eskertu ditu. Era berean, irakurle arruntei zuzenduriko lanak aipatuz, M. Zalbideren iritziarekin bat etorri da. Testuinguru horretan kokatu du Euskararen Gramatika paratu ondoren Gramatika Laburra prestatzearen garrantzia.

P. Rekaldek Jagonet zerbitzura iristen diren kontsultak, dagokion batzordearen, lantaldearen, egitasmoaren esku jartzen direla aipatu du, baldin lehenago erantzunik izan ez badute, zenbaitetan oso antzekoak -berberak ez esatearren- diren galderak iristen direlako. Terminologiari buruz, halakoak iristen badira eta erantzunik ez badago, Terminologia batzordera -UZEIren bidez- bideratzen direla aditzera eman du. EBE dela eta, gaia zertan den argibideak Gramatika batzordeari idatziz bere garaian eman zitzaizkiola adierazi du.

A. Arejitak Estilo Liburua edo gisako bat prestatzearen garrantzia azpimarratu du. Izan ere, batzuetan galderak oso arruntak eta ohikoak dira, beraz, erabiltzaileentzat erabilerraza izango den zerbait prestatzea garrantzitsua bilaka daiteke. Era berean, Jagonet zerbitzuaren jarrera proaktiboa aldarrikatu du, zain egonez baino, iradokizunak eta jarraibideak proposatuz. P. Rekaldek erantzun dio proposamena ondo dagoela, baina bitartekoak ere esleitu behar direla, iritsi ezinean dabiltzalako.

Honenbestez, atal honen galderetarako eta iritzi-trukerako tarteia amaitutzat eman da. Ondoren, euskaltzainek etena egin dute.

Etenaren ondoren, XX. Barne Jardunaldien azken atala jorratu da, Barne erregelei buruzkoa, hain zuzen.

E. Osak, otsaileko Osoko bilkuran erabakitakoaren ildotik, martxoaren 13an, Idazkaritzara, bi idatzi iritsi direla aditzera eman du. Batetik, M. Azkaratek 2013. urteko Barne Jardunaldietan, Zuzendaritzaren osaerari buruz (13. artikulua) aurkeztu zuena berriz aurkeztuz. Bestetik, P. Goenagak idatzi bat aurkeztu du eskatuz Barne erregelak euskaltzain oso guztien artean banatzea eta ekarpenak egiteko aldia luzatzea.

Eskari honi buruz, otsaileko Osoko bilkuran euskaltzainek erabakitako prozedura gogora ekarri da. Era berean, azken lau urteotan Barne erregelak euskaltzain guztien eskura egon direla eta Osoko bilkura batzuetako eztabaidetan aipatuak izan direla azpimarratu da.

Zuzendaritzaren aldetik, otsaileko Osoko bilkuran erabakitakoa aurrera eramateko asmoz, euskaltzainek Barne erregelei aurkezturiko ohar zehatzak banatu dira. Aldi berean, horien testuingurua are hobeto ulertzeko, Barne erregelen kopia, paperean, euskaltzain guztien eskura jarri eta eskatu ahala, euskarri elektronikoa igortzeko aukera ere eman da. Horren ondoren, euskaltzainek egin dituzten ohar zehatz horiei buruz iruzkinak, oharrak zein bestelakoak egin ahal izateko epea finkatu da, euskaltzain oso guztientzat. Epea maiatzaren 2an amaituko da. Gero, maiatzaren 26ko Osoko bilkuran eztabaidatuko dira.

Ondoren, 13. artikuluari buruz egin duen ekarpena azaltzeko hitza hartu du M. Azkaratek. Honek nabarmendu du gaia ezaguna dela, jada 2013. urteko Barne Jardunaldietan aurkeztu zuela eta egiten duen proposamena Arautegiak jasotakoarekin kontraesanean ez dagoela, eta, beraz, Barne erregeletako 13.3 puntuarekin bateragarria dela. Funtsean, Zuzendaritza hautatzeko deitzen den Barrengo bilkuraren aurretik, hautagaiak nortzuk diren eta zein egitasmo aurkezten duten jakitea proposatzen du.

A. Urrutiak Zuzendaritzak prestatutako “Barne-erregelak eguneratzea. Aldaketa-proposamenak” txostena aurkeztu du. Proposamen bakoitzean, egun indarrean dagoen testua, testu berria eta azalpenak ageri dira. Funtsean, 2013. urtetik hona egin diren zenbait aldaketa (adibidez, Ikerketarako Estatutua eta abar) Barne erregeletan txertatzea da xedea. Berrikuntza nagusi gisa, 125. artikulua aipatu du, Euskaltzaindiak, bere helburuak aurrera eramateko, erakunde edo elkarte atxikiak sor

edo izan ditzakeela dioena. Entitate hauek beregainak izango dira eta Euskaltzaindiaren babespean antolatu ahal izango dira.

Aurkezpenaren ondoren, M. Azkaratek erakunde atxikien kontuaz galdetu du, ea hori UZEI, unibertsitate, ikerketa zentro eta gisakoei begira proposatzen ote den. A. Urrutiak baietz erantzun dio. Nolanahi ere, erakunde atxiki baten sorrera, eraldaketa edota ezabaketa Osoko bilkurak onetsi beharko duela esan du, Zuzendaritzak proposatu ondoren.

P. Zabaletak, Azkue Biblioteka eta Artxiboaz, J. M. Torrealdaik aurkeztu eta XIX. Barne Jardunaldietan onarturiko plangintza indarrean dagoen galdetu du. Euskaltzainburuak erantzun dio Barne Jardunaldi hauetan ez dela zerbitzuei buruz gogoetarik egin. Era berean, zerbitzu honen zein bestelakoen gainean gogoeta egitea garrantzi handikoa dela eta hala egingo dela esan du, orain arte egin den bezala, Osoko bilkuran eta Zuzendaritzan.

Horren ondoren, Zuzendaritzak aurkeztu duen “Barne-erregelak eguneratzea. Aldaketa-proposamenak” txostenari zein Barne jardunaldietan aurkeztu diren gainerako txosten guztiei euskaltzainek iruzkinak, oharrak zein bestelako proposamenak egin ahal izateko epea ireki da. Epea maiatzaren 2an bukatuko da. Ondoren, maiatzaren 26ko Osoko bilkuran eztabaidatuko dira.

Eta beste aztergairik ez dela, 2017ko martxoaren 31n, 12:45 direnean, XX. Barne Jardunaldiak bukatutzat eman dira.

Euskaltzainburua,
Andres Urrutia

Idazkaria,
Xabier Kintana

Osoko bilkura

Iruñean, Udaletxean, 2017ko maiatzaren 26an.

Batzar-agiria

Urrutia, Andres, euskaltzainburua,
Kintana, Xabier, idazkaria,
Aleman, Sagrario, diruzaina,
Arejita, Adolfo, Iker sailburua,
Coyos, Jean-Baptiste, Jagon sailburua,
Azkarate, Miren,
Iñigo, Andres,
Lakarra, Joseba,
Sagarna, Andoni,
Salaberri, Patxi,
Toledo, Ana,
Uribarren, Patxi eta
Zabaleta, Patxi.

Mujika, Alfontso eta
Osa, Erramun,
zegozkien gaitan.

Ezin etorria adierazi dutenak: Aurelia Arkotxa, Patxi Goenaga, Jose Irazu “B. Atxaga”, Jabier Kaltzakorta, Beñat Oihartzabal, Miren Lourdes Oñederra, Joan Mari Torrealdei eta Mikel Zalbide.

Ahalak: Aurelia Arkotxak ahala Sagrario Alemani; Patxi Goenagak ahala Miren Lourdes Oñederrari; Jose Irazu “B. Atxaga”k ahala Andres Urrutiari; Jabier Kaltzakortak ahala Andres Urrutiari; Beñat Oihartzabalek ahala Miren

Azkarateri; Miren Lourdes Oñederrak ahala Miren Azkarateri; Joan Mari Torrealdaik ahala Andoni Sagarnari; Mikel Zalbidek ahala Andres Urrutiari.

Batzarra, 2017ko maiatzaren 26an, ostiralean, 10:00etan hasi da Iruñean, Udaletxean. 11:00etan, Joseba Asiron Iruñeko alkateak harrera egiteko, bilkura eten da. Ondoren, bilkurari segida eman zaio 11:30ean.

A. Urrutia euskaltzainburuak euskaltzain guztiak agurtu eta etorririkoen zerrenda eta ahalak irakurri ditu. Quoruma badela egiaztatu ondoren, maiatzeko Osoko bilkurari hasiera eman zaio.

Ondoren, eguneko aztergaiak jorratu dira.

1. Osoko bilkurako (2017-02-24) bilera-agiria onartzea, hala erabakiko balitz

A. Urrutia euskaltzainburuak galdetuta, Idazkaritzak inolako oharrik ez duela jaso adierazi du. Ondoren, bilkuran diren euskaltzainei oharrik egin nahi duten galdetuta, oharrik ez da egon. Ondorioz, otsailaren 24ko bilera-agiria onartu da.

2. XX. Barne Jardunaldietako (2017-03-30 eta 31) bilera-agiria onartzea, hala erabakiko balitz

X. Videgain euskaltzainak zazpigarren orrialdeko bigarren paragrafoaren lehenbiziko esaldia egokitzeko, iruzkin bat igorri du. Ondokoa dio: <<X. Videgainek ECO gizarteratzea beharrezkoa dela ikusten du, nahiz arazoak egon daitezkeen, datu-basean ageri diren toponimo guztiak ez baitaude normalizaturik –eta ez dira zertan egon behar– eta nahasteak sor baitaitezke>>. Eginiko proposamena onartu da Osoko bilkuran.

A. Urrutia euskaltzainburuak beste oharren bat egin nahi den galdetu du. Hala-erokik egon ez denez, XX. Barne Jardunaldietako bilera-agiria onarturik gelditu da.

Ondoren, aztergaien hurrenkera aldatzea eta Exonomastikarekin lotura duten gaiak lehenbizi jorratzea erabaki da Osoko bilkuran. Gauzak horrela, Alfontso Mujika Exonomastika batzordearen idazkaria batzar-aretora sartu da.

3. “Europako errege-erreginak”. Otsaileko Osoko bilkuran erabaki gabe gelditu zena erabakitzea (Bajejid / Bajazet)

Aztergaiari ekin aurretik, A. Mujikak orain arte eginiko bidea laburbildu du.

2017ko urtarilaren 26ko Osoko bilkuran, X. Videgainek eskatu zuen batzordeak proposatutako Bajejid I.a izenarekin batera Baiazeto grafiaz idatzia ere onartzea. Exonomastika batzordeak, aztertu ondoren, adierazi zuen ezen, Bajejid I.a grafiaz gainera beste grafia bat eskaini nahi izanez gero, egokiago litzatekeela Bajazet grafia ematea, eta ez Baiazeto eta, horretarako, arrazoiak eman zituen. Hala aurkeztu zuen otsailaren 24ko Osoko bilkuran. Orduan, P. Salaberrik adierazi zuen ea bi proposamen egitea egokiena zen eta hori erabiltzaileentzat ez ote zen nahasgarria suertatuko. Haren ustez, batzordeak proposamen bakarra egin behar zuen, ziurtasunik ez dagoenean gerorako utziz horri buruzko erabakia hartzea. Azkenean, gaia batzordera berriz eramatea eta hurrengo bilkurarako uztea erabaki zuen Osoko bilkurak.

A. Mujikak gogorarazi duenez, Exonomastika batzordeak proposamen bakarra egin zuen hasieran: Bajejid I.a. Ondoren, ordea, bi forma jartzea eskatu zion Osoko bilkurak, eta, orduan, proposamena moldatu zuen: Bajejid I.a / Bajazet I.a. Hori ikusita, Osoko bilkurak aditzera eman du ea ez ote zen hobe forma bakarra

ematea. Beraz, hasieran egin zuen proposamena berretsi du batzordeak: Bajezid I.a.

A. Urrutiak galdetu du batzordeak eginiko proposamena hobesten den. Inork oharrik egin ez duenez, Exonomastika batzordeak eginiko proposamena onartzea erabaki da Osoko bilkuran.

4. “Europako errege-erreginak”. Irizpideak eztabaidatzea eta erabakitzea

A. Mujikak gogorarazi duenez, euskal entziklopedia eta eskola-materialetan, grafia egokitzea da irizpidea, erregetzako pertsonaia historikoak zein gaur egungoak izan. Euskarazko komunikabide nagusietan, irizpideak ez daude erabat bateratuta, baina, oro har, gaur egungoei grafia ez aldatzea da irizpide nagusia. Berriaren irizpidea argia da: gaur egungoen grafia ez egokitzea. *Argiak* antzera jokutzen du. EiTBren praktika ez dago hain finkatua, baina honela laburbil liteke: Espainiako eta Erresuma Batukoetan, jatorrizko grafia ez egokitzea gaur egungoetan. Gainerakoetan, grafia aldatzea. XXI. mendeko literaturan, Espainiako erregearen grafia ez aldatzeko joera erabatekoa da.

Exonomastika batzordean gaia eztabaidatu zenean, ez zen iritzi-batasunik, eta, bi aukeretarako argudioak ikusi ziren. Horregatik erabaki zen euskaltzain osoei zabalik aurkeztea, bi aukera horien artean hauta zezaten. Hala aurkeztu zen urtarileko Osoko bilkuran. Otsailean, ordea, Osoko bilkurak proposamen bakar bat egiteko eskatu zion batzordeari. Exonomastika batzordeak, martxoan egin zuen bileran, gaia aztertu eta kideen iritzia bildu zituen. Ondorioz, gehiengoa grafia egokitzearen alde agertu zen, eta horixe proposatu zion batzordeak Osoko bilkurari. Batzordeak, horrekin batera, errege edo erregina izan gabe ere, nobleziako pertsonaia ezagunei ere ponte-izena egokitzeo aukera jasotzearen aldeko iritzia eman zuen. Adibidez, Karolina Monakokoa (jatorrizko ponte-izena: Caroline).

Exonomastika batzordearen iritzia zein den entzun eta gaur egungo erabilera-datuak berrikusi ondoren, A. Urrutia euskaltzainburuak euskaltzainei iritzia emateko eskatu die. Horrela, P. Zabaleta oraingoei jatorrizko izena ez aldatzearen alde agertu da. Era berean, arau gisa ez, eta gomendio gisa ematearen alde agertu da.

P. Uribarrenek esan du joera berria jatorrizko grafia errespetatzea dela eta bera bide horrekin ados dagoela. J. Lakarra ere, grafia ez egokitzearen alde agertu da. Grafia ez egokitzeo data non jarri arazoa izan daitekeela esan du. Zailtasun hori bideratzeko, data biribil bat jartzearen alde agertu da: 1900, 1950 edo horrelako zerbait.

A. Sagarna azken aldiko errege-erreginei grafia ez egokitzearen alde agertu da. A. Arejita praktikoen azken aldikoei grafia ez aldatzea dela eta, P. Zabaletarekin bat etorritik, gomendio gisa ematearen alde agertu da. X. Kintana batzordearen iritzia- ren alde agertu da. J.-B. Coyos gaur egungoei grafia ez egokitzearen alde agertu da. A. Iñigoren iritziz, hartzen den erabakia gomendio gisa eta ez arau gisa eman beharko litzateke. M. Azkaratek grafia ez aldatzea eta gomendio gisa ematea hobetsi du. Beste horrenbeste adierazi du P. Salaberrik eta gaineratu du muga non jarri izan daitekeela arazoa.

Iritziak entzun ondoren, bi erabaki hartu dira Osoko bilkuran. Batetik, gomen- dio (eta ez arau) hau ematea: historiako errege-erreginei grafia aldatzea, baina azken aldikoei grafia ez aldatzea. Bestetik, grafia aldatzetik grafia ez aldatzera pasatzeko mugari buruz, aukera desberdinak azaldu direnez, Exonomastika batzordeari eska- tu zaio aukerak aztertzeke eta horren arabera proposamen bat egiteko.

5. “Errenazimentuko pertsona-izenak”. Araugaia aurkeztea

A. Mujikak Errenazimentuko pertsona-izenen araugaia aurkeztu du. Azaldu du Errenazimentuan hasi zirela tokian tokiko izenak eta izenen grafia finkatzen, geroz- tik, ez dela aldatzen hizkuntzatik hizkuntzara. Hala ere, garai hartako pertsona os- petsu askok beren izenak latinizatu egiten zituzten oraindik. Horregatik, garai har- tan, jatorrizko izenekin batera, latinezko izenak ere agertzen dira, eta hizkuntzaz hizkuntza grafia-aldaerak gertatzen dira oraindik, latinizatutako izenetatik abiatuta egokitzen baitziren, batzuetan, pertsona-izenak beste hizkuntza batzuetara.

Irizpide gisa, honako hau proposatu da: jatorrizko izena latinera aldatu zuten pertsonen kasuan, latinezko izen horri inguruko hizkuntzetan (edo hizkuntza batzue- tan) grafia etxekotu baldin bazaio, euskaraz ere latinezko gainerako izenak egokitu ohi diren bezala egokitzea proposatzen da.

A. Iñigok irizpideez galdetu du, izen guztiei ez baitzaie berdin aplikatu. A. Mu- jikak batzordeak aurkezturiko zerrenda berriz gainbegiratu duela adierazi du.

Aurkezturiko araugaiari oharrak egiteko epea ekainaren 26an, astelehenean, amaitzea erabaki da Osoko bilkuran.

Puntu honen ondoren, bilera eten egin da eta Joseba Asiron Iruñeko alkateak euskaltzainak bere bulegoan hartu ditu.

Ondoren, bilerari segida eman zaio 11:30ean.

6. *h* letraz amaitzen diren hitzen deklinabidea. Zehaztapen bat araua argitara eman aurretik

Aztergaien artean puntu hau jasota ez bazegoen ere, Zuzendaritzak proposatu du gaia aztertzea, argitara eman beharreko arauan antzemandako arazo bat bideratzeko. Kontrako iritzirik egon ez denez, gaia jorratzea erabaki da. A. Mujikak gaiaren testuingurua azaldu du.

2016ko abenduaren 16ko Osoko bilkuran “*h* letraz amaitutako hitzen deklinabidea” gaia ebatzi zen. Ondoko hau da erabakitakoa: *h* letraz amaitzen diren hitzak deklinatzeko, *h* letra kontuan ez hartzea eta *h* hizkiaren aurreko hitzaren arabera (bokala edo kontsonantea) deklinatzea. Era berean, Exonomastika batzordeak erabaki horren zergatia azaltzeko ohar bat idaztea eta, idatzi hori onartzeko, Osoko bilkurara ekartzea erabaki zen. Gauzak horrela, 2017ko urtarrilaren 27ko Osoko bilkuran, Exonomastika batzordeak proposatutako oharra onartu zen.

Nolanahi den, Osoko bilkurak erabakiriko testuak arazo bat sortzen du araua aplikatzeko orduan. Izan ere, hitza izen arrunta denean eta amaieran *ah* baldin badu, deklinatzean *h* letra kontuan hartu behar ez bada, hitza *a* letraz bukatutakoak bezala deklinatu behar da. Ondorioz, gauzak nola diren argitzeko, Exonomastika batzordeak araugaiari oin-ohar bat gehitzea proposatu du.

P. Zabaletari iruditzen zaio araugaiari oin-ohar bat gehitzea ez dela beharrezkoa. Beste euskaltzain batzuek, ordea, oin-ohar hori gehitzea lagungarria izan daitekeela esan dute. Horiek horrela, adostasunik egon ez denez, A. Urrutia euskaltzainburuak gaia botoetara eramateaz galdetu eta hala egitea hobetsi da, eta emaitza ondorengo hau izan da: oin-oharra gehitzearen alde 10 boto, 2 kontra eta 5 zuri.

7. XX. Barne Jardunaldietan aurkezturiko txostenei eginiko ekarpenak aurkeztu eta erabakiak hartu

XX. Barne Jardunaldietan 2017-2021 aldirako ikuspegia eta helburu orokorrak, *Euskaltzaindia Ipar Euskal Herrian*, *Euskaltzaindiaren mendeurrena*, batzordeek, lantaldeek eta egitasmoek 2017-2021 aldirako aurkezturiko txostenei, bai eta Barne erregelak aldatzeko proposamenei oharra egiteko epea maiatzaren 2an amaitu zen.

A. Urrutia euskaltzainburuak Idazkaritzara oharrrik iritsi den galdetu du. Argitu da jaso diren oharrak Barne erregelak aldatzeko proposamenei buruzkoak direla, M. Azkaratek eta P. Zabaletak egindakoak. Ondorioz, 2017-2021 aldirako ikuspegia eta helburu orokorrak, Euskaltzaindia Ipar Euskal Herrian, Euskaltzaindiaren mendeurrena, batzordeek, lantaldeek eta egitasmoek 2017-2021 aldirako aurkezturiko jarraibideak onartu dira Osoko bilkuran.

Jarraian, Barne erregelak aldatzeko proposamenak aztertu dira, jasotako ordenaren arabera. M. Azkaratek "Zuzendaritzaren osaera" izeneko 13. artikulua osatzeko asmoz eginiko proposamena aurkeztu du. Gogoratu du gaia ez dela berria, aurreko Barne Jardunaldietan gai honi buruz hitz egin baitzen. Adierazi duenez, Barne erregeletako 13. artikulua osatzeko egiten duen proposamena Arautegiarekin bateragarria da. Bere ustez, ez da normala Zuzendaritza aukeratu behar den eguna iritsi arte hautagaiak zeintzuk diren ez jakitea, ez eta legealdian zer egin nahi den aldeztu aurretik ez jakitea ere. Nolanahi ere, aditzera eman du gai horretan ez duela tematu nahi.

A. Urrutiak 2013ko Barne Jardunaldietan izaniko eztabaida gogorarazi du. Aditzera eman duenez, euskaltzain osoek Zuzendaritza aukeratzen den egunean bertan aurkeztu dezakete beren burua. Halaber, izendapena banan-banan egiten da eta ezin da talde gisa bozkatu, Arautegiaren eta Barne erregelen arabera. Nolanahi ere, bere ustez, Arautegia eta Barne erregelak gaurko zein bihar-etziko beharretara egokitzeko aldaketa sakon bat egitea eta egin beharreko aldaketen inguruabarrean euskaltzainen artean ahalik adostasun zabalean lortzea garrantzi handikoa da. Horrexegatik, Zuzendaritzak Lege batzordea berriz osatzea eta egiteko horri heltzea proposatu du XX. Barne Jardunaldietan. Inguruabar horretan, komeni da M. Azkaratek egiten duen proposamena batzorde horretan aztertzea, osotasun baten barruan.

P. Zabaletak azaldu du zergatik ez datorren bat M. Azkarateren proposamena Arautegiak jasotakoarekin. Eta, horretarako, karguaren eta karguaz jabetzen den pertsonaren arteko bereizketa egin du.

Iritzi-trukearen ondoren, M. Azkaratek onartu du proposamena erretiratzea eta osatzeko dagoen Lege batzordearen aztergaietako bat izatea.

Ondoren, P. Zabaletak, eginiko proposamenak aurkeztu ditu.

60. artikuluari buruz, proposatu du xedapen iragankor bat jasotzea eta Barne Jardunaldietan proposaturiko 60. artikuluari eginiko gehikuntza ordezkatzeko. Euskaltzainburuak argitu duenez, ikertzaileek, Lan-hitzarmenarekin batera, Ikerketa

Estatutuaren arabera dute Euskaltzaindiarekin lan-harremana, eta langileek, berri, iazko urtearen amaieran onarturiko Lan-hitzarmenaren arabera; beraz, hor hezurmamitzen dira lan-harremanei buruzko gorabehera guztiak. Azalpena entzun ondoren, P. Zabaletak aditzera eman du proposamena erretiratzeko duela.

67.12. xedapena dela eta, Barne Jardunaldietan proposaturiko <<... parte har dezakete euskaltzain oso zein emerituek, hitzarekin eta botoarekin...>>, honela jasotzea proposatu du: <<... parte har dezakete euskaltzain osoek, emerituek barne, hitzarekin eta botoarekin...>>. Izan ere, emerituak euskaltzain osoak dira, bilere-tara joaterik ez izanez gero, ahala ezin eman dezaketela izanik berezitasun bakarra. Eginiko proposamena onartu da Osoko bilkuran.

75. artikuluari buruz, Euskaltzaindiak argitara ematen dituen argitalpen guztien edukiak, ohiko prozedura erabiliz, Osoko bilkurak aztertutako eta onartutako izatea proposatu du. A. Urrutiak adierazi duenez, Euskaltzaindiak argitaraturiko lanen artean badira arauemaile izaera dutenak, bai eta ikerketa edo zabalkunde izaera duten lanak. Arauemaileen kasuan, izaera hori izateko, Barne erregeletan jasotako prozedura batzuei jarraitu behar zaie, gainerakoen kasuan, ordea, arauemaile izaerarik ez dutenez, ez diote prozedura horri segitu behar. P. Zabaletak aditzera eman du eginiko proposamena erretiratzeko duela.

92.3. xedapenean, P. Zabaletak <<edo zuzendaria>> gehitzea proposatu du. Eginiko iruzkina onartu da Osoko bilkuran.

93. artikuluan, P. Zabaletak eginiko proposamena dela eta, A. Urrutiak erdibideko zuzenketa bat proposatu du: <<Azkue Biblioteka eta Artxiboko zuzendaria edo Zerbitzuaren arduraduna Euskaltzaindiaren Zuzendaritzak izendatuko du, Azkue Biblioteka eta Artxiboa batzordea eta Osoko bilkura entzun ondoren.

Azkue Biblioteka eta Artxiboko langileak Euskaltzaindiaren langileak izendatzeko prozedura berberaz izendatuko dira>>. P. Zabaletak aditzera eman du erdibideko zuzenketa onartzen duela. Eginiko erdibideko zuzenketa onartu da Osoko bilkuran.

P. Zabaletaren azken zuzenketa Azkue Biblioteka eta Artxiboari buruzkoa da. Nolanahi ere, ez dagokio Barne erregelen xedapenen bati: aitzitik, Joan Mari Torrealdaik bere sasoian eginiko proposamena aztertzea eta eguneratzea eskatzen du. Era berean, Azkue Biblioteka eta Artxiboa garatzeko zenbait iradokizun ere egiten ditu. Euskaltzainburuak adierazi du bat datorrela bere garaian eginiko txostena aztertzeko eta eguneratzeko dagoen behar larriarekin, eta gai horiei buruzko gogoeta

Azkue Biblioteka eta Artxiboaren batzordeak abiaraztea proposatu du.

XX. Barne Jardunaldietan proposatu eta inolako oharrik jaso ez dituzten aldake-
tekin, bai eta gaur onartu direnekin, osatuko da Barne erregelen testu berritua.
Gauzak horrela, Barne Jardunaldietako proposamenean zetozen ohar orokorrak
kontuan hartuz, ahala eman zaio Idazkaritzari indizea, artikuluen zenbaketa eta
hizkuntzaren aldetiko zuzenketak egin ditzan. Halaber, lan hori egin bezain fite,
Barne erregelak eskuratuko zaizkie euskaltzainei eta esku artean erabili izan den
Aurkitegia eta Organigrama argitalpena eguneratzeko urratsak egingo dira.

8. Euskaltzaindiaren Organigrama Akademikoa (2017-2021)

Euskaltzaindiaren Barne erregeletako 14. artikuluan, Zuzendaritzaren egiteko-
tan haxe jasotzen da: "14.7 Zuzendaritzari dagokio, batzordeetan, lantaldeetan
edo egitasmoetan ari diren euskaltzain osoen eta gainerako kideen iritzia entzun
ondoren, batzordekide izan daitezkeenak, dagokion Osoko batzarrean aurkeztea".
Gauzak horrela, Idazkaritzak batzordeetako eta lantaldeetako idazkariari ohar bat
igorri zien maiatzaren 11n, batzordeetan eta lantaldeetan aurreikusten ziren al-
daketak jakinaraztea eskatuz.

Zuzendaritzak erantzunak jaso ondotik, Euskaltzaindiaren Organigrama Akade-
mikoa 2017-2021 ondu du. Aurkezpena egin aurretik, euskaltzainburuak adierazi
du batzordeen eta lantaldeen osaera Barne Jardunaldien arteko aldian alda daite-
keela, eta, arian-arian aldaketen berri emango dela Osoko bilkuran.

E. Osa idazkariordeak Organigrama aurkeztu du. Hasteko, argitu du zerbitzue-
tako arduradunei aipamen egiten zaien kasuan, Lan-hitzarmenean horiei egiten
zaien aipamena gorde dela. Bestetik, lan-harremana eta Organigrama Akade-
mikoa bereizi dira, ondorioz, zerbitzuak batzordeetan arituko dira teknikari gisa.
Hizkuntza Kalitatearen Behatokia Organigraman jasotzea erabaki da. Era berean,
batzordeen, lantaldeen eta egitasmoen zenbakien hurrenkera ere zuzendu da.

Aldaketa nagusiak ondoko hauek dira: lurraldeetako ordezkariari dagokienez,
Arabako ordezkaria Roberto Gonzalez de Viñaspre izendatu da, eta, Gipuzkoakoa,
berriz, Miriam Urkia. Nafarroako eta Ipar Euskal Herriko ordezkariak berretsi
dira.

Hiztegigintzan, "Hiztegi Batuko lantaldea" "Euskaltzaindiaren Hiztegia. Adierak
eta Adibideak lantaldea" izatera igaro da. Era berean, Barne Jardunaldietan aurrei-
kusiriko lanak egin ahal izateko, "Euskaltzaindiaren Hiztegia. Adierak eta Adibi-

deak batzorde ahaldundua” eratzea erabaki da Osoko bilkuran. Batzorde ahaldundu honetan parte hartzeko gonbita luzatu dio euskaltzainburuak M. Azkarateri. Azken honek, lehenago ere halako lanetan ibilia dela eta proposamena onartzen duela aditzera eman du, beraz, kideen artean bere izena gehitu da.

Gramatika batzordean, Ane Berro batzordeko kide izendatzea eta Itziar Laka kideen zerrendan ez azaltzea proposatu du batzordeak. Batzordearen osaeran, M. Azkarateren izena falta da, beraz, honen izena gehitu da. Ondorioz, osaturik gelditu da Gramatika batzordea.

Dialektologian, Euskararen Herri Hizkeren Atlasa egitasmoan, Gotzon Aurrekoetxea kide izatera igaro da. Onomastikan, berriz, zenbait aldaketa egin dira. Buruorde Roberto Gonzalez de Viñaspre izendatu da, eta, Alfontso Mujika idazkari. Imanol Goikoetxea batzordearen aholkulari izatera igaro da.

Literatura Ikerketa batzordearen eta Herri Literatura batzordeen osaera hurrengo baterako utzi da.

Sustapen batzordean lurralde ordezkariak kide izatetik aholkulari izatera igaro dira. Nolanahi ere, batzordeak lurralde jakin batean ekimen bat garabidean jarri behar duenean, lurralde horretako ordezkariarekin batera lanean jardun beharko du. Horrela, Patxi Saez, Iñaki Martinez de Luna eta Santiago Larrazabal batzordeko kide izango dira. S. Alemanek argitu duenez, Nafarroatik beste kide bat izatea litekeen kontua da. Halakorik balego, proposamena egingo zaio Zuzendaritzari eta honen berri emango da Osoko bilkuran. Bestalde, Euskalkien lantaldean bi aldaketa egin dira: batetik, Maite Lakar kide izango da, eta, bestetik, Allande Socarros aholkulari izatetik kide izatera igaroko da.

Egiturazko batzorde eta egitasmoei dagokienez, Argitalpen batzordearen idazkaria Ana Toledo izango da. Era berean, Euskara Batuaren Eskuliburua batzorde suntsikorra eta Ipar Euskal Herriko Euskara Eskuz Esku egitasmoa Organigraman jasotzea erabaki da. Azkue Biblioteka eta Artxiboaren kasuan, Joan Mari Torreal-dai ohorezko liburuzaina izatea erabaki da, burua eta liburuzaina euskaltzainburua, eta idazkaria P. Zabaleta. IKT batzordearen idazkaria M. Urkia izango da.

Barne Jardunaldietan proposatu eta, ondoren, onarturiko Lege batzordeko burua P. Zabaleta, idazkaria Xabier Kintana, eta, kideak, A. Arejita, M. Azkarate. A. Iñigo, A. Urrutia eta X. Videgain izango dira. Bestalde, egitasmo instituzionalen barruan, Euskaltzaindiaren mendeurrena batzorde suntsikorra eraturik gelditu da, XX. Barne Jardunaldietan eginiko proposamenaren arabera.

Honenbestez, Literatura Ikerketa eta Herri Literatura batzordeak hurrengorako utziz, Barne Erregeletako 14.7 xedapenak dioena betez, 2017-2021 aldiko Euskaltzaindiaren Organigrama Akademikoa osaturik gelditu da. Organigrama Akademiko berria berretsi da Osoko bilkuran. Gai honekin amaitzeko, Organigrama Akademiko berria ahalik lasterren webgunean ikusgai egoteko urratsak egingo dira.

9. Esku artekoak

9.1. Eusko Ikaskuntza – Laboral Kutxa Saria. 2017ko XXIII. Edizioa. Zuzendaritzak Andoni Sagarna euskaltzain osoa aurkeztea erabaki du, 2017ko martxoaren 15ean eginiko bilkuran erabakitakoaren arabera.

9.2. Marijane Minaberri ohorezko euskaltzainaren hilberri txostena. Daniel Landart Urruti euskaltzain urgazleak egingo du, Zuzendaritzak, 2017ko martxoaren 28an eginiko bilkuran erabakitakoaren arabera.

9.3. Hurrengo bilkurak. Ondoko xehetasunak eman dira:

Ekainaren 12an, Baionan, Herriko Etxean, Euskal toponimia Ipar Euskal Herrian goiburupean mintegia egingo da. E. Osa idazkariordeak egitaraua banatu du euskaltzainen artean.

Ekainaren 14an, Bilbon, Sabino Arana Fundazioaren egoitzan, euskal lurraldeetako herri-erakundeek hizkuntza politikaren eremuan dituzten asmoez eta lankidetza aukerez hitz egiteko, mintegia egingo da. E. Osa idazkariordeak egitaraua banatu du euskaltzainen artean.

Ekainaren 30ean Osoko bilkura egingo da Baionan, Herriko Etxean, 09:30ean hasita. Egun horretan, 11:00etan, Euskararen *Herri Hizkeren Atlasaren* VIII. liburukia aurkeztuko da.

10. Azken ordukoak

Ez da egon.

Eta beste aztergairik ez dela, 14:00etan Osoko bilkura bukatutzat eman da.

Euskaltzaindia. Batzar-agiriak

Euskaltzainburua,
Andres Urrutia

Idazkaria,
Xabier Kintana

Osoko bilkura

Baionako Herriko Etxean, 2017ko ekainaren 30ean.

Batzar-agiria

Urrutia, Andres, euskaltzainburua,
Videgain, Xarles, euskaltzainburuordea,
Kintana, Xabier, idazkaria,
Arejita, Adolfo, Iker sailburua,
Coyos, Jean-Baptiste, Jagon sailburua,
Arkotxa, Aurelia,
Azkarate, Miren,
Davant, Jean-Louis,
Iñigo, Andres,
Kaltzakorta, Jabier,
Lakarra, Joseba,
Oihartzabal, Beñat,
Oñederra, Miren Lourdes,
Peillen, Txomin,
Sagarna, Andoni,
Toledo, Ana,
Uribarren, Patxi eta
Zabaleta, Patxi.

Mujika, Alfontso eta
Osa, Erramun,
zegozkien gaietan.

Ezin etorria adierazi dutenak: Sagra-
rio Aleman, Jose Irazu “B. Atxaga”, Pa-
txi Salaberri, Joan Mari Torrealdai eta
Mikel Zalbide.

Ahalak: Sagrario Alemanek ahala
Andres Iñigori; Jose Irazu “B. Atxa-
ga”k ahala Andres Urrutiari; Patxi Sa-
laberrik ahala Andres Urrutiari; Joan
Mari Torrealdai ahala Andoni Sa-
garnari; Mikel Zalbidek ahala Andres
Urrutiari.

Batzarra, 2017ko ekainaren 30ean,
ostiralean, 09:45ean hasi da Baionan,
Herriko Etxean. Hasieran Yves Ugal-
de Baionako Kultura arloko axuantak
harrera egin die euskaltzainei. Azpi-
marratu duenez, Baionako Herriko
Etxearentzat ohorea da Euskaltzain-
diak Osoko bilkura Baionako Herri-
ko Etxean egitea. Halaber, Baionako
Herriko Etxearen eta Euskaltzaindia-
ren arteko lankidetza azpimarratu eta
lan-jardun emankorra opatu die hu-
rreratu diren euskaltzainei.

Ondoren, A. Urrutia euskaltzain-
buruak euskaltzain guztiak agurtu, eta
etorritikoen zerrenda eta ahalak iraku-
rri ditu. Quoruma badela egiaztatu
ondoren, ekaineko Osoko bilkurari
hasiera eman zaio.

Segidan, eguneko aztergaiak jorratu dira.

1. Osoko bilkurako (2017-05-26) bilera-agiria onartzea, hala erabakiko balitz

P. Zabaleta euskaltzainak 5. orrialdeko <<... parte har dezakete euskaltzain oso, emerituek barne, hitzarekin eta botoarekin...>> pasartean <<... parte har dezakete euskaltzain osoek, emerituek barne, hitzarekin eta botoarekin...>> izan behar duela adierazi du. Eginiko iruzkina onartu da Osoko bilkuran. Barne erregeletan aldatu edo gehitu beharreko pasarteetan bestelako zuzenketa batzuk ere egin ditu. Barne erregelak txukuntzeko, orrazteko eta argitaratzeko urratsak egiten ari direla gogorarazi zaio.

A. Urrutia euskaltzainburuak beste oharren bat egin nahi den galdetu du. Hala-erik egon ez denez, bilera-agiria onartu da.

2. Exonomastika. “Historiako gizatalde nagusiak eta ordena militar eta ospitale ordenak”. Aurkeztu

Aztergaia jorratzeko, Alfontso Mujika Exonomastika batzordearen idazkaria batzar-aretoa sartu da. A. Mujikak araugaia aurkeztu du, bi ataletan banatua. Batetik, ordena militar eta ospitalario nagusien zerrenda. Ordena nagusiak baino ez dira jaso. Haietako batzuek garrantzi eta itzal handia izan zuten historiako garai batzuetan, eta beste batzuk gaur egun ere badira oraindik, nahiz eta ohorezko elkarteak besterik ez izan. Erakunde-izenak dira, eta euskaraz emateko duten arazo bakarra itzulpenarena da: gehienbat izendapen deskribatzaileak dira, leku-izenak eta santu-izenak ere badituztenak, eta, haien izenak hizkuntzaz hizkuntza egokitzen dira.

Bigarren atalean, munduko zenbait gizatalde garrantzitsu jaso dira. Gizataldeak izen arruntak dira, hau da, hiztegi arruntetan jasotzeko izenak dira, ez izendapen bereziak. Zerrendan agertzen diren batzuk jada *Euskaltzaindiaren Hiztegian* ageri dira, beraz, ez dira aztertzeak. Baina biltze-lan sistematikoa egin denez, denak jaso dira, eta gero ikusi da jada arautuak dauden ala ez. Zerrenda bi sailetan banatu da. Lehenengoan, islamaren eremuko izenak ageri dira, haietan amaiera sistematikoak (-i, -ita) aztertu beharrekoak zirelako: -i amaiera dagokio, berez, nahiz eta lehendik xiita arautua dagoen *Euskaltzaindiaren Hiztegian*; horregatik, proposatzen da xii ere onartzea (bitasun hori badago, adibidez, gaztelaniaz eta ingelesez), eta gainerakoetan -i hartzea (suni, adibidez). Berezkoa -i dela ikusten da, adibidez, era-

torrietan: nahiz eta frantsesez chiite eta sunnite erabili, eta gaztelaniaz chiita/chii eta sunita/suní formak izan, chiisme eta chiismo eta sunnisme eta sunismo dira forma bakarrak (chiitisme edo suniitisme gisakorik ez dago). Bigarren sailean, berriez, erlijio-talde eta izaera politikoko talde nagusiak ageri dira, islamaren eremuaz kanpokoak.

Aurkezpenaren ondoren, oharrak egiteko epea irailaren 8ra arte irekitzea erabaki da Osoko bilkuran.

3. “Euskaltzaindiaren Hiztegia. Adierak eta adibideak” batzorde ahaldunduari esku-ematea, Barne erregelen 106. artikulua arabera

E. Osa idazkariordeak Euskaltzaindiaren Hiztegia. Adierak eta adibideak batzorde ahaldunduari esku emateko proposamena irakurri du. Proposamen hori Zuzendaritzak erabaki zuen, 2017ko ekainaren 28an eginiko bilkuran.

P. Zabaletak 4.2. puntuari dagokionez, batzordeko kide ez diren euskaltzainek eginiko oharrak direla eta, beren parte hartzeari buruz galdetu du. Halaber, M. Azkaratek prozedurari buruzko argibideak eskatu ditu.

A. Urrutia euskaltzainburuak azaldu duenez, egiten den proposamena ez da berria. Izan ere, *Hiztegi Batua* aurrera eraman ahal izateko, lehenago ere sortu zuen Euskaltzaindiak batzorde ahaldundua. Helburua da batzorde ahaldundu horretan ahalik gehien aurreratzea eta adostasunik ez dagoen kasuetan, hitz konkretu horiek Osoko bilkurak aztertzea, oharrak egitea eta dagokion erabakia hartzea. Batzordeko kide ez diren euskaltzainek parte hartu ahal izango dute, betiere egiten dituzten oharren inguruabarrean.

A. Sagarna batzorde ahaldunduko buruak, bere aldetik, azken urteetako ibilbidea gogorarazi du. Egiten diren oinarritzko lanak ongi pentsatuak, dokumentatuak eta adibideez hornituak egon ohi dira. Ondorioz, egiten diren oharrak funts gutxiakoak izan ohi dira, ez behintzat aurrean eginikoak ezerezean uzteko modukoak.

A. Urrutiak gogorarazi du jadanik badela Euskaltzaindian batzorde ahaldundu bat, Argitalpen batzordea hain zuzen ere, eta han bideratzen direla Euskaltzaindiak argitara eman beharreko argitalpenak.

A. Sagarnak aipatu duenez, euskaltzainek egin ditzaketen oharrez gain, erabiltzaileek aldian-aldian egiten dituzte oharrak, iruzkinak eta zuzenketa proposamenak Internet bidez. Inoiz, akatsen bat atzematen dutelako, adibideren bat egokia ez

delako edo dena delako arrazoiengatik. Halakoak ere etengabe iristen dira “Euskaltzaindiaren Hiztegia. Adierak eta adibideak” egitasmoaren lantaldera. Beraz, horiek ere batzorde ahaldundura eramango dira.

A. Urrutia euskaltzainburuak *Euskaltzaindiaren Hiztegiari* egiten zaizkion gehi-kuntzak argitaratzeko prozedurari buruz galdetu du. Ea dena egin arte itxaron behar den, aldian-aldian argitaratzea komeni den eta abar. A. Sagarnak erantzun du aldizkotasun batez (urtean behin edo birritan) eta multzoka argitara ematea komeni dela, nahasmendurik ez sortzeko eta erabiltzaileak jakitun egon ahal izateko, bide batez, behar diren argibideak eta azalpenak emanez.

Euskaltzainburuak Zuzendaritzak eginiko proposamena onartzen den galdetuta, Osoko bilkurak Euskaltzaindiaren Hiztegia. Adierak eta adibideak batzorde ahaldunduari esku ematea erabaki du, Barne erregelen 106. artikuluaaren arabera.

Ondoren, *Euskararen Herri Hizkeren Atlasaren* 8. liburukia aurkezteko Osoko bilkura eten egin da.

12:00etan Osoko bilkurak segida izan du.

4. Euskaltzaindiaren Organigrama Akademikoa (2017-2021)

E. Osa idazkariordeak maiatzaren 26ko Osoko bilkuran berretsitako Euskaltzaindiaren Organigrama Akademikoa (2017-2021) Euskaltzaindiaren webgunean dagoela aditzera eman du. Argitaratu ostean, batzordeetako eta lantaldeetako buruei zein idazkariei mezu elektroniko bana bidali zaie gainbegiratzeko eskatuz, bai eta egitasmoetako zuzendariei ere. Ondorioz, behin betiko Organigrama ageri da webgunean. Batzordeak, lantaldeak eta egitasmoak aurkezteko modua ere bateratu da webgunean.

Aurrera begira bi eginkizun geratzen dira. Batetik, atal batzuetako (egitasmoak eta abar) testuei begiratzea, eta behar izanez gero, eguneratzea. Bestetik, euskaltzainen soslaiak eguneratu, eta batzordeetako eta egitasmoetako partaidetzak gaurkotzea.

5. Esku artekoak

5.1. Espainiako Sari Nazionaletako epaimahaiko kideak. Zuzendaritzak Espainiako Sari Nazionaletarako epaimahaiko kideak proposatu ditu, 2017ko maiatzaren 24ko eta ekainaren 16ko bilkuretan erabakitakoen arabera. Hona hemen proposatutakoen izenak:

- Premio Nacional de las Letras Españolas: Sagrario Aleman eta Andres Iñigo.
- Premio Nacional de Literatura (Poesia): Jon Kortazar eta Lourdes Otaegi.
- Premio Nacional Literatura (Poesía Joven “Miguel Hernández”): Karmele Jaio eta Sebastian Gartzia.
- Premio Nacional de Literatura (Narrativa): Miren Azkarate eta Patri Urkizu.
- Premio Nacional de Literatura (Ensayo): Josu K. Bijueska eta Ana Toledo.
- Premio Nacional de Literatura (Literatura Dramática): Jose Agustin Perez eta Arantzazu Fernandez.
- Premio Nacional a la Mejor Traducción: Asun Garikano eta Gotzon Lobera.
- Premio Nacional a la obra de un traductor: Asun Garikano eta Gotzon Lobera.
- Premio Nacional de Periodismo Cultural: Goizalde Landabaso eta Iñaki Mendizabal.

A. Toledok adierazi du hainbat izen Literatura Ikerketa batzordeak proposatutakoak direla eta epaimahaiko kideak lehenago proposatu beharko lirатеkeela, besteren artean, euskarazko obra bat eraman nahi izanez gero, itzulpena egiteko denbora nahikoa egon dadin. Aditzera eman da Ministerioak deialdiak berandu egiten dituela, zenbaitetan oinarriak aldatzen dituela eta itzulpenak ordaintzeko orduan hainbat zailtasun jarri dituela.

Espainiako Sari Nazionalen kontura, A. Urrutia euskaltzainburuak aditzera eman du Itzulpen Sari Nazionala dela eta, Euskaltzaindiak eginiko eskabidea kontuan hartuz, Ministerioak oinarriak aldatu dituela, eta, aurrerantzean, gaztelaniatik euskarara, galegora eta katalanera itzultako lanak eta hizkuntza horietatik gaztelanira eginiko itzulpenak ere kontuan hartuak izango direla.

Proposatutako izen guztiak berretsi ditu Osoko bilkurak.

5.2. Euskaltzaindiak eta Nafarroako Gobernuak 2017. urteko hitzarmena izenpetu dute, ekainaren 19an. Akordio honen bitartez, 149.000 euroko ekarpena jasoko du Euskaltzaindiak. Besteak beste, Nafarroako onomastika eta toponimia ikertzeko eta gizarteratzeko eta Joakin Lizarragaren hiztegia aztertzeke erabiliko da diru-laguntza hori.

5.3. Euskaltzaindiaren Arabako ordezkariak lokal berriak izango ditu. Euskaltzaindiak aldi berrian dauzkan asmoak eta helburuak gauzatzeko asmoz, Zuzendaritza Gasteizko Udalarekin harremanetan jarri zen, 2016ko azaroaren 22an. Helburua Gasteizen lokal duinak eskuratzea da, bertan kokatzeko Ordezkaritza eta Araban dauden egitasmoak eta, bide batez, batzordeetan, lantaldeetan eta egitasmoetan ari direnek ere bideohitzaldi sistema baliatu ahal izateko. Horrela, Gorka Urtaran Gasteizko alkateak Euskaltzaindiak, 2017. urtean, Simon Bolivar kalean, lokal berriak izango dituela iragarri zuen atzo, Gasteizko Udalean eginiko Osoko bilkuran.

5.4. Bilboko Udalaren eta Euskaltzaindiaren 2017ko lankidetzaren garapena. Bilboko Udalaren eta Euskaltzaindiaren arteko lankidetzaren inguruabarrean, euskal musikaren bidez, gazteen artean euskarekiko interesa eta erabilera sustatzeko asmoz, udazkenean, musika emanaldiak eskainiko ditu Euskaltzaindiak Bilboko egoitzan. Urrian eta azaroan egingo dira ekitaldiak, astelehenetan. Formatu txiki-kos musika emanaldiak izango dira. Euskaltzaindiak, Bilboko Udalarekin batera, irailean emango du egitarauaren berri.

5.5. Gaur banatuko diren liburuak. Batetik, Isabelle Echeverriak paraturiko *Piarres Larzabalen antzerkigintza: 1950-1982. Euskarazko antzerki identitarioaren paradigmak* (Iker-33). Bestetik, Iñaki Camino euskaltzain urgazleak paraturiko *Amiküze eskualdeko (h)eskuara* (Mendaur XI).

5.6. Eusko Ikaskuntzaren Manuel Lekuona Saria 2017. Zuzendaritzak Andres Iñigo euskaltzain oso eta Nafarroako ordezkaria aurkeztea erabaki du, 2017ko maiatzaren 24an eginiko bilkuran. Era berean, Euskaltzaindiaz gain, Andres Iñi-

goren hautagaitza aurkeztu dute Nafarroako Ikastolen Elkarteak, AEK-k, IKAk, Labayru Fundazioak, Euskalerrria Irratiak eta Euskokultur Fundazioak.

5.7. Hurrengo bilkurak:

Uztailaren 21ean Osoko bilkura egingo da Donostian, Gipuzkoako Foru Aldundian, goizeko 10:00etan hasita.

Uztailaren 24an, astelehena, 10:30ean, Euskaltzaindiaren eta Euskararen Erakunde Publikoaren arteko hitzarmenaren urteko eranskina izenpetuko da Baionan, EEPren egoitzan.

6. Azken ordukoak

6.1. Euskaltzaindiaren Mendeurrena batzorde suntsikorra. A. Urrutia euskaltzainburuak aditzera eman duenez, uztailaren 3an, astelehenean, arratsaldeko 16:30ean, Euskaltzaindiaren Mendeurrena batzorde suntsikorrak lehenengo bilkura egingo du Donostian, Luis Villasante Euskararen Ikergunean. Mendeurrenaren inguruabarrean, euskaltzainen parte hartzea bultzatuko dela esan du euskaltzainburuak.

Eta beste aztergairik ez dela, 12:45 direnean Osoko bilkura bukatutzat eman da.

Euskaltzainburua,
Andres Urrutia

Idazkaria,
Xabier Kintana

Osoko bilkura

Iruñean, Nafarroako Parlamentuan, 2017ko urriaren 6an.

Batzar-agiria

Urrutia, Andres, euskaltzainburua,
Videgain, Xarles, euskaltzainburuordea,
Kintana, Xabier, idazkaria,
Aleman, Sagrario, diruzaina,
Arejita, Adolfo, Iker sailburua,
Coyos, Jean-Baptiste, Jagon sailburua,
Arkotxa, Aurelia,
Iñigo, Andres,
Kaltzakorta, Jabier,
Oñederra, Miren Lourdes,
Peillen, Txomin,
Sagarna, Andoni,
Salaberri, Patxi,
Toledo, Ana,
Uribarren, Patxi eta
Zabaleta, Patxi.

Osa, Erramun,
zegozkion gaietan.

Ezin etorria adierazi dutenak: Miren Azkarate, Jose Irazu “B. Atxaga”, Joseba Lakarra, Joan Mari Torrealдай eta Mikel Zalbide.

Ahalak: Miren Azkaratek ahala Miren Lourdes Oñederrari; Jose Irazu “B. Atxaga”k ahala Andres Urrutiari; Joseba Lakarrak ahala Aurelia Arkotxari; Joan Mari Torrealdaik ahala Andoni

Sagarnari; Mikel Zalbidek ahala Andres Urrutiari.

Batzarra, 2017ko urriaren 6an, ostiralean, 10:00etan hasi da Iruñean, Nafarroako Parlamentuan.

A. Urrutia euskaltzainburuak euskaltzain guztiak agurtu eta etorririkoan zerrenda eta ahalak irakurri ditu. Quoruma badela egiaztatu ondoren, urriko Osoko bilkurari hasiera eman zaio.

E. Osa idazkariordeak aditzera eman du goizean zehar Osoko bilkura eta, 18:00etan, Nafarroako Parlamentuaren atalondoan, *Euskararen Herri Hizkeren Atlasaren* erakusketaren inaugurazioa egingo direla.

Aztergaiei ekin aurretik, Ainhoa Aznarez Nafarroako Parlamentuko lehendakaria batzar aretora sartu da eta euskaltzainak agurtu ditu. Ongi etorria adierazi eta Euskaltzaindiak euskararen lurralde guztietan euskararen alde egiten diharduen lan eskerga azpimarratu du. A. Urrutia euskaltzainburuak, Osoko bilkura egiteko, bai eta *Euskararen Herri Hizkeren Atlasaren* erakusketa antolatzeko, Nafarroako Parlamentuak eman dituen erraztasunak eskertu dizkio A. Aznarezi.

1. Osoko bilkurako (2017-06-30) bilera-agiria onartzea, hala erabakiko balitz

Idazkaritzak bi idatzi bidali zituen: bata, uztailleko Osoko bilkura ez egiteko Zuzendaritzak hartutako erabakia jakinarazteko, eta, bestea, bilera-agiri proposamena.

A. Urrutia euskaltzainburuak Idazkaritzan oharrik jaso den galdetu du. Halakorik ez dela jaso aditzera eman da. Horrela, norbaitek oharrik egin nahi duen galdetu du. Edukiari dagokionez, inork ez du oharrik egin. Nolanahi ere, M. L. Oñederrak letra etzanean joan behar duen pasarteren bat ageri dela esan du. Ohar hori bidaliko du Idazkaritzara kontuan hartua izan dadin.

Bestelakorik egon ez denez, bilera-agiria onartu da.

2. Exonomastika. “Europako errege-erreginen grafia ez aldatzeko data”. Batzordearen proposamena

Aztergaia jorratzeko hitza X. Kintana Exonomastika batzordearen buruak hartu du. Gogorarazi duenez, Osoko bilkurak, 2017ko maiatzean, gaur egungo errege-erreginei grafia ez aldatzea hobetsi zuen; erabaki zuen, halaber, hori arau moduan ez, baizik eta gomendio moduan plazaratzea, eta Exonomastika batzordeari eskatzea azter eta proposa zezala zer data izan litekeen egokia grafia-aldaketa ezartzeko.

X. Kintanak azpimarratu duenez, eskaera horri erantzuteko, bi ardatz dituen proposamena aurkeztu du Exonomastika batzordeak. Batetik, helburua, zehaztea noiztik aurrera ez den aplikatu behar errege-erreginen eta kidekoen izenen grafia ez aldatzeko irizpidea. Bestetik, abiapuntua (Osoko bilkurak emanda), gaur egun bizirik daudenei (erregetzan egon zein ez) ez aldatzea izenaren grafia. Horrela, Exonomastika batzordeak paraturiko idatzia irakurri du.

Proposamena aurkeztu ondoren, A. Sagarnak Ekialdeko errege-erreginen izenen grafiari buruz zerbait proposatuko den galdetu du. X. Kintanak ezetz esan dio. Ondorioz, euskaltzainek ematen den gomendioan ohar bat gehitzea garrantzitsua dela adierazi dute, gaizki-ulerturik egon ez dadin.

Oharrek egiteko epea urriaren 20ra arte irekitzea erabaki da Osoko bilkuran.

3. Exonomastika. “Errenazimentuko pertsona-izenak”. Erabakia hartu

X. Kintanak gogorazi du 2017ko maiatzaren 26ko Osoko bilkuran araugaia aurkeztu zela, eta oharrak egiteko epea ekainaren 26an, astelehenean, amaitu zela.

A. Urrutia euskaltzainburuak oharrik jaso den galdetu du. Ez dela jaso aditzera eman da. A. Iñigo euskaltzainak adierazi du oharrik ez duela egin, baina araugaiak, hainbat pertsona-izen izendatzeko orduan, bi aukera ematen dituela azpimarratu eta araugaia hala emango den galdetu du. Horrekin batera, gogorazi du maiatzaren 26ko Osoko bilkuran, ustez, zenbait pertsona-izenetan irizpide desberdinak erabiltzen zirela, eta ez ote den komeni zerrenda hura gainbegiratzea.

Gauzak horrela, oharrak egiteko beste epe bat, urriaren 20ra bitartekoa, irekitzea erabaki da Osoko bilkuran.

4. “Euskaltzaindiaren Hiztegia. Adierak eta adibideak” batzorde ahaldunduaren 2020ko abenduaren 31 arteko lanaren antolaketa

A. Sagarna “Euskaltzaindiaren Hiztegia. Adierak eta adibideak” batzorde ahaldunduaren buruak hartu du hitza, eta batzorde ahaldunduaren 2020ko abenduaren 31 arteko lanaren antolaketa azaldu du. Batzorde honen barne ibilbidea Zuzendaritzari aurkeztu zitzaion, 2017ko uztailaren 12an. Zuzendaritzak aurkezturiko dokumentua onartu zuen Baionan, 2017ko uztailaren 24an, egin zuen bilkuran. Era berean, Zuzendaritzak bilkura horretan erabaki zuen batzorde honen lanaren antolaketaren berri Osoko bilkurari ematea.

A. Sagarnak argitu duenez, gaur azaldu den antolaketa *Euskaltzaindiaren Hiztegia* egiteko erabilitako bera da.

Azalpenaren ondoren, hitza P. Uribarren euskaltzainak hartu du. Gogorazi duenez, batzorde ahaldunduko kidea da bera. Nolanahi ere, aurkeztu den prozedurarekin, lanari erantzuteko -hileroko 180 berba aztertzea eta, egoki irizten dionean, iruzkinak egitea eta dokumentatzea- esfortzu handia egin behar da eta, jada, beste konpromiso batzuk ditu, ondorioz, zail ikusten du lan-karga horri erantzutea.

A. Sagarnak argitu du begiz jotako hileroko hitz kopurua 2017ko martxoan egini-ko Barne jardunaldietan auresan zela. Edozein gisaz, hiztegia ontzeko egiten diren aurrelanetan hitz bakoitza ondo dokumentatzen denez gero, normalean etortzen diren oharrak gutxi izan ohi dira. Hitz bakoitzaren atzealdean dauden oharrak

jasotzearen garrantzia azpimarratu du, etorkizunean edonork kontsultatu dezakeelako hitz bakoitzaren ibilbidearen nondik norakoa. Horrela, P. Uribarrenen iritzia garrantzitsua dela eta dezakeena egin dezan eskatu dio. Era berean, *Euskaltzaindiaren Hiztegiaren* argitaraldi berrian, Zientzia eta Teknika Hiztegia Biltzeko lantaldeak eginiko hiztegi espezializatuetatik zenbait hitz jaso eta definitu beharko direla aditzera eman du. Hitzak aukeratzera, ordea, kontuz ibili beharko da, hitz batzuk definitu ahal izateko teoria osoak behar direlako. Ondorioz, erabiltzaile arruntek ezinbestean behar dituztenak jaso eta definitu beharko dira.

Kolokazioak hizpide hartuta, A. Sagarnak esan du hiztegiak hiztunen hizkuntza-maila jasotzeko baliagarriak ere badirela eta, horretarako, hiztegiak ondo erabiltzeko erabiltzaileak prestatzearen garrantzia azpimarratu du.

Testuinguru horretan, erabiltzaileek hizkuntzarekin lotura duten kontsultak egiteko (hiztegiak, adierak eta abar) baliatzen dituzten gailuetarako Euskaltzaindiaren webgunea moldatzearen garrantzia azaldu du. A. Urrutia euskaltzainburuak esan du Zuzendaritzak egitasmo bat abian duela Euskaltzaindiaren webgunea berritzeko, eta mendeurrenerako martxan egotea espero duela. Halaber, nabarmendu du webgunea berritzeko prozesuan euskaltzainen ekarpenak ondo hartuko dituela Zuzendaritzak.

5. Euskaltzaindiaren 2018. urteko bilkura arrunten egutegia aurkeztu

Zuzendaritzak Lesakan, udaletxean, 2017ko irailaren 29an eginiko bilkuran onartutako 2018. urteko bilkura arrunten egutegia aurkeztu da ondoren.

Gaia azaldu aurretik, hiru ohar egin dira. Batetik, egutegia bilkura arruntei buruzkoa da soil-soilik. Bestetik, Euskaltzaindiaren Mendeurrenaren harira, Mendeurrenako batzorde suntsikorrek proposatzen dituen jardunaldi, bilkura zein bestelako ekintzak esku artean daudenean, egutegia osatu egin beharko da. Azkenik, beste horrenbeste egingo da batzordeek, lantaldeek eta egitasmoek proposatzen dituzten jardunaldien, bilkuren zein bestelako berri izatean.

A. Toledok aditzera eman du R. M. Azkueren *Ardi galdua* (1918) liburua berrargitaratzea eta horren inguruan zerbait antolatzea garrantzitsua izan daitekeela, gipuzkera osotuan idatziriko liburu horretan azaltzen baita R. M. Azkuek batasunerako proposatzen zuen eredu. A. Urrutiak, aurrekoaz gainera, bestelako lanak kontuan hartzea iradoki du, adibidez, René Lafonen *Le Système du verbe basque au XVIe siècle*.

Aurkezpenaren ondoren, oharrak egiteko, urriaren 16ra arteko epea finkatu da Osoko bilkuran.

6. Esku artekoak

6.1. Langileriaren kudeaketa. A. Urrutia euskaltzainburuak langileen kontratazioari dagokionez, uztail-urri bitartean izenpetu diren bi lan-kontratuen berri eman du. Batetik, Julen Manterola EHHE egitasmoan merkataritza-kontratu bat izatetik lan-kontratu bat izatera igaro da. Ikertzaile arituko da *Euskararen Hiztegi Historiko Etimologikoa* egitasmoan. Bestetik, Rocio Fernández. Honekin errelebo-kontratua izenpetu da eta aurretiazko erretiro partziala eskatu duen langile bat -Lutxi Alberdi-ordezkatzera dator. Beraz, egoitzako administrari lanak egingo ditu. Bere lan-jarduna %75ekoa izango da eta Lutxi Alberdirena, berriz, %25ekoa.

6.2. Euskaltzaindiak eta Euskararen Erakunde Publikoak indarrean dagoen lankidetzahitzarmenaren urteko eranskina izenpetu zuten Baionan, 2017ko uztailaren 24an. 2017. urteko konpromisoak, besteak beste, honako hauek dira:

- Euskaltzaindiak eta Euskal Konfederazioak Baionan, 2016ko azaroaren 19an, antolaturiko *Euskal Elkargoaren sortzea eta euskararen geroa XXI*. Jagon jardunaldietako txostenak eta adierazpenak jasotzen dituen argitalpena lagunduko da.
- EEPk eta Eusko Jaurlaritzak antolatzen duten Hizkuntza Jardueren Proiektu Deialdira aurkezten diren argitalpen proiektuen hizkuntza kalitatearen azterketa egiten segituko du Euskaltzaindiak.
- Toponimoen baieztapen prozeduran, EEPk euskal toponimoez dituen baieztapen eskaeretan agertzen diren toponimo arautu gabeei buruzko grafia arautua proposatzeaz arduratuko da Euskaltzaindia.
- Euskararen profesionalen (kazetariak, euskara teknikariak, itzultzaileak, irakasleak, argitalpen ekoizleak eta abar) hizkuntza gaitasuna jasotzeko lankidetzak estutuko da.

2017. urterako Euskararen Erakunde Publikoak Euskaltzaindiari 160.000 euroko diru-laguntza emango dio, 2016an baino 20.000 euro gehiago.

6.3. Euskaltzaindiak eta Baionako Euskal Erakustokiak lankidetzahitzarmena izenpetu dute Baionan, 2017ko urriaren 2an. Bi erakundeak elkarlanean arituko dira, euskararen eta euskal kulturaren eremuan dituzten proiektuen gauzatzeko eta Akademiak euskararen alorrean ezarri arauak zabaltzeko. Halaber, Euskaltzaindiak erantzuna emango die Baionako Euskal Museoak eginiko kontsultei, kontsultak euskararen kalitateaz, euskal lexikoaz, gramatikaz, onomastikaz, ortografiaz, erabilera egokiaz eta, oro har, euskararen araugintzaz bestelako gaiei buruzkoak direnean. Era berean, erakunde sinatzaileek hizkuntza baliabideak ezagutarazteko lantegiak edota ikastaroak antolatuko dituzte, Baionako Euskal Museoaren egoitzan edo ikastaro hauen hartzaileentzat egoki izan daitekeen beste tokiren batean. Bestetik, bi erakundeak elkarlanean arituko dira beren biblioteketako funtsak sendotzeko.

2017. urtean bi aldeek lankidetzan hiru egitasmo garatuko dituzte. Batetik, *Euskara ibiltaria* erakusketa (irailaren 11tik gaurdaino zabalik egon dena). Bestetik, *Pirinioetako hizkuntzak* erakusketa (azaroaren 20tik abenduaren 17ra). Azkenik, *Erlea 11*ren aurkezpena (abenduan).

6.4. Anton Abbadia 2017. Euskaltzaindiak Anton Abbadia 2017ko sarira proposamen bat aurkezteko gonbita jaso zuen Gipuzkoako Foru Aldundiaren aldetik, 2017ko irailaren 19an. Euskaltzaindiak eta Berria Taldeak 2017. urtean 40 urte betetzen dituen UZEI elkarteak aurkeztu zuten irailaren 20an.

6.5. Ekitaldiak eta bilkurak. Hiru aurkeztu dira:

Urriaren 27an, ostiralean, Osoko bilkura Gasteizen egingo da, Eusko Legebiltzarrean, 10:00etan. Egun berean, Euskaltzaindiaren eta Eusko Legebiltzarraren arteko lankidetzahitzarmen berria izenpetuko da.

Bilboko Udalaren eta Euskaltzaindiaren artean dagoen lankidetzahitzarmenaren inguruabarrean, *Astelehen buruzuria* ekimena hasiko da urriaren 9an, astelehenean, 20:00etan. Egitaraua banatu da Osoko bilkuran.

Literatura arlotik eginiko proposamen bati erantzunez, urriaren 11n, asteazkenean, “Gabriel Arestiren Euskal Harriak 50 urte” izenburua duen jardunaldia egingo da Bilbon, egoitzan. Egitaraua Osoko bilkuran banatu da. Jardunaldi hau dela eta, Euskadi Irratiak eta Bilbo Hiria Irratiak programa bateratua egingo dute Euskaltzaindiaren Bilboko egoitzatik.

7. Azken ordukoak.

Azken ordukorik ez da egon.

Eta beste aztergairik ez dela, 13:30ean Osoko bilkura bukatutzat eman da.

Euskaltzainburua,
Andres Urrutia

Idazkaria,
Xabier Kintana

Osoko bilkura

Gasteizen, Eusko Legebiltzarrean, 2017ko urriaren 27an.

Batzar-agiria

Urrutia, Andres, euskaltzainburua,
Kintana, Xabier, idazkaria,
Aleman, Sagrario, diruzaina,
Arejita, Adolfo, Iker sailburua,
Coyos, Jean-Baptiste, Jagon sailburua,
Azkarate, Miren,
Iñigo, Andres,
Lakarra, Joseba,
Oñederra, Miren Lourdes,
Toledo, Ana,
Uribarren, Patxi eta
Zabaleta, Patxi.

Osa, Erramun eta
Zabaleta, Joseba,
zegozkien gaietan.

Ezin etorria adierazi dutenak: Jose Irazu “B. Atxaga”, Jabier Kaltzakorta, Beñat Oihartzabal, Andoni Sagarna, Patxi Salaberri, Joan Mari Torrealdei, Xarles Videgain eta Mikel Zalbide.

Ahalak: Jose Irazu “B. Atxaga”k ahala Andres Urrutiari; Jabier Kaltzakortak ahala Andres Urrutiari; Beñat Oihartzabalek ahala Miren Azkarateri; Miren Lourdes Oñederrak ahala Miren Azkarateri (11:15etik aurrera); Andoni Sagarnak ahala Andres Urrutiari; Patxi Salaberrik ahala Andres Urrutiari;

Joan Mari Torrealdaik ahala Sagrario Alemani; Xarles Videgainek ahala Jean-Baptiste Battittu Coyosi; Mikel Zalbidek ahala Andres Urrutiari.

Batzarra, 2017ko urriaren 27an, ostiralean, 10:00etan hasi da Gasteizen, Eusko Legebiltzarrean.

A. Urrutia euskaltzainburuak euskaltzain guztiak agurtu eta etorririkoen zerrenda eta ahalak irakurri ditu. Quoruma badela egiaztatu ondoren, urriko azken ostiraleko Osoko bilkurari hasiera eman zaio.

E. Osa idazkariordeak aditzera eman du goizean zehar Osoko bilkura eten eta, 11:00etan, Eusko Legebiltzarren eta Euskaltzaindiaren arteko lan-kidetza-hitzarmen berria izenpetuko dela. Horrela, Eusko Legebiltzarren buruak eta Mahaiak harrera egingo diete euskaltzainei.

Batzarra, 2017ko urriaren 27an, ostiralean, 10:00etan hasi da Gasteizen, Eusko Legebiltzarrean.

A. Urrutia euskaltzainburuak euskaltzain guztiak agurtu eta etorririkoen zerrenda eta ahalak irakurri ditu. Quoruma badela egiaztatu ondoren, urriko azken ostiraleko Osoko bilkurari hasiera eman zaio.

E. Osa idazkariordeak aditzera eman du goizean zehar Osoko bilkura eten eta, 11:00etan, Eusko Legebiltzarraren eta Euskaltzaindiaren arteko lankidetzahitzarmen berria izenpetuko dela. Horrela, Eusko Legebiltzarraren buruak eta Mahaiak harrera egingo diete euskaltzainei.

1. Osoko bilkurako (2017-10-06) bilera-agiria onartzea, hala erabakiko balitz

Ana Toledo euskaltzainak bilera-agiriaren 5. orrialdean ageri den <<Literatura Ikerketa batzordeak eginiko proposamen bati...>> pasarteak <<Literatura arlotik eginiko proposamen bati...>> izan behar duela adierazi du. Izan ere, XX. Barne Jardunaldien ondoren irekitako prozesuan Literatura Ikerketa batzordeak eratu gabe segitzen baitu. Eginiko iruzkina onartu da Osoko bilkuran.

P. Zabaleta euskaltzainak bilera-agiriaren edukia baino bilera-agiriak jasotzen duen Euskaltzaindiaren eta Euskal Erakustokiaren arteko lankidetzahitzarmena izan du hizpide. Bere iritziz, hitzarmen hori baliatu beharko litzateke Euskaltzaindiaren eta Euskal Erakustokiaren funtsak trukatzeko eta bi erakundeen arteko biblioteken arteko lankidetzak bideak bizkortzeko. A. Urrutiak azpimarratu du Zuzendaritzak hala egiteko borondatea duela, eta Azkue Biblioteka eta Artxiboa batzordeak bidea zehazteko aukerak izango dituela.

A. Urrutiak bestelako oharrik dagoen galdetuta, halakorik egon ez denez, 2017ko urriaren 6ko Osoko bilkuraren bilera-agiria onartu da.

2. Exonomastika. “Europako errege-erreginen grafia ez aldatzeko data”. Jaso-tako oharra aztertu eta erabakiak hartu

Aztergaia jorratzeko hitza X. Kintana Exonomastika batzordearen buruak hartu du. Xabierrek gogorarazi duenez, urriaren 6ko Osoko bilkuran aurkeztutako idatziari oharra egiteko epea urriaren 20an amaitu zen. Irekitako aldia ez da oharrik iritsi. Ondorioz, Exonomastika batzordeak aurkeztutako gomendioa -arau

gisa ez baita argitaratuko berretsi da Osoko bilkuran. Berretsitako gomendioak dakar bere barnean Belgikako errege-erreginen inguruan salbuespena egitea. Izan ere, Belgikan hizkuntza ofizial bat baino gehiago daudenez, errege-erreginen izenak hizkuntza ofizial bakoitzaren arabera emango dira.

3. Exonomastika. “Errenazimentuko pertsona-izenak”. Jasotako oharra aztertu eta erabakiak hartu

A. Urrutia euskaltzainburuak oharrrik jaso den galdetu du. E. Osa idazkariordeak A. Iñigo euskaltzainaren ohar bat jaso duela aditzera eman du. Iruzkinean esaten da 2017ko maiatzaren 26ko Osoko bilkurako agiriaren 5. atalean, "A. Mujikak batzordeak aurkezturiko zerrenda berriz gainbegiratu duela adierazi du" jasotzen dela. Ondorioz, aditzera eman du: <<2017ko urriaren 6an izandako Osoko bilkuran, txosten horri oharrak egiteko epea urriaren 20a jarri bazen ere, pentsatzekoa da oharrak egin ahal izateko eskura izan beharko dugula oraingoz banatu ez zaigun batzordeak gainbegiraturiko zerrenda hori>>.

Gaia uztea erabaki da batzordeak gainbegiraturiko zerrenda Osoko bilkuran aurkeztu arte.

4. Exonomastika: Ordena militar eta ospitalarioen gizataldeen araugaia, ekainean aurkeztua. Jasotako oharrak aztertu eta erabakiak hartu

A. Urrutia euskaltzainburuak oharrrik jaso den galdetu du. E. Osa idazkariordeak inolako oharrrik ez dela jaso aditzera eman du. Ondorioz, bi erabaki hartu dira. Batetik, araugaiari behin-behineko onarpena ematea. Bestetik, hurrengo Osoko bilkuran araugaiari behin betiko onarpena emateko, Onomastika batzordeari eskatzea araugaiari azken begiratu eman diezaion.

Puntu hau aztertu ostean, Osoko bilkura eten egin da Eusko Legebiltzarraren eta Euskaltzaindiaren arteko lankidetzeta-hitzarmen berria izenpetzeko. Hitzarmena izenpetu ondoren, Osoko bilkurak segida izan du, 12:00etatik aurrera.

5. Euskaltzaindiaren 2018. urteko bilkura arrunten egutegia. Jasotako oharra aztertu eta erabakiak hartu

A. Urrutia euskaltzainburuak oharrik jaso den galdetu du. E. Osa idazkariordeak aditzera eman duenez, A. Toledo euskaltzain osoak eta Elixabete Perez Gaztelu euskaltzain urgazleak R. M. Azkueren *Ardi galdua* liburua berrargitaratzeko proposamena egin dute, horretarako arrazoiak emanez. X. Videgain euskaltzainaren idatzia idazkariordeak irakurri du. X. Videgainek zenbait argitalpen berriz argitaratzeko modukoak izan daitezkeen aztertzea proposatzen du, bai eta Euskaltzaindiaren Mendeurrena kontuan hartuz, mendean zehar izan diren euskaltzain oso guztien sarrera-hitzaldiak argitaratzea.

Iruzkinek ez dute 2018ko ohiko bilkuren egutegi proposamena zalantzan jartzen, egutegi proposamenarekin batera banaturiko informazio osagarria kontuan hartuz, berrargitaratu daitezkeen liburuak eta egin daitezkeen ekitaldi osagarriak (jardunaldiak eta abar) aipatzen baitituzte. Ondorioz, Osoko bilkurak 2018ko ohiko bilkuren egutegia onartu du. Era berean, Osoko bilkurak begi onez ikusi du A. Toledok eta E. Perezek eginiko proposamena, dagokion batzordearen esku utziz egitasmoa bideratzeko ardura. Gaiarekin amaitzeko, X. Videgain euskaltzainak eginiko proposamenak dagokion batzordeak aztertzea eta, egoki irudituz gero, bideratzea erabaki du.

6. Esku artekoak

6.1. Biltzarretara joateko baimenak eta sortutako gastuak. Zuzendaritzak 2017ko urriaren 18an onarturiko Biltzarretara joateko baimenak eta sortutako gastuak izenburua daraman idatzia banatu eta irakurri du J. Zabaleta kudeatzaileak.

Euskaltzaindiarekin lotura duten pertsonen (euskaltzain, langile edo kolaboratzaileek) Akademian egiten diren lanak nazio biltzarretan edo nazioartekoetan ezaugarterakoan eta partekatzerakoan Euskaltzaindia nola ordezkatu behar duten finkatzea da helburua. Horrela, Zuzendaritzak onarturiko barne-ibilbide horren bidez, Euskaltzaindiaren izenean eta haren ordezkari jardun ahal izateko, eskaria nola bideratu behar den zehazten da (eskaria nork, zein eratara, gastuen ordainketa eta abar).

Zuzendaritzak 2017ko urriaren 18an hartutako erabakiaren jakitun geratu dira euskaltzainak.

6.2. Eusko Jaurlaritzako Euskararen Aholku batzordeko Terminologia Batzorde-atal berezia. Eusko Jaurlaritzak eginiko eskariari erantzunez, Zuzendaritzak Gotzon Lobera, itzultzaile eta Sustapen batzordeko kidea, Terminologia Batzorde-atal bereziko kide izateko proposamena egin du, 2017ko urriaren 18an izandako bilkuran erabakitakoaren arabera. Osoko bilkurak berretsi du izendapena.

6.3. Ekitaldiak, bilkurak eta argitalpenak. Ondokoak aurkeztu dira:

6.3.1. Azaroaren 24ko Osoko bilkuraren tokia aldatzeko proposamena. Gaurko bilkuran, 2018. urteko lehenbiziko Osoko bilkura Donostian egiteko erabakia hartu da. Kontuan izanik 2017. urteko egutegiaren arabera, abenduaren 22ko Osoko bilkura ere Donostian egiteko erabakia hartuta dagoela, Zuzendaritzak 2017ko azaroko Osoko bilkura Donostian egitea proposatu du eta, abendukoa, berriz, Bilbon. Osoko bilkurak ontzat eman du proposamen hori.

6.3.2. Azaroaren 17an, Gasteizko Montehermoso Kulturunean –Euskararen Etxean– XXII. Jagon jardunaldia egingo da, Euskaltzaindiaren Sustapen batzordearen eskutik. *Araba, euskaraz bidea egiten* izango da XXII. Jagon jardunaldiaren goiburua. Sagrario Aleman Sustapen batzordeko buruak jardunaldiaren egitaraua aurkeztu du.

6.3.3. Azaroaren 20tik abenduaren 17ra, *Pirinioetako hizkuntzak* erakusketa ikusgai egongo da Baionan, Euskal Erakustokian. Inaugurazio ekitaldia azaroaren 20an, astelehenean, egingo da, 18:30ean. Erakusketa hori Baionako Udalaren eta Euskaltzaindiaren hitzarmenean aurreikusita dago, bai eta Euskaltzaindiaren eta Euskal Erakustokiaren artean berriki izenpeturiko lankidetzahitzarmenean ere.

6.3.4. Argitalpen berriak. Aditzaera eman denez, laster egongo da kalean 2016. urteari dagokion *Euskera* agerkariaren ikerketa zenbakia. Era berean, José Ángel Chasco ikertzailearen *Toloño nexo de la Montaña y la Rioja Alavesa* izenburua darman liburua inprimatzen ari dira eta azaroan aurkeztuko da.

7. Azken ordukoak

Azken ordukorik ez da egon.

Eta beste aztergairik ez dela, 13:10 direnean Osoko bilkura bukatutzat eman da.

Euskaltzainburua,

Andres Urrutia

Idazkaria,

Xabier Kintana

Osoko bilkura

Donostian, Gipuzkoako Foru Aldundian, 2017ko azaroaren 24an.
Batzar-agiria

Urrutia, Andres, euskaltzainburua,
Videgain, Xarles, euskaltzainburuordea,
Kintana, Xabier, idazkaria,
Aleman, Sagrario, diruzaina,
Arejita, Adolfo, Iker sailburua,
Coyos, Jean-Baptiste, Jagon sailburua,
Azkarate, Miren,
Iñigo, Andres,
Irazu, Jose "B. Atxaga",
Kaltzakorta, Jabier,
Oihartzabal, Beñat,
Oñederra, Miren Lourdes,
Peillen, Txomin,
Sagarna, Andoni,
Toledo, Ana,
Uribarren, Patxi,
Zabaleta, Patxi eta
Zalbide, Mikel.

Mujika, Alfontso eta
Osa, Erramun,
zegozkien gaietan.

Ezin etorria adierazi dutenak: Aurelia Arkotxa, Joseba Lakarra, Patxi Salaberri eta Joan Mari Torrealdei.

Ahalak: Aurelia Arkotxak ahala Sagrario Alemani; Jabier Kaltzakortak ahala Andres Urrutiari (iritsi bitar-

tean); Joseba Lakarrak ahala Miren Lourdes Oñederrari; Beñat Oihartzabalek ahala Miren Lourdes Oñederrari (11:00etatik aurrera); Patxi Salaberri ahala Andres Urrutiari; Joan Mari Torrealdeak ahala Andoni Sagarnari; Mikel Zalbidek ahala Andres Urrutiari (12:00etatik aurrera).

Batzarra, 2017ko azaroaren 24an, ostiralean, egin da Donostian, Gipuzkoako Foru Aldundian. Bilkura hasi aurretik, Bernardo Atxagak zuzentzen duen *Erlea* aldizkariaren 11. zenbakia aurkeztu da Gipuzkoako Foru Aldundiaren Prentsa aretoan.

Soinu-jotzaileak ardatz hartzen dituen *Erlea* 11ren aurkezpenean esku hartu dute Mikel Irizar Gipuzkoako Foru Aldundiko Hizkuntza Berdintasunerako zuzendariak, Joxan Goikoetxea akordeoilariak, Andres Urrutia euskaltzainburuak eta B. Atxaga zuzendariak.

Ondoren, euskaltzainak Diputatuen Kontseilua biltzen den batzar-aretora hurreratu dira. Bertan, A. Urrutia euskaltzainburuak euskaltzain guztiak agurtu eta etorri-rikoen zerrenda eta ahalak irakurri ditu. Quoruma badela egiaztatu ondoren, azaroko Osoko bilkurari hasiera eman zaio.

Osoko bilkuran, Aztergaiei ekin aurretik, A. Urrutiak jakinarazi du Ibon Sarasola euskaltzainak Antton Abbadia Saria jasoko duela Gipuzkoako Foru Aldundiaren eskutik. Gauzak horrela, Osoko bilkuraren izenean zorionak ematea proposatu du. Hala egin dadin erabaki da.

1. Osoko bilkurako (2017-10-27) bilera-agiria onartzea, hala erabakiko balitz

A. Toledo euskaltzainak bilera-agiriaren 3. orrialdean ageri den <<Era berean, Osoko bilkurak erabaki du A. Toledo eta X. Videgain euskaltzainek eginiko proposamenak dagokion batzordeak aztertzea eta, egoki irudituz gero, bideratzea.>> pasarteaz ez dagoela ondo aditzera eman du. Honetara jaso dadin proposatu da: <<Era berean, Osoko bilkurak begi onez ikusi du A. Toledok eta E. Perezek eginiko proposamena, dagokion batzordearen esku utziz egitasmoa bideratzeko ardura. Gaiarekin amaitzeko, X. Videgain euskaltzainak eginiko proposamenak...>>. Eginiko zuzenketa onartu da Osoko bilkuran.

Bestelako oharrik dagoen galdetuta, ez da egon. Ondorioz, 2017ko urriaren 27ko Osoko bilkuraren bilera-agiria onartu da.

2. Exonomastika. “Errenazimentuko pertsona-izenak”. Zerrenda berria aurkeztu

Gaia jorratzeko Alfontso Mujika Exonomastika batzordeko idazkaria bilera-areto-ra sartu da. Gogorarazi duenez, urriaren 6ko Osoko bilkurak erabaki zuen oharrak egiteko beste epe bat, urriaren 20ra bitartekoa, irekitzea. Edozein gisaz, eztabaida-gaia bi aukera edo gehiago dauden kasuetara mugatuta dago. Horrela, A. Mujikak aurkeztu du batzordeak egin duen berrikuspena. Araugaiak 58 pertsonaren izenak jasotzen ditu, eta bi aukera ematen diren kasuak 14 dira. Kasu horiek banan-banan berraztertu ondoren, zerrenda honela moldatzea proposatu du batzordeak:

Maiatzeko Osoko bilkuran aurkeztutakoa.	Gaurko bilkuran aurkeztekoa.
MOLDATU GABEKOAK (ALDAKETARIK EZ DUTENAK)	
Eckhart Maisua edo Eckhart von Hochheim	Eckhart von Hochheim edo Eckhart Maisua
Gonzalo Fernández de Córdoba edo Kapitain Handia	Gonzalo Fernández de Córdoba edo Kapitain Handia
Grekoa edo Domenikos Theotokopoulos	Domenikos Theotokopoulos edo Grekoa
Miguel de Cervantes edo Lepantoko besomotza	Miguel de Cervantes edo Lepantoko besomotza

MOLDATUTAKOAK	
Luis de León edo Frai Luis de León	Luis de León (ohiko izendapena: Frai Luis de León)
Lineo edo Carl von Linné / Linnaeus	Lineo (jatorrizko izena, berak bere buruari emana: Carl von Linné) / Linnaeus (forma latinizatua, bizidunen nomenklaturan erabiltzekoa)
Andrea Alciato edo Alciati	Andrea Alciato (Alciati ere deitua)
Ameriko Vespuzio edo Amerigo Vespucci	Ameriko Vespuzio (jatorrizko izena: Amerigo Vespucci)
Julio Zesar Eskaligero edo Giulio Cesare Scaligero	Julio Zesar Eskaligero (jatorrizko izena: Giulio Cesare Scaligero)
Martin Lutero edo Martin Luther	Martin Lutero (jatorrizko izena: Martin Luther)
Lorenzo Medici edo Laurendi Bikaina	Laurendi Bikaina (jatorrizko izena: Lorenzo Medici)
Paolo Veronese edo Paolo Veronakoa	Paolo Veronese (oin-ohar gisa euskarazkoa: Paolo Veronakoa -Verona hirikoa-)
Tomas Kempis edo Tomas Kempengoa	Tomas Kempis (oin-ohar gisa euskarazkoa: Tomas Kempengoa -Kempen hirikoa-)
Joan Jainkoarena, San edo Joanes Jainkoarena, Done	Joan Jainkoarena, San

Eztabaidan, hiru puntu nagusi aipatu dira. Batetik, “Miguel de Cervantes edo Lepantoko besomotza” moldeko lau kasuetan, aipatu da ez direla maila berekoak benetako izena eta izengoitia. Horregatik, “A edo B” gisa aurkeztu beharrean, beste era batera aurkeztea eskatu da. Adibidez, honela: “Miguel de Cervantes (izengoitia: Lepantoko besomotza)”. Bestetik, “Laurendi Bikaina (jatorrizko izena: Lorenzo Medici)” kasuan, jatorrizko izena eta izen moldatua dutenen sailean jarri beharrean (adibidez, “Martin Lutero [jatorrizko izena: Martin Luther] gisakoen kasuan), “Miguel de Cervantes” kasukoak bezala aurkeztea: “Lorenzo Medici (izengoitia: Laurendi Bikaina)”. Azkenik, “Linné/Lineo/Linnaeus” kasua oso konplexua dela aipatu da. Sinpletzea eskatu da. Honela izan litekeela aipatu da: “Linné (Carl von Linné) / Linnaeus (forma latinizatua, bizidunen nomenklaturan erabiltzekoa)”, parentesi arteko azalpena oin-ohar moduan jarritz.

Kasu horiek aztertzea eta abenduko Osoko bilkurari behin betiko zerrenda aurkezte eskatu zaio Exonomastika batzordeari.

3. Exonomastika: Ordena militar eta ospitalarioen gizataldeen araugaia

2017ko ekainaren 30eko Osoko bilkuran aurkeztu zen historiako gizatalde nagusien eta ordena militarren eta ospitale-ordenen araugaia. Aurkezpenaren ondoren, oharra egiteko epea irailaren 8ra arte irekitzea erabaki zen. Ez da oharrik iritsi.

A. Mujikak gogorarazi du *hospitalario/hospitaller* adjektiboa (latinez, *hospitalarius*) jartzeko asmoa zuela batzordeak baina, *Euskaltzaindiaren Hiztegia*n ez dagoenez, Osoko bilkurari galdetzea erabaki zuela. Araugaiaren izenean berean ere ageri da, baina hor baluke konponbidea: *Ordena militarra*k eta ospitale-ordenak. Hala ere, bi ordena horien izenetan jartzeko ez du balio, *militaris* eta *hospitalis* adjektiboak batera jarri behar baitira. Horregatik, *ospitalario* erabiltzen ez bada, “ordena militar eta ospitalekoa” jartzea beste aukerarik ez du ikusten batzordeak.

A. Sagarnak adierazi du konponbidea litzatekeela *Euskaltzaindiaren Hiztegia*n *ospitalario* sarrera sartzea, lehenago aztertu zela, baina beharrezkoa ez zelakoan ez zela jaso, alegia, ez, berez, desegokia zelako. Adierazi du urtearen bukaeran aurkeztuko direla *Euskaltzaindiaren Hiztegi*ko azken sei hilabeteetako aldaketak, eta horien artean sar daitekeela *ospitalario* sarrera. Eskatu du Exonomastikako araugaia ez argitaratzea *Euskaltzaindiaren Hiztegi*ko bertsio berria plazaratu baino lehen. Gauzak horrela, *ospitalario* jarriko da arauan, eta *Euskaltzaindiaren Hiztegi*aren bertsio berria plazaratu ondoren argitaratuko da Exonomastikako araua.

4. Exonomastika: Munduko mitologia (Antzinatekoa izan ezik)

A. Mujikak adierazi du Antzinateko mitologia lehendik landu eta araututa dagoela, eta oraingoan munduko gainerako mitologia gainbegiratu dela. Batzordeak uste du izen gehienak oso ezezagunak eta erabilera murriztekoak direla eta ez dutela grafia-arazorik sortzen, hizkuntza nagusi gehienetan berdin idazten direlako, eta euskaraz ere bai. Horregatik, batzordeak ez ditu izen nagusi batzuk baino landu, ikusi duelako grafia-aldaketak hizkuntza batetik bestera gertatzen direla. Hori dela eta, oraingoan inken eta azteken mitologiako izen nagusiak sartu dira, eta haietaz gainera, Ipar Amerikako *Manitu* izena, mitologia germanikoko lau izen, mitologia zeltikoko beste bi (beste batzuk lehendik araututa daude) eta Asiako mitonimo gu-

txi batzuk, batez ere, hinduismoko nagusiak. Azkenik, mitologia islamikoko bost izen ere sartu dira.

Azalpenaren ondoren, galderen txandan, P. Zabaletak adierazi du mitologiako izenez gainera badirela erlijioiko pertsona-izenak ere zerrendan, hala nola Zaratus-tra eta Buda. Horregatik, esan du egokiago litzatekeela arauaren izenburua “Mundu-ko mitologia- eta erlijio-izenak” izatea.

Oharrak egiteko epea abenduaren 12ra arte irekitzea erabaki da Osoko bilkuran.

5. Esku artekoak

5.1. Euskaltzaindiaren eta UEUren arteko lankidetza-hitzarmena. Bilbon izenpetu da, 2017ko azaroaren 23an. Bi erakundeak elkar ezagutzeaz gain, besteak beste, UEUk sorturiko testu-masa osoa (*Uztaro* eta abar) baliatuko du Euskaltzaindiak Lexikoaren Behatokirako. Era berean, UEUk kudeatzen duen INGUMA elikatzen lagunduko du Euskaltzaindiak argitalpenen, artikuluen eta jardunaldien berri emanez.

5.2. Patxi Uribarren eta Joan Mari Torrealdai euskaltzainak euskaltzain emeritu. Lehenak 2017ko urriaren 31n eta bigarrenak 2017ko azaroaren 24an bete dituzte 75 urte. Gauzak horrela, Arautegiaren laugarren bis artikulua eta Barne erregelen 5.1 xedapenaren arabera emeritu izatera igaro dira. Ondorioz, bi hutsarteak iragarri dira, Arautegiaren 33. artikulua eta Barne erregelen 64.3 xedapena kontuan hartuz,

Arautegiaren 33. artikulua eta Barne erregelen 64.3 xedapena kontuan hartuz, aditzera eman da hutsarteak hornitzeko proposamenak hurrengo bi batzarretan aurkeztu ahal izango direla. Era berean, gogorarazi da Arautegiaren 34. artikulua dioena: “Euskaltzain osoa izateko proposamendua hiru euskaltzain osok izenpetu behar du. Proposamenduaz batera, zerrenda bat egin behar da, gai bakoitzak di-tuen merezimenduak xeheki aipatuz”.

5.3. Euskaltzaindiaren Mendeurrena batzorde suntsikorraren lanak bateratzeko Ibon Usarralde hartu du Euskaltzaindiak. Euskaltzaindiaren Mendeurrena batzorde suntsikorrak eginiko proposamena aintzat hartuz, Zuzendaritzak Ibon Usarralde hartzea erabaki du. Erabakia hartzeko, Barne erregelek diotena hartu

da kontuan: (59.2 artikulua: “Egitasmoen arteko kudeaketa lanak koordinatzeko eta bideratzeko, bateragile berezia izenda daiteke”). I. Usarralde Luis Villasante Euskararen Ikergunean lanean hasi da, 2017ko azaroaren 3an.

5.4. Literatura arloa.

A. Urrutiak gogorarazi duenez, Bilbon martxoan egin ziren XX. Barne Jardu-naldietatik hona Euskaltzaindiaren Literatura arloa (Literatura Ikerketa eta Herri Literatura) bideratzeko ahalegina egiten ari da Zuzendaritza. Horiek horrela, aurrerantzean, Literatura Ikerketaren eremuan, bi egitasmo jarriko dira abian. Hauei buruzko xehetasunak aurrerago emango dira Osoko bilkuran.

5.5. Gaur banatuko diren argitalpenak. Hona hemen gaur banatu direnak:

Euskera 2016-2, ikerketa zenbakia.

Erlea 11.

José Ángel Chascoren *Sierra de Toloño, nexo de la Montaña y la Rioja Alavesa* (Izenak bilduma, 7).

Pirinioetako hizkuntzak. Lehena eta oraina. Bisitarien gida.

R. M. Azkue Sariak 2016.

5.6. Aurkezpenak eta bilkurak:

Azaroaren 30ean, Euskaltzaindiak eta Sabino Arana Fundazioak euskararen orainaz eta geroaz lankidetzan paratu duten *Hermes* aldizkariaren ale berezia aurkeztuko dute Bilbon, Sabino Arana Fundazioaren egoitzan.

Abenduaren 19an, *Erlea* aldizkariaren 11. zenbakia aurkeztuko da Baionan, Euskal Erakustokian, 18:00etan.

Abenduaren 22an, Euskaltzaindiaren Osoko bilkura egingo da Bilbon, egoitzan.

6. Azken ordukoak

6.1. Arturo Campioni Nafarroako Urrezko domina. P. Zabaletak aditzera eman duenez, euskararen eta Nafarroaren alde eginiko lana aitortzeko, Nafarroako Urrezko Domina Arturo Campioni ematea erabaki du Nafarroako Gobernuak, beste pertsona batzuekin batera. UPNk, PSNk, PPk eta Ezkerrak mozio bat onartu dute domina hari ematearen kontra, eta gobernuari eskatu diote «berriro aztertze-ko» erabaki hori. Ezkerrak bat egin du oposizioarekin, esanez A. Campion «arrazista eta xenofoboa» zela. P. Zabaletak esan du garai bateko pertsonak esanak gaurko begiokin aztertzea eta testuingurutik ateratzea ez dela egokia. Testuinguru horretan, A. Campionek eginiko ekarpena azpimarratuz argitara eman diren artikulak aipatu ditu.

6.2. XXII. Jagon jardunaldia.

M. L. Oñederrak hizpide hartu ditu, azaroaren 17an, Gasteizen, Sustapen batzordeak antolaturiko XXII. Jagon jardunaldiko egitaraua, antolaketa eta parte hartzea. Sustapen batzordeak eginiko lana ere eskertu du.

Eta beste aztergaiarik ez dela, 13:15ean Osoko bilkura bukatutzat eman da.

Euskaltzainburua,
Andres Urrutia

Idazkaria,
Xabier Kintana

Osoko bilkura

Bilbon, egoitzan, 2017ko abenduaren 22an.

Batzar-agiria

Urrutia, Andres, euskaltzainburua,
Videgain, Xarles, euskaltzainburuordea,
Kintana, Xabier, idazkaria,
Aleman, Sagrario, diruzaina,
Arejita, Adolfo, Iker sailburua,
Coyos, Jean-Baptiste, Jagon sailburua,
Iñigo, Andres,
Irazu, Jose, "B. Atxaga",
Kaltzakorta, Jabier,
Oñederra, Miren Lourdes,
Peillen, Txomin,
Sagarna, Andoni,
Toledo, Ana,
Uribarren, Patxi eta
Zabaleta, Patxi.

Miriam Urkia,
Mujika, Alfontso,
Osa, Erramun eta
Zabaleta, Joseba,
zegozkien gaietan.

Ezin etorria adierazi dutenak: Aurelia Arkotxa, Miren Azkarate, Joseba Lakarra, Beñat Oihartzabal, Patxi Salaberri, Joan Mari Torrealdei eta Mikel Zalbide.

Ahalak: Aurelia Arkotxak ahala Xarles Videgaini; Miren Azkaratek ahala Miren Lourdes Oñederrari; Jabier Kaltzakortak ahala Andres Urrutiari (iritsi bitartean); Joseba Lakarrak ahala Aurelia Arkotxari; Beñat Oihartzabalek ahala Miren Azkarateri; Miren Lourdes Oñederrak ahala Joseba Lakarrari (iritsi bitartean); Patxi Salaberri ahala Andres Urrutiari; Mikel Zalbidek ahala Andres Urrutiari.

Batzarra, 2017ko abenduaren 22an, ostiralean, egin da Bilbon, egoitzan.

A. Urrutia euskaltzainburuak euskaltzain guztiak agurtu eta etorririkoan zerrenda eta ahalak irakurri ditu. Quoruma badela egiaztatu ondoren, abenduko Osoko bilkurari hasiera eman zaio.

Aztergaiei ekin aurretik, E. Osa idazkariordeak aditzera eman du "Euskaraldia" ekimenaren aurkezpenera egiteko, Eusko Jaurlaritzako, Nafarroako Gobernuako eta Euskaltzaleen Topaguneko ordezkariak batzar-aretorra sartuko direla, 10:30ean. Ondoren, 11:00etan, A. Urrutia euskaltzainburuak, "Euskaraldia" ekimenari Euskaltzaindiak sostengua adierazteko, agerraldia egingen du hedabideen aurrean.

1. Osoko bilkurako (2017-11-24) bilera-agiria onartzea, hala erabakiko balitz

Oharrik ez da jaso. A. Urrutia euskaltzainburuak ahoz oharren bat egin nahi den galdetuta, A. Iñigok hitza hartu eta atalen zenbakien hurrenkeran akats txiki bat dagoela aditzera eman du.

Hori zuzendu ondoren, bestelako oharrik dagoen galdetuta, ez da egon. Ondorioz, 2017ko azaroaren 24ko Osoko bilkuraren bilera-agiria onartu da.

2. Exonomastika. “Errenazimentuko pertsona-izenak”. Jasotako oharra aztertu eta erabakiak hartu

Gaia jorratzeko A. Mujika Exonomastika batzordearen idazkaria bilera-aretoa sartu da. Gogorarazi duenez, 2017ko azaroaren 24ko Osoko bilkuran, “Errenazimentuko pertsona-izenak” araua (urriaren 6ko Osoko bilkuran aurkeztua) bi aukera edo gehiago duten 14 pertsona-izenen kasurako proposamen moldatua aurkeztu zuen Exonomastika batzordeak. Eztabaidatu ondoren, behin betiko zerrenda aurkeztea eskatu zion Osoko bilkurak batzordeari.

Horiek horrela, Exonomastika batzordeak, kasu horiek banan-banan aztertu ondoren, honela aurkeztea proposatu du: **Eckhart von Hochheim** (izengoitia: **Eckhart Maisua**) / **Gonzalo Fernández de Córdoba** (izengoitia: **Kapitain Handia**) / **Domenikos Theotokopoulos** (izengoitia: **Grekoa**) / **Miguel de Cervantes** (izengoitia: **Lepantoko besomotza**) / **Luis de León** (ohiko izendapena: **Frai Luis de León**) / **Lineo** (jatorrizko izena: **Carl von Linné**) -**Linnaeus** forma latinizatua bizidunen nomenklaturan erabiltzekoa da- / **Andrea Alciato** (**Alciati** ere deitua) / **Ameriko Vespuzio** (jatorrizko izena: **Amerigo Vespucci**) / **Julio Zesar Eskaligero** (jatorrizko izena: **Giulio Cesare Scaligero**) / **Martin Lutero** (jatorrizko izena: **Martin Luther**) / **Laurendi Bikaina** (jatorrizko izena: **Lorenzo Medici**) / **Paolo Veronese** -**Paolo Veronakoa** (**Veronese** = **Verona** hirikoa)- / **Tomas Kempis** -**Tomas Kempengoa** (a **Kempis** = **Kempen** hirikoa) / **Joan Jainkoarena, San**.

<**Laurendi Bikaina** (jatorrizko izena: **Lorenzo Medici**)> kasua eztabaidatu da, **Laurendi Bikaina** forma ez ote den ezezaguna eta jatorrizko formatik urrun geratzen. Ikusi da, dena dela, inguruko hizkuntzetan egokitzen dela (es **Lorenzo de Médici** / **Lorenzo el Magnífico**; fr **Laurent de Médicis** / **Laurent le Magnifique**; en **Lorenzo de' Medici** / **Lorenzo the Magnificent**; ca **Llorenç el Magnífic**; it

Lorenzo di Piero de' Medici, detto Lorenzo il Magnifico). Etabaidatu ondoren, Exonomastika batzordeak urrian proposatutako moldean jartzea erabaki da: <**Lorenzo Medici** edo **Laurendi Bikaina**>.

Aldaketa hori egin ostean, Osoko bilkurak araugaia onartu du.

Aztergaia jorratu ondoren, bilera-deian 4. puntu gisa ageri den "Euskaraldia" egitasmoaren aurkezpena egin da Osoko bilkuran.

3. "Euskaraldia", aurkezpena

Gaia jorratzeko, batzar-aretora sartu dira Bingen Zupiria Eusko Jaurlaritzako Kultura eta Hizkuntza Politikarako sailburua, Mikel Arregi Nafarroako Gobernuko Euskarabideko zuzendari kudeatzailea, Miren Dobaran Eusko Jaurlaritzako Hizkuntza Politikarako sailburuordea, Estibalitz Alkorta Eusko Jaurlaritzako Euskara Sustatzeko zuzendaria, Elena Laka Euskaltzaleen Topaguneko lehendakaria eta Iñaki Martinez de Lagos Euskaltzaleen Topaguneko Komunikazio arduraduna.

B. Zupiriak hitza hartu eta Iñigo Urkullu Euskadiko lehendakariaren izenean euskaltzainak agurtu ditu. Ondoren, eskerrak eman dizkio Euskaltzaindiari "Euskaraldia" ekimenaren berri buruz buru emateko aukera eskaintzeagatik, berak ordezkatzeko duen herri-erakundearentzat garrantzitsua baita "Euskaraldia" ekimenean Euskaltzaindia bidelagun izatea; izan ere, herri-erakunde horrek legintzaldirako zehaztu duen agenda estrategikoaren inguruabarrean kokatu du "Euskaraldia". Nabarmendu duenez, herri-erakunde eta gizarte zibilaren artean helburuak, egitasmoak eta jarraibideak partekatzea garrantzitsua da, besteak beste, euskarari eta euskal kulturari ikusgarritasun are handiagoa emango bazaie.

Ondoren, E. Laka Euskaltzaleen Topaguneko lehendakariak hartu du hitza. Honek, ekimenaren nondik norakoak azaldu ditu. Egitasmoak herritarren hizkuntza ohituren aldaketan eragitea bilatzen du. Gogorarazi du egitasmoaren lehenbiziko urratsak Lasarte-Orian egin zirela. Bertan, euskaraz zekitenak eta euskaraz hitz egiteko zailtasunak izanda ere, ulertzeko gai zirenak harremanetan jarri ziren. Orain aurkezten den proposamena antzekoa da, 2018ko azaroaren 18tik abenduaren 3ra bitartean egingo da euskal lurralde guztietan. Herriz herri zabalduko den ekimenean, "Ahobiziak" (euskara ulertu baina hitz egiteko zailtasunak dituztenei euskaraz hitz egiteko prest daudenak) eta "Belarriprestak" (euskaraz hitz egiten duenari entzuteko prest daudenak, nahiz eta erdaraz erantzun) egongo dira. Elkarren arrian, euskarazko elkarriketei eutsi ahal izatea da asmoa, ohituren aldaketan eraginez.

M. Arregi Euskarabideko zuzendari kudeatzaileak euskal lurralde guztietako herri-erakundeen arteko lankidetza azpimarratu du, eta gogorarazi du halako egitasmoak aurreikusita daudela berak ordezkatzeko duen gobernuak onarturik duen Plan Estrategikoak finkatutako jarraibideetan. Era berean, euskararen ezagutzaren eta erabileraren artean dagoen aldea txikitzeko halako egitasmoen garrantzia eta askotariko eragileen arteko lankidetza azpimarratu ditu.

Gai honekin amaitzeko, I. M. de Lagos Euskaltzaleen Topaguneko Komunikazio arduradunak hitza hartu eta egitasmoa teknikoki nola antolatuko den azaldu du. Aditzera eman duenez, egitasmoaren jarraipena egiteko batzorde bat eratu dute herri-erakundeek eta Euskaltzaleen Topaguneak. Egitasmoan parte hartzea erabakitzen duten herri eta auzoetan batzordeak eratuko dira (udalen eta gizarte eragileen osaerarekin) eta, batzorde hauetan parte hartzen dutenei, antolakuntzakoek jarraibideak eskaintzen dituen eskuliburua eman eta prestakuntza eskainiko diete. Azkenik, aurreratu du egitasmoak beste eragile eta eremu batzuk kontuan dituela, eta 2019. urtean segida izango duela.

A. Urrutia euskaltzainburuak gogorarazi du Euskaltzaindia euskal gizarteari zerbitzua emateko sortu zela eta, testuinguru horretan, Euskararen Akademia betidanik euskalgintzaren parte aktiboa izan dela. Horiek horrela, aditzera eman duenez, Euskaltzaindiak helbururik behinena izan du, eta oraindik ere badu, euskararen batasuna. Horretan dihardu Euskararen Akademiak, baina horrekin batera, historian zehar, hainbat ekimen ere burutu izan ditu, gerora euskal gizarteak bereganatu dituenak, hala nola, Bertsolari Txapelketa Nagusiaren lehen antolakuntza, UZEI eta EIE hauspotzea, ikastolen mugimendua bultzatzea, helduen euskalduntze alfabetatzea eta abar. Hastapenetik, euskalgintzaren esparrurik esanguratsuenak bultzatu ditu Euskaltzaindiak, beti herriaren beharrezanez, memento latzenetan ere bai.

Ibilbide eta engaiamendu horrekin bat etorriz, Euskaltzaindia "Euskaraldia"-ren helburuekin bat datorrela azpimarratu eta euskal herritarrei dei egin die ekimean parte hartze aktiboa izan dezaten. Halaber, beren-beregi dei egin die euskal hiztunei euskaraz jarduteko nahikoa gaitasun ez dutenekin abegikor eta esku zabal joka dezaten, denon artean euskararen bidean urratsak egiteko modua izan dezagun.

Azalpenen ondoren, hedabideen aurrean agerraldia egiteko, Osoko bilkura eten egin da.

Osoko bilkurak segida izan du, 11:40 direnean.

4. Exonomastika: “Munduko mitologia (Antzinatekoa izan ezik)”. Jasotako oharra aztertu eta erabakiak hartu

Azaroaren 24ko Osoko bilkuran aurkeztu zen araugaia, eta abenduaren 2ra arteko epea jarri zen oharra egiteko. P. Zabaleta euskaltzainak proposamen hau egin du: *Buda*, *Zoroastro/Zaratustra* eta *Brahma* zerrendatik kentzea, erlijio ezagun eta zabalduen jainkoak direlako lehena eta hirugarrena eta *Zaratustra/Zoroastro* berriz, historiako eta pentsaeraren pertsonaia garrantzitsua, ez jainko-izena.

P. Zabaletaren oharra aztertuta, Exonomastika batzordeak oharren proposamena onartu, eta proposatu du, batetik, mitonimoak eta antroponimoak zerrenda bereizietan jartzea, eta, *Buda* (budismoaren sortzailea) eta *Zaratustra/Zoroastro* (zoroastrismoaren sortzailea) izenekin batera, -zerrenda hain txikia ez izateko-, beste hiru pertsona-izen hauek sartzea: *Konfuzio* (konfuzionismoaren sortzailea), *Laozi* (taoismoaren sortzailea) eta *Mengzi* (konfuzianismoaren filosofo nagusia Konfuzioren ondoren): eta bestetik, araugaiaren izena aldatzea eta honela izendatzea: “Munduko mitologiako zenbait izen eta Ekialdeko erlijio-sineskeren arloko zenbait pertsona-izen”.

P. Zabaletak ontzat eman du proposamen berria. Ondorioz, aldaketa hori eginda, onartu da araugaia.

5. Euskaltzaindiaren Hiztegia. Adierak eta adibideak. Eguneratze lanak eta prozedura

Puntua jorratzeko, Miriam Urkia “Euskaltzaindiaren Hiztegia. Adierak eta Adibideak” lantaldeko buru eta Euskaltzaindiaren Hiztegia batzorde ahaldunduaren kidea batzar aretora sartu da. A. Sagarnak batzorde ahaldunduaren berri eman du. Hasteko, 2017ko uztailen aurkeztutako lan-prozedura gogorarazi du.

M. Urkiak 2017an batzorde ahaldunduari helarazitako materialaren berri eman du (guztira, 451 forma izan dira), bereziki gaika landu diren aztergaiena: familia-ereduen aldaketak eraginik sortu diren egoera berriak definizioetan moldatu, genero-berdintasunaren izenean definizio batzuk aldatu, irudi geometriko / geometria-irudi / figura geometriko / geometria-figura bateratu, gainalde vs gainazal,

batek osatua vs batez osatua, definizioetan adierak osatu, jokatu / deklinatu eta deklinabide-atzizki / kasu-marka, joera / doktrina / jarrera / mugimendu / estilo, eta irain-hitzen definizioak bateratu. Horiekin batera, erabat berrantolatu diren sarrerek (hartu, jantzi, ar eta eme) eta Euskara Batuaren Eskuliburuko batzorde suntsikorraren oharren ondorioz egin diren aldaketak aurkeztu dira.

6. “Euskaltzaindiaren Hiztegia. Adierak eta adibideak” batzorde ahaldundua- ren oharrak

A. Sagarnak eta M. Urkiak nabarmendu dutenez, batzorde ahaldunduko kideek egindako oharrak aztertu dira, erredakzio-taldearekin batera, horien gaineko ohar-
rak edo proposamen berriak egin dituzte. Horrela, erabateko adostasuna duten
ohar batzuk besterik gabe ontzat eman dira, baina ez guztiak. Osoko bilkuran
onartutakoen zerrenda banatu da, eta ohardunak urtarriko bileran aurkeztu eta
eztabaidatzeko utzi dira. P. Uribarren euskaltzain osoak eskatu duen moduan, par-
te-hartzea ahalik eta zabalena izan dadin-, 2017ko uztailan erabakitako lan-proze-
durari eutsiz.

7. Esku artekoak

7.1. Bilkurak. Bi bilkuraren berri eman da. Batetik, urtarriaren 26an Eus-
kaltzaindiaren Osoko bilkura Donostian, Gipuzkoako Foru Aldundian egingo da,
10:00etatik aurrera. Bestetik, urtarriaren 26an, 2017. urtean hil diren euskaltzainak
gogorarazteko, Ageriko bilkura Donostian, Gipuzkoako Foru Aldundian egingo
da.

8. Azken ordukoak

8.1. Bilboko Metroa. X. Videgain euskaltzainak kezka agertu du Bilboko Me-
troaren geltokien euskarazko izenak-eta eguneratzeko diru-kopuru handia baliatu
eta horrek euskarari kalterik egingo ote dion.

Azaldu zaio Bilboko Metroak geltoki berriak dituela eta horregatik panel be-
rriak egin behar dituztela. Ondorioz, Bilboko Metroko geltoki berriak ireki arte
itxaron dute, bide batez, euskaraz gaizki zeuden toponimoak-eta zuzentzeko. In-
guruabar horretan, B. Atxaga euskaltzainak euskarazko itzulpenen kalitatea zain-

du beharko litzatekeela azpimarratu du, nonahi agertzen baitira euskarazko hala moduzko itzulpenak.

Eta beste aztergairik ez dela, 13:40 direnean Osoko bilkura bukatutzat eman da.

Euskaltzainburua,
Andres Urrutia

Idazkaria,
Xabier Kintana

Euskaltzaindiaren *Arauak*

Exonomastika batzordea

2017an argitaratutako arauak

Urtarrilean 180. araua argitaratu zen: *Goi Erdi Aroko pertsona-izenak. Germaniar jatorriko pertsona-izenak.*

Martxoan 181. araua argitaratu zen: *Erdi Aroko pertsona-izenak.*

Maiatzean 182. araua argitaratu zen: *Dinastien izenak.*

Ekainean argitaratu ziren 183. eta 184. arauak: *Adierazpen izendatzailleen deklinabidea eta Erdal hitzen deklinabidea, hurrenez hurren.*

185. araua (*Errenazimentuko pertsona-izenak*) 2017ko abenduan onartu zuen Osoko bilkurak, baina hurrengo urtean argitaratu zen.

180. araua

Goi Erdi Aroko pertsona-izenak. Germaniar jatorriko pertsona-izenak.

Bi atalez osatuta dago araua. Lehenengoan, Erdi Aroaren hasieran Europan nagusitu ziren “barbaroen” izenak euskaraz idazteko irizpideak deskribatzen dira zehatz-mehatz, eta adierazten da beste hizkuntza batzuen aldean euskaraz zer joera diren nagusi, adibide ugari hornituta.

Bigarren atalean, izen-zerrendak ematen dira, euskaraz, gaztelaniaz, frantsesez eta ingelesez, ohi bezala. Guztira, 160 pertsona-izen dira, atalka sailkatuak: errege-erregina bisigodoak (34), frankoak (95), bandaloak (7), sueboak (11), ostrogodoak (6) eta beste buruzagi barbaro batzuk (7). Adibidez: *Leovigildo, Txilderiko, Klotilde, Rekarredo, Alariko, Witiza, Atila...*

181. araua

Erdi Aroko pertsona-izenak.

Irizpideak zehazteaz gainera, guztira 211 pertsona-izen ageri dira arauan, bi sailetan banatuak:

1- Europako lurralde kristauetako pertsona-izen nagusiak, hala nola *Gilen Oc-khamgoa*, *Boccaccio*, *Joan Beldurgabea*, *Marco Polo* edo *Urraka*.

2- Kristandadearen eremuaz kanpoko pertsona-izenak (musulmanak, juduak eta turko-mongolak), hala nola *Al-Khwarizmi*, *Almanzor/Al-Mansur*, *Avizena/Ibn Sina*, *Mahoma/Mahomet/Muhammad*, *Yehuda Halevi* edo *Gengis Khan*.

Pertsona-izen historikoez gainera, *Mila gau eta bat gehiago* obrako zenbait pertsonaiaren izenak ere sartu dira zerrendan, hala nola *Aladin* eta *Xeherezade*, bai eta literatura arturikoan ageri diren pertsonaia nagusiak ere, hala nola *Lantzot Aintzirakoa*, *Ginebra*, *Pertzeval/Presebal* edo *Mahai Biribileko zaldunak*.

Bestalde, pertsona-izena ez bada ere, *Ala/Allah* jainko-izena ere sartu da zerrendan, erabilera-maiztasun handiko izena baita.

182. araua

Dinastien izenak

Arauak bi atal ditu.

Lehenengo atalean, munduko dinastien izenak euskaraz izendatzeko irizpideak zehazten dira. Horretarako, kontuan hartzen da zer dagoen dinastiaren jatorrian: pertsona-izen bat, leku-izen bat edo izen arrunt bat. Horren arabera erabakitzen da, tradizioak edo azken urteetako erabilerak finkatutako izenik izan ezean, izen eratorria erabiltzea (adibidez, *Akemenes* pertsona-izenetik *akemenestarrak* izeneko dinastia sortu zen) edo, jatorri-izenetik abiatuta sortzen den dinastia-izena gure kultura-ingurunean erabiltzen den izenaren formatik urrun gelditzen bada, mailegatzea (adibidez, *Nasr* pertsona-izenetik *nasrtarrak* izeneko dinastia-izena atera beharrean, *nazariak* izena mailegatzea hobesten da).

Bigaren atalean, dinastia-zerrendak ematen dira, bost multzotan banatuta: Antzinateko dinastiak (*seleukotarrak, sasandarrak...*), Erromatar Inperioko dinastiak (*antoninotarrak, flaviotarrak...*), Bizantziar Inperioko dinastiak (*komnenotarrak, paleologotarrak...*), Europako dinastia nagusiak (*estuardotarrak, borboiak, kapetarrak...*) eta islamaren eremuko dinastia nagusiak (*abentzerrajeak, alauiak, banukasitarrak...*). Guztira, 107 dinastia-izen ematen dira.

183. araua

Adierazpen izendatzaileen deklinabidea

Leku-izenak edo pertsona-izenak ez diren izen(dapen) berezi asko daude, halakoez inguratuta gaude. Eta halakoak nola deklinatu argitzeko prestatu du araua Akademiak.

Arauan luze eta zabal aztertzen dira horrelako izen(dapen)ak, eta deklinatzeko irizpideak zehazten. Asmo didaktikoz egina dago; horregatik, adibide ugari ematen dira.

Deskribapen zabal eta xeheaz gainera, arauaren azken atalean laburbildurik ematen da aurreko ataletan zabalago landutako guztia.

184. araua

Erdal hitzen deklinabidea

Erdal hitzak noiznahi agertzen dira euskarazko testuetan, hitz arruntak (*yuppie, gruyere, xah, cash flow...*) zein leku-izenak (*Cannes, Zürich...*), zein pertsona-izenak (*François, Shakespeare...*), zein bestelakoak (*Greenpeace, Rolls-Royce...*). Eta halakoak nola deklinatu argitzeko prestatu du araua Akademiak.

Izen horietako batzuk arazorik gabe deklinatzen dira, hala ahoz nola idatziz. Beste batzuetan, berriz, zalantzak sortzen dira, batez ere ahoskera eta idazkera bat ez datozenean.

Hori guztia aztertzen da arauan, eta irizpide zehatzak ematen dira jakiteko nola jokatu idaztean eta ahoz esatean.

Arauaren bigarren partean, h , y edo w letraz amaitutako erdal hitzak deklinatzeko irizpideak zehazten dira kasu bakoitzerako. Horrelako amaierak ez dira inoiz gertatzen euskal hitzetan eta, horregatik, irizpidea deskribatu eta zehaztu du Euskaltzaindiak, zalantzak argitzearren.

Irizpenak eta txostenak

Onomastika

Mikel Gorrotxategi Nieto Euskaltzaindiko Onomastika batzordeko idazkariak

Mikel Gorrotxategi Nieto secretario de la Comisión de Onomástica de la Real Academia de la Lengua Vasca

AZALTZEN DU:

Onomastika batzordeak 2017ko apirilaren 26an Olatzagutian egin zuen bilkuraren eguneko gaien artean sartu zuela *Erriberabeitiko Udalak* bere izenaz egindako eskaera. Eskaera horretan adierazten da herriak aurrerantzean izen ofiziala **Erriberabeitia** izatea nahi duela (gaur egungo izen ofiziala *Ribera Baja / Erribera Beitia* da).

Onomastika batzordeak gaia aztertu ondoren,

ZIURTATZEN DU:

Ofizialki *Ribera Baja / Erribera Beitia* deitzen den udalaren euskarazko izendapena **Erriberabeitia** dela, Euskaltzaindiaren 150. arauan ageri den bezala.

Bilbon, 2017ko maiatzaren 2an.

EXPONE:

Que la Comisión de Onomástica, en reunión celebrada en Olatzagutia el día 26 de abril de 2017, incluyó en su orden del día la instancia remitida por el Ayuntamiento de *Ribera Baja-Erribera Beitia* en la que solicitaba que en adelante la denominación oficial fuera **Erriberabeitia** (en la actualidad la denominación oficial es *Ribera Baja / Erribera Beitia*).

Que la Comisión de Onomástica tras estudiar la cuestión,

CERTIFICA:

Que la denominación eusquérica del municipio llamado oficialmente *Ribera Baja / Erribera Beitia* es **Erriberabeitia**, tal y como recoge la norma 150 de la Real Academia de la Lengua Vasca.

En Bilbao, a 2 de mayo de 2017.

Mikel Gorrotxategi Nieto Euskaltzaindiko Onomastika batzordeko idazkariak

Mikel Gorrotxategi Nieto secretario de la Comisión de Onomástica de la Real Academia de la Lengua Vasca

AZALTZEN DU:

EXPONE:

Onomastika batzordeak 2017ko apirilaren 26an Olatzagutian egin zuen bilkuraren eguneko gaien artean sartu zuela Urizaharreko udalerrikoa den *Baroja* kontzejuak bere izenari buruz egingadako eskaera. Eskaera horretan adierazten da kontzejuak aurrerantzean izen ofiziala **Baroja-Zumentu** izatea nahi duela (gaur egungo izen ofiziala *Baroja* da).

Que la Comisión de Onomástica, en reunión celebrada en Olatzagutia el día 26 de abril de 2017, incluyó en su orden del día la instancia remitida por el Concejo de *Baroja*, del municipio de Peñacerrada, en la que solicitaba que en adelante la denominación oficial fuera **Baroja-Zumentu** (en la actualidad la denominación oficial es *Baroja*).

Onomastika batzordeak gaia aztertu ondoren,

Que la Comisión de Onomástica tras estudiar la cuestión,

ZIURTATZEN DU:

CERTIFICA:

Zumentu jatorriz euskal toponimoa dela eta gaztelaniak *Zumento* formara egokitu zuela, eta, ondorioz, **Baroja-Zumentu** izendapena egokia dela.

Que **Zumentu** es un nombre de origen eusquérico y que el castellano lo acomodó como *Zumento* y que, por lo tanto, la denominación **Baroja-Zumentu** es apropiada.

Bilbon, 2017ko maiatzaren 2an.

En Bilbao, a 2 de mayo de 2017.

Xabier Kintana Urriaga Euskaltzain-
diko idazkariak

Xabier Kintana Urriaga secretario de
la Real Academia de la Lengua Vasca

AZALTZEN DU:

EXPONE:

Onomastika batzordeak 2017ko maiatzaren 24an Olatzagutian egin zuen bilkuraren eguneko gaien artean sartu zuela Urkabustaizko udalerrikoa den *Untzaga-Apregindana* / *Unzá-Apreguindana* kontzejuak bere izenari buruz egindako eskaera. Eskaera horretan adierazten da kontzejuak nahi duela aurrerantzean izen ofiziala ***Untza-Apregindana*** izatea.

Que la Comisión de Onomástica, en reunión celebrada en Olatzagutia el día 24 de mayo de 2017, incluyó en su orden del día la instancia remitida por el Concejo de *Untzaga-Apregindana* / *Unzá-Apreguindana*, del municipio de Urkabustaiz, en la que solicitaba que en adelante la denominación oficial fuera ***Untza-Apregindana***.

Onomastika batzordeak, gaia aztertu ondoren,

Que la Comisión de Onomástica tras estudiar la cuestión,

ZIURTATZEN DU:

CERTIFICA:

Untza jatorriz euskal toponimoa dela eta gaztelaniak *Unzá* formara egokitu zuela, eta, ondorioz, ***Untza-Apregindana*** izendapena egokia dela.

Que **Untza** es un nombre de origen eusquérico y que el castellano lo acomodó como *Unzá* y que, por lo tanto, la denominación ***Untza-Apregindana*** es apropiada.

Bilbon, 2017ko uztailaren 3an.

En Bilbao, a 3 de julio de 2017.

Hitzarmenak

Euskaltzaindiak 2017. urtean sinatutako hitzarmenak

Euskaltzaindiak 2017an hitzarmenak sinatu ditu hainbat erakunde eta elkarterekin euskararen arloko ikerketa eta sustapena bultzatzeko. Horien bitartez zenbait egitasmo akademiko garatu ahal izan dira.

BILBOKO UDALA

Hitzarmena 2017ko ekainaren 5ean sinatu zen.

Akordioaren ondorioz, kultura jarduerak, euskarazko ikastaroak, eta euskararen aldeko hitzaldi eta erakusketak antolatzeke konpromisoa hartu zuen Akademiak. Bere aldetik, Udalak, Euskara eta Hezkuntza Sailaren bitartez, 35.500 euroko diru-laguntza eman dio Euskaltzaindiari.

Hauek dira sinatutako hitzarmenak biltzen dituen akordio nagusiak:

Bilbok euskararekin izan duen lotura estua eta denboraren joanean bilbotarrek euskarari erakutsi dioten atxikimendua gizarteratzeko asmoz, Bilborekin lotura izan duten pertsona esanguratsuen lanak edota bibliografiak argitaratzeko ahalegina egingo du Euskaltzaindiak. 2017an, Xabier Kintana euskaltzain osoaren biografia landu du.

Bilbok euskararen indarberritzean duen garrantzia kontuan hartuz, udazkenean, euskararekin eta euskal kulturaren zabalkundearekin lotura duen "Astelehen Buruzuria" eztabaida- eta kontzertu-zikloa antolatu du. Bertan parte hartu dute euskal musikagintzaren erreferente diren hainbat sortzailek.

Nahiz eta hitzarmenean propio jaso ez, Euskaltzaindia eta Bilboko Udala elkarlanean aritu dira "*Euskal Harriak*: 50 urte" eta "*Eguna* egunkariaren 80. urteurrena" jardunaldiak antolatzean.

Euskaltzaindiak hizkuntzaren arloko aholkularitza eskaini die Udaleko sailei, bilbotarrei informazio egokia emate aldera.

EUSKARABIDEA

Hitzarmena 2017ko ekainaren 19an sinatu zen.

Nafarroako Gobernuak Euskaltzaindiari 149.000 euro eman dizkio jarraian zehazten diren lanak egin ditzan:

Euskal Corpus Onomastikoak (ECO) egin beharreko onomastika eta toponimia lanak egiteko.

Nafarroako Parlamentuan, "Euskara ibiltaria" euskalkiei buruzko erakusketa antolatzeko.

Joakim Lizarraga nafar idazle klasikoaren lexikoa aztertzeko.

IRUÑEKO UDALA

Hitzarmena 2017ko abenduaren 15ean sinatu zen.

Hitzarmen horren arabera, Euskaltzaindiak hizkuntzaren inguruko zerbitzuak eman ditu, argibideak eta aholkuak zein txostenak eta egiaztagirak, herritarrek halakoak eskatu ahala, hala bere bulego nagusietatik nola Iruñean daukan Nafarroako ordezkarietatik. Horretarako, Iruñeko Udalak 12.000 € eman dizkio Euskaltzaindiari, Euskaltzaindiak Iruñean duen egoitza edo ordezkarietza mantentzeko eta bertatik herritarrei eskaintzen zaizkien zerbitzuak emateko.

GASTEIZKO UDALA

Hitzarmena 2017ko apirilaren 5ean sinatu zen.

Hitzarmen horrek, besteak beste, jarraian deskribatzen diren lanak egitea ahalbidetu du:

- Hizkuntza aholkularitza. Herritarrei zerbitzu egokia eskaini ahal izateko, udal zerbitzuek eskatu dioten hizkuntza aholkularitza eman du Euskaltzaindiak.

Gasteizko euskarari buruzko azterlanak. Lan horien arteko lehena udalerriko toponimiaren azterketa da. Ondorioz, 2017an, *Toponimia de Vitoria VI /Gasteizko Toponimia VI: Arratzua II* argitaratu da.

- Ohiko jarduera. Euskaltzaindiak, dela bere zerbitzu orokorretatik, dela Arabako ordezkarietatik bertatik, herritarrek eskatzen dioten informazioa eta laguntza eskaintzen jarraitu du.
- Orobat, kultura hedapenerako ekintzak, ikastaroak, hitzaldiak eta abar bultzatu ditu Euskaltzaindiak Araban. Adibidez, azaroaren 17an, “Araba, euskaraz bidea egiten” Euskaltzaindiaren XXII. Jagon jardunaldia antolatu du Gasteizko Udalarekin eta Arabako Foru Aldundiarekin elkarlanean. Gasteizko Udalak 63.000 euro eman dizkio Euskaltzaindiari arestian zehaztu diren ekimenak garatzeko.

BILBAO BIZKAIA KUTXA FUNDAZIOA

Bilbao Bizkaia Kutxa Fundazioaren eta Euskaltzaindiaren arteko lankidetza hitzarmena 2017ko azaroaren 20an sinatu zen.

Bere helburuak bete nahian, Euskaltzaindiak "Euskal Hiztegi Historiko-Etimologikoa" eta "R. M. Azkue Sariak 2017" deritzen proiektuak gauzatu ditu. Bilbao Bizkaia Kutxa Fundazioak aipaturiko proiektuak egoki garatzeko 29.040 euro eman dizkio Euskaltzaindiari.

KUTXA FUNDAZIOA

Kutxa Fundazioaren eta Euskaltzaindiaren arteko lankidetza hitzarmena 2017ko maiatzaren 2an sinatu zen.

Hitzarmen honen ondorioz, Kutxa Fundazioak erabaki du 20.000 euroko laguntza ematea Euskaltzaindiari; hain zuzen ere *Orotariko Euskal Hiztegia* Corpus bihurtzeko lehen fasea burutzea helburutzat duen proiektuari laguntzeko. Egitasmo horren azken helburua da *Orotariko Euskal Hiztegiaren* egitura gaur egun nazioartean erabiltzen diren estandarren arabera antolatzea eta egitura hori editatzeko ingurune informatiko egokia garatzea.

EUSKARAREN ERAKUNDE PUBLIKOA

Euskararen Erakunde Publikoak (EEP) eta Euskaltzaindiak 2017-2022 epealdirako hitzarmen-marko berria sinatu zuten 2017ko otsailaren 16an, Baionan.

Hitzarmen-marko berri honek bi erakundeek elkar aditurik egin beharreko lanen nondik norakoak zehazten ditu, eta lankidetzaren ardatzak eta erakunde bakoitzaren betebeharrak finkatzen.

Urtero, hitzarmen orokorrari lotutako urteko gehigarri bat izenpetzen da; 2017an, uztailaren 20an sinatu zen eta horren ondorioz hainbat ekinbide garatu dira:

- Euskaltzaindiak eta Euskal Konfederazioak, 2016ko azaroaren 19an, antolatu zuten “Euskal Elkargoaren sortzea eta euskararen geroa” XXI. Jagon jardunaldian irakurri ziren txostenekin osaturiko argitalpena ekoitzi da.
- Toponimoen grafiari buruz EEPk izaten dituen zalantzei erantzuna eman die Euskaltzaindiak. Horrekin batera, erakundeak toponimia arloko formazio ikastaroa eman du Baionan eta, orobat, Institutu Geografiko Nazionaleko (Institut Géographique National) toponimia normalizatzeko lana publiko egin da.
- Euskal Corpus Onomastikoaren (ECO) datu-basea osatu, aberastu eta eguneratu da.
- *Ikas* pedagogia zentroaren argitalpen proiektuen hizkuntza baieztapena egin du Akademiak.

Egitasmo horiek gauzatzeko eta Baionako ordezkartzaren gastu arruntak estaltzeko, EEPk Euskaltzaindiari 160.000 euro eman dizkio.

EUSKO LEGEBILTZARRA

Eusko Legebiltzarraren eta Euskaltzaindiaren arteko lankidetza-hitzarmen markoa 2017ko urriaren 27an izenpetu zen.

Urteotan, elkarlanerako esparru hau gauzatu da ekimen anizkUNETAN, hala nola, *Oinarritzko Hiztegi Juridiko-Parlamentarioaren* garapenean (euskaraz lan egiten duten ganbera legegile guztiek erabilitako erreferentziatzko hiztegia), *Linguae Vasconum Primitiae* euskaraz inprimatutako lehen liburua 17 hizkuntzetara ekarrita egindako hiru argitalpenetan eta Braille hizkuntzara egindako egokitzean; edo Euskararen

Eguna ospatzeko egindako ekitaldietan.

Hitzarmen marko berriaren izenpetzearekin, Eusko Legebiltzarrak eta Euskaltzaindiak elkarri euren ikerketa-ondareak erabiltzeko aukera eman diote, eta, era berean, elkarlana bultzatu da argitalpen arloan, baterako argitalpenak sustatu direlarik. Horrez gain, bi erakundeak elkarlanean aritu dira euskararen normalizazioari buruzko proiektuak gauzatzeko; lankidetza hori euskararen lurralde guztietako erakundeekin eta eragileekin partekatu nahi dute, betiere bakoitzak dituen prozedura-arauak errespetatuz. Bestetik, eta hitzarmen honen indarraldian, euskaraz sorturiko testu juridikoen erakusketa ibiltaria antolatzeke borondatea dute, bai eta X. Legegintzaldian Oinarrizko *Hiztegi Juridiko-Parlamentarioa* ontzeko eginiko urratsak eta sorturiko lanabesak baliatuz, izaera lexikografikoa duen hiztegi juridikoa ontzekoa ere.

BAIONAKO EUSKAL MUSEOA

Hitzarmena 2017ko urriaren 2an sinatu zen.

Baionako Euskal Museoa eta Euskaltzaindia elkarlanean aritu dira, euskararen eta euskal kulturaren eremuan dituzten proiektuen gauzatzeko eta Euskaltzaindiak euskararen alorrean ezarri arauak zabaltzeko. Bereziki, Euskaltzaindiak erantzuna eman die Baionako Euskal Museoak egin dizkion kontsultei: euskararen kalitatea, euskal lexikoa, gramatika, onomastika, ortografia, erabilera egokia eta, ora har, euskararen araugintzako bestelako gaiei buruzkoak.

Erakunde bakoitzak euskararekin eta euskal kulturarekin dituzten funtsak (bereziki, etnografiarekin edota biblioteketan bilduriko funtsekin lotura dutenak) gizarteratzeko lankidetza bideak jorratuko dituzte, besteak beste, erakusketak, hitzaldiak, mahai-inguruak eta jardunaldiak elkarrekin antolatuz. Elkarlan honen fruitu dira euskalkien aberastasunaren erakusgarri den “Euskara Ibiltaria”; eta, euskaraz landa, katalanaren, okzitanieraren eta aragoieraren berri ematen duen “Pirinioetako hizkuntzak” erakusketak, 2017an, Euskal Museoa antolatu izanak.

UDAKO EUSKAL UNIBERTSITATEA (UEU)

Hitzarmena 2017ko azaroaren 23an sinatu da.

Euskaltzaindiak garatzen diharduen Lexikoaren Behatokia elikatzeko asmoz, UEUk argitaraturiko euskarazko testu-multzoak baliatzea adostu dute. Lexikoaren Behatokia egitasmoaren xedea da corpus monitore bat prestatzea, lematizatua, etiketatua eta linguistikoki apuntatua. Hainbat eragilek euskaraz ekoitziriko testuak (ahozkoak nahiz idatzizkoak) irensten ditu, corpusaren oinarri bihurtuz. Horrela, UEUk sorturiko euskarazko testu-masa baliatuko litzateke, egun dagoen corpusa aberastuz.

Bestetik, Euskaltzaindiak euskaraz sortu, argitaratu eta zabaltzen duenaren oinarrizko informazioa Euskal Komunitate Zientifikoaren Datu-basean (Inguma) jartzea adostu dute. Euskaltzaindiaren eta UEUren arteko lankidetzaren xedeak dira, batetik, euskaraz ekoizten dena biltzea, sailkatzea eta ezagutaraztea, eta, bestetik, euskaraz diharduten ikertzaile, sortzaile, eta oro har, emaila guztiak harremanetan jartzea, euskararen normalizazioa, eta bereziki, unibertsitate mailako jakintza-arlo bakoitzaren euskararen normalizazioa sustatzeko. Halaber, sinatzaileok bat datoz Euskal Komunitate Zientifikoaren Datu-basea (Inguma) unibertsitarioen curriculum-garapenerako lanabes interesgarria dela aitortzerakoan.

Berriak

2017ko albisteen kronika

Otsailaren 7an, administrazioan toponimia zuzen erabiltzeko ikastaroa antolatu zen Burlatan

Jada bost aldiz egin den jardun hau Nafarroako Udaletako Euskara Teknikarien Sarearen, Euskarabidea Euskararen Nafar Institutuaren eta Euskaltzaindiaren elkarlanaren fruitua da. Patxi Salaberri, Idoia Zabaltza, Mikel Gorrotxategi, Felix Mugurutza eta Patxi Galék parte hartu zuten ikastaroan.

Otsailaren 24an, euskararen eremuko bost ganberetako legegileek eta Euskaltzaindiak "Oinarrizko Hiztegi Juridiko-Parlamentarioa" aurkeztu zuten

Euskaltzaindiak eta Eusko Legebiltzarrak duten elkarlanari esker egin da lana, eta, horretarako, bat egin dute Eusko Legebiltzarrak, Nafarroako Parlamentuak eta Araba, Bizkai eta Gipuzkoako Batzar Nagusiek. Aurkezpen ekitaldian parte hartu zuten, hurrenkera honetan, Andres Urrutia euskaltzainburuak, Gotzon Lobera *Hiztegi Juridiko-Parlamentarioaren* lantaldeko koordinatzaileak, Ana Otadui Bizkaiko Batzar Nagusietako lehendakariak, Pedro Eloseggi Arabako Batzar Nagusietako lehendakariak, Eider Mendoza Gipuzkoako Batzar Nagusietako lehendakariak, Ainhoa Aznárez Nafarroako Parlamentuko lehendakariak eta Bakartxo Tejeria Eusko Legebiltzarreko lehendakariak. Hiztegiak 1.754 hitz eta esamolderen lan-corpusa landu du, eta hortik 1.438 sarrera jaso ditu euskaratik gaztelaniara, eta 1.409 gaztelaniatik euskarara.

Koldo Larrañaga historialariak bere artxibo pertsonala eman zion Euskaltzaindiari

Unibertsitateko irakaslanarekin lotutako askotariko liburuz eta materialez osatua dago dohaintza; horrez gain, berak argitaratu edo bildutako artikulua ere utzi dizkio Akademiari, hori dena aztertu, katalogatu eta behin betiko zerrenda egin dezan.

Koldo Larrañaga Elorza Azkoitian (Gipuzkoa) jaio zen, 1937ko azaroaren 18an. Filologia eta Teologia ikasketak egin zituen Deustun (Bilbo); Elizaren Historian eta Filosofia eta Letretan ere lizentziaduna da; ondoren, Madrilgo Unibertsitate Konplutentsean atera zuen doktoretza. Katedraduna da 1989tik, eta Deustun, Bergaran, Zarautzen, Arrasaten eta Araban aritu da, maisu lanetan.

Euskal Herriaren historia sakon ezagutzen du Larrañagak, eta eskolako material ugari ondu du gai horren inguruan. Ikerlaria ere bada azkoitiarra, eta, besteak beste, Euskaltzaindiak agindutako *Euskararen liburu zuria* lanean parte hartu zuen. Liburu ugari idatzi du, gehienak historiari lotutakoak. Tartean, *La Real Sociedad Bascongada y la Ilustración*; *Euskal Herria Aintzinatean. Materiale eta agiriak* (Kriseilu); *Erromatarren kolonizakuntza Euskal Herrian* (Gero-Mensajero); edo *Euskal Herria Aintzinate Berantiarrean eta Lehen Ertaroan. Materiale eta agiriak*.

1971 eta 1973 bitartean Jakin argitaletxearen Historia sailaren arduraduna izan zen, eta, horrez gain, mintegi eta ikastaro askotan parte hartu izan du.

Helsinki Unibertsitateko Contextualizing Historical Lexicology kongresuan izan zen Euskaltzaindia

Helsinki Unibertsitateak Contextualizing Historical Lexicology kongresua antolatu zuen maiatzean; etimologian eta hiztegigintzan ari diren ikertzaileen topaleku izan zen hiru egunez (15etik 17ra) Finlandiako hiriburua.

Bertan egon zen Euskaltzaindia, eta 'Basque etymological studies: loanwords, roots and a new etymological dictionary' izeneko hitzaldia aurkeztu zuten Euskal Hiztegi Historiko-Etimologikoa proiektuko teknikariak, Julen Manterolak, eta zuzendariak, Joseba Lakarra euskaltzainak.

Kongresu hau parada bikaina izan zen hizkuntza indoeuoparrez bestelako tradizioetan jorratutako metodoak eta izandako arazoak hobeki ezagutzeko, eta, bide batez, fino-ugrierazko ikasketan erreferente diren Janne Saarikivi, Petri Kallio eta haien inguruko ikasle eta ikertzaile espezialistak ezagutzeko, etorkizun oparoko elkarlanaren oinarriak ezarri.

Itzulpen Onenaren Sari Nazionalaren oinarri-arauak aldatu zituen Espainiako Hezkuntza, Kultura eta Kirol ministerioak

Honela, gaztelaniatik Estatuko beste hizkuntza ofizialetara, hots, katalanera, galegora edo euskarara eginiko itzulpenak ere sarituko dira aurrerantzean; eta alderantziz, berdin.

Luis Baraiazarra ohorezko euskaltzainari iazko azaroan gertatutakoa gogoan (saria eman ostean, egun berean kendu egin zioten), Sari Nazionalaren oinarri-arauak aztertu eta aldatzeko proposamena egin zion Andres Urrutia euskaltzainburuak Iñigo Méndez de Vigo Espainiako Hezkuntza, Kultura eta Kirol ministroari, 2016ko azaroaren 16an bidalitako gutun baten bitartez.

Orduan, Euskaltzaindiak gogor kritikatu zuen gertatutakoa, eta ministroari eskatu zion oinarri-arauak azter eta alda zitzaizkion, “espainieratik Estatuko beste hizkuntza ofizialetara, hots, katalanera, galegora edo euskarara eginiko itzulpenak ere saritu daitezkeen; eta alderantziz, berdin”.

Ekainaren 8an Klasikoen Irakurketa Jarraituan egon zen Euskaltzaindia

Bilbo Zaharra euskaltegiak urtero-urtero antolatzen duen egitasmoan parte hartu zuten Andres Urrutia euskaltzainburuak, Xabier Kintana eta Adolfo Arejita euskaltzainek, eta Erramun Osa Akademiako idazkariordeak. Goizean goiz gerturatu ziren Euskaltzaindikoko kideak Bilboko Arriaga Antzokira, Itxaro Bordaren %100 *Basque* obraren lehen atalak irakurtzera.

Ekainaren 12an Euskaltzaindiak Toponimia jardunaldia antolatu zuen Baionan

Euskaltzaindiak Toponimia mintegia antolatu zuen Baionan. Beste gai askoren artean, honako hauek jorratu ziren: Hazparne Lurraldeko proiektuaren aurkezpena eta Donoztiriko adibidea; Euskal Elkargoaren beharrak toponimia arloan; IGN erakundeak eremaiten dituen lanak; Euskaltzaindiaren lana toponimia arloan.

“Euskarak tokia hartu ahal izateko hizkuntza politikaz” jardunaldia

Hizkuntza politikaren eremuan Ipar eta Hego Euskal Herriko arduradun nagusiak bildu ziren ekainaren 14an, lehenengoz, Sabino Arana Fundazioak (SAF) eta Euskaltzaindiak elkarlanean antolatu zuten jardunaldian.

Egitasmoa SAF-k Bilbon duen egoitzan burutu zen helburu bikoitz batekin: bate-tik, arlo honetan herri erakundeek dituzten asmoak eta ildoak ezagutzea; bestetik, erakunde horiek dituzten lankidetzak aukerak aztertzea.

Bertan izan ziren, besteak beste, Bingen Zupiria Eusko Jaurlaritzako Kultura eta Hizkuntza Politikako sailburua, Miren Dobaran sailburuordea, Mikel Arregi Nafarroako Gobernuako Euskarabidea zuzendari nagusia edo Mathieu Bergé Euskararen Erakunde Publikoko lehendakaria.

Euskara gaitasuna lantzeko tailerra eman zuen Miriam Urkiak UEUn

Udako Euskal Unibertsitateak (UEU) urtero antolatzen dituen ikastaroen barruan, euskara gaitasuna lantzeko tailerra eskaini zuen Miriam Urkia euskaltzain urgazle eta Euskaltzaindiaren Hiztegiko lantaldeko buruak, Christian 'Antton' Harignordoguy AEK-ko irakaslearekin batera. Tailer hau Baionan egin zen, uztailaren 6an, Euskararen Erakunde Publikoaren egoitzan.

Honako hauek izan ziren ikastaroaren helburuak: Frantsesak eragindako zenbait kalko arruntez ohartaraztea; hiztunek izaten dituzten hainbat zalantza eta arazori erantzuteko baliabideak ematea; erreferentziazko dokumentuetan nola bilatu erakustea; eta *Euskaltzaindiaren Hiztegia* ezagutzea eta erabiltzen ikastea.

Euskaltzaindiak "Kimikako Oinarrizko Lexikoa" argitaratu zuen

Kimikako Oinarrizko Lexikoaren dokumentuak bi atal ditu: -Euskera-atala, 1.171 sarrera dituen. Lantaldeak beharrezko iritzi dionean, informazio osagarriak gehitu dira, hala nola kategoria gramatikala, erabile-ra-oharrak, ohar semantikoak eta adibideak. Sarrera guztietan, ingelesezko (en), gaztelaniazko (es) eta frantsesezko (fr) ordainak argitaratu dira. -Erdarak-euskara atala, hiru azpiatalez osatua (en-eu, es-eu, fr-eu).

Arlo teknikoetako erabilera berariaz aztertzeko eta oinarritzko lexikoak osatzeko, Euskaltzaindiak Zientzia eta Teknika Hiztegia Biltzeko egitasmoa abiarazi zuen (ZTHB). Egitasmo horren lehen emaitzak 2016an argitaratutako Matematikako, Fisikako eta Astronomiako oinarritzko lexiko teknikoak izan dira. *Kimikako Oinarritzko Lexikoa* ere ildo beretik eta metodologia bera erabiliz egin da.

Euskaltzaindiaren B titulua aitortu zuen Jaurlearitzak

Dekretu baten bitartez, Akademiaren B tituluarekin batera, Herri Ardularitzaren Euskal Erakundearen (HAEE) eta Osakidetzaren 4. hizkuntza eskakizunak, eta HABEren 4. mailako egiaztagiria C2rekin baliokidetu ziren.

Eusko Jaurlearitzak onartu zuen dekretuaren helburua da, hain zuzen ere, euskararen jakintza bermatzen duten titulu eta egiaztagiri guztiak Hizkuntzetarako Europako Erreferentzia Marko Bateratukoekin baliokidetzea. Ondorioz, B1, B2, C1 eta C2 mailekin parekatuko dira guztiak. Dekretu honek bilatzen zuen HABEk (Helduen Alfabetatze eta Berreuskalduntzerako Erakundea) ematen dituen tituluak eta Euskaltzaindiaren B titulua sartzea, euskararen ezagutza egiaztagiri eta titulu ia guztiak baliokidetuta baitzeuden aurretik ere. Horiekin batera, Herri Ardularitzaren Euskal Erakundearen (HAEE) eta Osakidetzaren 4. hizkuntza eskakizunak ere baliokidetu dira.

2017-2021 aldirako organigrama eguneratu zuen Euskaltzaindiak

Besteak beste, Arabako eta Gipuzkoako lurralde-ordezkarri berriak izendatu ziren. Roberto Gonzalez de Viñaspre izendatu zen Euskaltzaindiaren Arabako ordezkarria, eta Miriam Urkia, Gipuzkoakoa. Nafarroako eta Ipar Euskal Herriko ordezkarriak orain arteko berak izango dira, Andres Iñigo eta Xarles Videgain, hurrenez hurren.

Barne jardunaldiak amaitu ostean, eta lau urtetik behin egiten den moduan, finkatuta geratu zen Akademiaren 2017-2021 aldirako organigrama akademiko berria. Ezarri ziren, halaber, aldi horretarako ataletako helburuak eta jarraibideak, Euskaltzaindia 2021 Plan Estrategikoan jaso zirenak, alegia.

Denbora-tarte honek bete-betea hartzen du mendeurrena (2018-2019), eta Akademiak egitura berri eta sendotu nahi izan du, data esanguratsu horri begira. Honela, batzorde suntsikor bat eratu du Akademiak eta mendeurrenean egingo diren ekitaldiak eta egitasmoak sustatzea eta koordinatzea izango da batzorde horren helburua.

Beste berrikuntza bat ere badakar organigramak, Akademiak erabaki baitu bere garaian zuen Lege batzordea berriro eratzea. Aldaketa honen xede nagusia da Euskaltzaindia XXI. mendearen eskakizunetara eta euskal hitzunen beharretara egokitzea, bere funtzionamendua hobetzea eta euskararen lurralde guztietan gizarteari egiten dion ekarpena indartu eta areagotzea.

Patxi Salaberri euskaltzaina ICOS nazioarteko onomastika kongresuan izan zen irailean

Patxi Salaberri euskaltzaina Debrecen hirian (Hungarian) egin zen mundu mailako onomastika kongresuan (ICOS-en) izan da. Bertan, mota guztietako eta mundu guztiko izenak aztertzen dira.

Salaberrik Luzaide (Nafarroa) hartu zuen aztergaitzat, muga herria den aldetik, eta zera adierazi zuen: "Hasteko, historia pixka bat egin dut, muga egon denez, behin baino gehiagotan erre eta arpilatu baitute Luzaide; eta gero Garaziko eta Baigorri aldeko beste herriei komunean zer duen zehazten saiatu naiz, eta, era berean, mugaz hegoaldekoekin (Auritz, Aurizperri, Mezkititz, Aezkoa ibarra) dituen desberdintasunak azaldu ditut: legez espainola da, baina onomastikaren aldetik, bertako euskararekin gertatzen den bezala, garaztarra da".

“Euskara ibiltaria” erakusketa Baionan izan zen

Irailaren 11n, Euskaltzaindiak *Euskararen Herri Hizkeren Atlasa* (EHHA) egitasmoa oinarritzat duen erakusketa inauguratu zuen Baionako Euskal Museoan. Erakusketa urriaren 1a arte egon zen irekia.

Erakusketa horretan arreta berezia jarri zen Ipar Euskal Herriko grabazioetan jasotako informazioan (formak, berezitasunak, berriemaileak, audioak...).

Orain arte, “Euskara ibiltaria”ren hiru edizio egin ditu Akademiak: Beasainen, Portugaleten eta Bilbon, hain zuzen.

Urrian *Herri Hizkeren Atlasari* buruzko mintegia antolatu zuen Euskaltzaindiak

Ondareari buruzko Europako Jardunaldien barruan antolatu ziren ekitaldi biak, euskaraz eta Euskaltzaindiaren Bilboko egoitzan egin ziren.

Mintegi honek bi helburu bete nahi zituen: batetik, *Euskararen Herri Hizkeren Atlas*a (EHHA) azaltzea, eta, bestetik, Bizkaiko kasurako lehen hurbilketa egitea.

Nafarroako Parlamentuak hartu zuen “Euskara ibiltaria” erakusketa

Urriaren 6tik 31ra bitartean, Nafarroako Parlamentuaren egoitzak hartu zuen *Euskara ibiltaria* erakusketa. Aurkezpen ekitaldian, Adolfo Arejita euskaltzain eta EHHAren zuzendari nagusiak adierazi zuen erakusketa hau “gogoz baina zorroztasunez eginiko hautaketa bat” dela. Hain zuzen, “mapa bakoitzak fenomeno linguistiko bereziren bat” erakusten duelako: sinonimoen eta aldaera nagusien banaketan kontzeptu batetik bestera diren berezitasunak ageri dituzte. “Mapa kopuru mugatu honen bidez –azpimarratu zuen Arejitak-, animalia, landare, denbora eta ohiko kontzeptu orokorrak euskal hizkeretan barrena nola adierazten diren erakutsi nahi izan da”. Honela, “hizkuntza-atlasean oinarrituta dagoen “*Euskara Ibiltaria*” erakusketak euskararen batasun eta aniztasunaren erakusgarri izan nahi du. Euskal hitzen ezaugarriak, hiztunen arteko harremanaren eta kasu batzuetan isolamenduaren bidez gauzatu dira belaunez belaun. Hain zuzen, horrek erakusten du izenen arteko batasuna edo aniztasuna”, gaineratu zuen EHHA egitasmoaren arduradunak.

Ainhoa Aznárez Nafarroako Parlamentuko lehendakariak ere hitz gozoak erabili zituen bere sarrera-hitzaldian: “Erakusketa interesgarri honek gure historiaren zati bat eskaintzen die gure hiritarrei, altxor izugarria, estreinakoz aurkezten dena gure Foru Erkidegoan, eta ohore bat da nafar guztien etxea den leku honetan egitasmo hau hartzea”.

Azaroan “Pirinioetako Hizkuntzak” erakusketa antolatu zuten Euskaltzaindiak eta Euskal Museoak

Katalanaren, okzitanieraren, aragoieraren eta euskararen ezaugarriak eta bilakae-ra erakusten dituen erakusketa zabala antolatu zuten Euskaltzaindiak Baionako Euskal Museoan.

Erakusketa azaroaren 20tik abenduaren 17a arte izan zen ikusgai. Egitasmo hau Euskaltzaindiak Baionako Herriko Etxearekin eta Euskal Museoarekin 2017rako adostutako ekimenen barnean kokatu zen.

Andres Urrutiak gaskoiz agurtu zuen Guy Mondorge akademikoa -"adisatz"-, eta esan zuen hizkuntza aberastasun handia dagoela Pirinioetako bi aldeetan, erakusketa honek aditzera ematen duen legez.

Patxi Uribarren eta Joan Mari Torrealdai euskaltzain emeritu

Azaroaren 24an, Gipuzkoako Foru Aldundian egindako Osoko bilkuran, Joan Mari Torrealdai eta Patxi Uribarren euskaltzain osoak euskaltzain emeritu izaerara igaro ziren. Gogoratu behar da emeritu izaerara igarotzeko 75 urte beteak izan behar dituztela euskaltzain osoek.

Euskaltzaindiaren Arautegiak eta Barne erregelek diotena jarraituz, bi euskaltzain oso emeritu izatera igarotzearen ondorioz, bi hutsarte aldarrikatu dira. Bi hutsarteok betetzeko proposamenak ondorengo bi Osoko bilkuretan aurkez ditzakete euskaltzainek, eta hirugarren batzar batean egingo da bozketa, non izendatuko diren euskaltzain oso berriak, euskaltzain osoen bozen nagusitasuna erdietsi ondoren. Euskaltzain osoa izateko proposamena hiru euskaltzain osok izenpetu behar dute; eta, proposamenaz batera, zerrenda bat egin behar da, hautagai bakoitzak dituen merezimenduak xeheki aipatuz.

Euskaltzaindiak Leizarragaren "Testamentu Berria" erakutsi zuen Durangoko Kurutzesantu Museoa

Abenduaren 9an, 1571ko edizioaren ale bat utzi zien Euskaltzaindiak Gerediaga Elkarteari eta Durangoko Eliza Ebanjelistari. Joanes Leizarraga apaizaren *Jesus Krist gure Jaunaren Testamentu Berria* euskal libururik ospetsuena eta estimatuenetakoa da. Nafarroa oraindik independente baten erregina legitimoak (Joana Albretek)

agindu eta sustatu zuen itzulpen hau, eta bertan agertzen da idatzita eta editatuta, lehenengoz, *Euskal Herria* izena.

Andres Urrutia euskaltzainaren ustez: "Liburu hau zoragarria da, sekulako altzorra. Esaterako, euskara estandar antzeko bat egiteko ezagutzen dugun lehen ahalegina da, Albret erregina horretan tematu zelako".

Itzulpen honen hamabi ale inguru baino ez dira ezagutzen munduan, eta Euskaltzaindiak horietako hiru ditu (bi gordailuan).

Omenaldiak

2017an omenduak izan diren Euskaltzaindiko kideak

Radio Bilbaoren 'Bikaintasun Saria' eman zioten Luis Baraiazarrari

Euskaltzain ohorezkoak "euskararen ikerketa eta hedapenean egindako lan esker-ga" nabarmendu zuten Radio Bilbaoko arduradunek. Radio Bilbaok martxoaren 6an egin zion gorazarrea ez zen lehena izan, 2016ko abenduan bere jaioterrian jaso baitzuen merezitako omenaldia Baraiazarrak, herri osoak eskaini ziona. Beste gauza askoren artean, meñakarrek karmeldarraren izena jarri zioten herriko liburutegiari: Luis Baraiazarra Liburutegia. Karmeldarrarekin batera Fito musikariak, Ana Blanco kazetariak, Gestamp enpresak, emakumezkoen Athletic taldeak, Arkaitz Carracedo ikerlariak, Blanca Estrella Ruizek (Clara Campoamor elkarteko presidenteak), Guggenheim Bilbao Museoak eta Aspanovas-ek jaso zuten gorazarrea.

Charritton eta Minaberri omendu zituzten Sarako Biltzarrean

Sarako Idazleen biltzarraren 34. edizioaren karira, omenaldi bateratua egin zitzairen Piarres Charritton euskaltzain emerituari, Marie Jeanne Minaberry ohorezko euskaltzainari eta Hasier Etxeberria kazetariari.

Sant Jordi Gurutzea eman zioten Joan Martí i Castell ohorezko euskaltzainari

Kataluniako Gobernuak 2017ko Sant Jordi Gurutzeak banatu zituen, eta horietako bat Joan Martí i Castell filologoarentzat izan zen. Golardoa 1981ean ezarri zuen Gobernuak, Kataluniaren alde egin dutenen esfortzuak saritu nahian. Horrez gain, Bartzelonako Reial Acadèmia de Bones Lletres-eko kide izendatu zuten Martí i Castell.

Pozik agertu zen katedraduna jasotako onespen eta sariekin. "Ohore izugarria da niretzat Reial Acadèmia de Bones Lletres-eko partaide izatea -aitortu zion *Plazaberriri* filologoak, bide batez esanda, aspaldikotasun nabarmena duen korporazioa, filologia eta historia ikertzen ahalegintzen dena. Zentzu honetan, Antoni M. Badia i Margarit-en hutsunea beteko dut; Badia nire maisu nagusia izan da, eta, neurri handi batean, berari zor diot nire hizkuntzalari eta filologo formakuntza. Azkenik, izugarrizko poza daukat, nire jardun akademikoak hiru erakunde handi eta ospetsu besarkatzen dituelako jada: Euskaltzaindia, Institut d'Estudis Catalans, eta, orain, esandako RABLB. Nire nahia da gaur egungo gizartean ezagutza humanistikoak hedatzea, justu orain, hain beharrezkoak direnean eta XXI. mende honek hain kasu gutxi egiten dienean".

Andres Urrutia euskaltzainburuak nabarmendu zuen Martí i Castell-en "katalan hizkuntza eta Kataluniako nortasuna bermatzearen aldeko gogoia eta asmoa", baina ez hori bakarrik. "Formazio eta jakituria apartekoa bada ere, bere jarrera da aintzat hartzekoa".

Joan Mari Irigoien omendu dute Beasainen

Goierriko Lehen Irakurle Taldeen Topaketa antolatu zuten, ekainaren 17an, Beasaingo Dolarea Parkean. Joan Mari Irigoienek *Consummatum Est* (Elkar, 1993) liburua izan zuten mintzagai eta ondoren omenaldia egin zioten Altzako idazleari, euskal literaturari egin dion eta egiten ari zaion ekarpena eskertzeko.

Azpillaga omendu zuten Xalbador Egunean

Urtero legez eta 2004tik, Xalbador Eguna ospatzen da Urepelen (Nafarroa Beherea). Bertsolari, ohorezko euskaltzain eta artzainaren jarduna eta bizitza gogoratzeko antolatzen du Deiadarra taldeak egitasmoa. Honela azaltzen dute beraiek: "Gure nortasuna eta Xalbadorrek utzi zaukun mezua bizirik atxikitzea nahi dugu Euskal Herri osoan". Izan ere, elkarte bera Xalbadorren "Ama Euskal Herria" bertsoen eraginez sortu zen.

Xalbador gogoratzeaz gain, berarekin harremana edo zerikusia izan zuten bertsolariak ere omentzen dituzte Urepeleko jaialdi ederrean. 2017an, Jon Azpillaga aukeratu zuten, "bertsolaritzaren eta euskal kulturaren alde" eginiko lanagatik.

2017ko Liber Press Literatura Saria jaso zuen Bernardo Atxagak

Elkartasuna sustatzeko jaio ziren 1999an Liber Press sariak, Gironako Diputazioaren eskutik, eta 2017an Bernardo Atxaga idazle eta euskaltzainari egokitu zitzaion horietako bat, bere bizi guztiko obragatik, hain zuzen, "sentiberatasunez, originaltasunez eta aberastasunez betetako obragatik", epaileek azpimarratu zuten moduan. Atxagaren ibilbide literario oparoa saritu nahi izan zuten Gironan, beraien iritziz, Asteasuko idazleak "memoria kolektiboan insistentzen duelako, tolerantzian, gizatasunean eta onberatasunean bezainbat". Atxagarekin batera, beste hauek jaso zuten saria: Jaume Capdevila i Herrero marrazkilariak; Femen taldeak; Paolo Bianchini zinema zuzendariak; eta Maria Farantouri abeslari eta ekintzaile greziarrak.

Gipuzkoako Foru Aldundiko Abbadia Saria, Ibon Sarasolarentzat

Ibon Sarasola hizkuntzalari eta euskaltzainak jaso zuen 2017ko Abbadia Saria. Aho batez hautatu zuten, "euskara batuaren sorrera bultzatu zuen taldearen oinordeko" dela azpimarratuz. Horrez gain, epaimahaikoek nabarmendu zuten "euskarari egin dion ekarpena, bereziki hiztegitik eta lexikografiaren ikuspegitik".

Joxe Mari Iriondo ohorezko euskaltzaina omendu zuen Noticias taldeak

Ortzadar Saria eman zioten "kultur sorkuntzan eta euskararen zabalkundean" egindako ahaleginengatik. Noticias Taldeko arduradunek azpimarratu zuten "Iriondo beti izan dela komunikatzaile konprometitua", eta gogoratu dute Urrestillako kazetariak euskal komunikabideen hastapenetan eginiko ahalegin eskerga, batez ere "euskararen giza pertzepzio positiboa berreskuratzen" eginiko esfortzua.

Hilberri txostenak

Piarres Charrittonen hilberri txostena (1921-2017)

DAVANT, Jean-Louis
Euskaltzain emeritua

Hazparneko seme, apez izana, filosofian diplomaduna, irakaslea, euskaltzalea, sail ezberdinetan nabarmendu da: Euskaldun (baserri) Gazteriako kapilau izan ondoren, Parisko Euskal Etxearen bulkatzaile nagusia, Hazparneko Lycée Technique Saint-Joseph eta Ecole d'Agriculture du Pays Basque institutu katolikoen sortzailea eta bost urtez zuzendaria, politika gizona bereziki EA alderdian eta Baionako udal kontseiluan, oroz gainetik kultura gizon jakintsu eta nekaezina: liburu andana bat idatzi du goi mailako gaiez, gainera J. Etxepare medikuaren eta P. Larzabal apezaren idazlan gehienen berrargitalpenak paratu ditu. 1985ean euskaltzain oso izendatua P. Lafitte zenaren ondotik, gramatika lanetan eta hiztegi batuan parte hartu du bereziki. Goian bego hazpandar handia.

Pierre Charritton Zabalzagarai 1921eko urriaren 19an jaio zen Hazparneko Ehulate(g)ia laborari etxean, hiriguneko atean: bi polo horien arteko lotura beti atxiki du. Frantziako legeak horretara beharturik, *Harri* erran nahi duen frantses izena eman zioten, eta ohi bezala nolabait euskaldundu. Munduko Lehen Gerla bukatu berria zen, kalte latzik utziz familian eta herrian, ber denboran frantziar nazionalismoa suspertuz euskaldungoaren bizkar. Giro bortitz horrek Piarres haurraren gogoa zinez markatu zuen bizi guzirako.

Ikasketak egin zituen Hazparneko Saint-Joseph kolegio katolikoan, gero batxilergorako urteetan Uztaritzeko Saint-François (Xavier) institutu katolikoan, apeztekoak Baionako seminario handian. Ondotik filosofian ikasi zuen Erroman eta Parisen.

Bere bizitzan lanpostu ezberdin andana bat bete du: Mauleko Saint-François (d'Assise) ikastetxe katolikoan irakasle, Euskaldun (baserri) Gazteriako kapilau, Hazparneko Saint-Joseph kolegioko zuzendari, horren gain eraikitzen zituela industriako eta laborantzako lizeo famatuak. Baionako apezpikuak hortik baztertu zuen 1965eko udaberrian Txillardegi matematika irakaslearen babestera saiatu zelakoz Frantziako gobernuak euskal iheslari lagun batzuekin erbesteratu zuelarik.

Piarres bulta batez Parisen egon zen, zapata saltegi batean langile. Gero apezpikuak erretore izendatu zuen Baionako Saint-Amand parrokian. Hortik urte zenbaiten buruan Kanadara joan zen, zehazkiago Quebec probintziako Montreal hiriburura, urte pare batez irakasle.

Apezgoa utziz, Aiherrako Aña Urruty anderea esposatu zuen, Baionan plantatu ziren, eta Naiara Bilboko neska txikia adoptatu zuten. Lanbidez EHUKo irakasle izan da urte zenbaitez Donostian, Zorroagako fakultatean, erretiroa hartu arte.

Kultura gizona zen oroz gainetik, irakurle handia, ezin asea, jakitun joria gai askotan, bereziki filosofian eta prefosta erlijioan. Haatik, lumaren hartzera ez zen berenez aise lerratzen. Aho-mihizkoa zen naturalki eta funtsez. Mintzatzeko dohain izigarriak zituen, bere kultura nasaiaren elez partekatzea biziki maite zuen eta ederki egiten.

Segur balio zuen Piarresen entzutea, baina maizegi presaka gabiltza maluruski. Beste gauza bat usu faltatu zaigu: magnetofono bat edonoiz eskupean ukaitea, bereziki Euskaltzaindiko bazkarietan, eta hor gauza franko galdu zaigu izkiritotik bazter.

Bizkitartean Piarres goizik hasia zen idazten: *Eskualdunak* izeneko historia laburra euskaraz eman zuen hogeita bi urteetan, eta hogeita bostetan frantsesez *Petite histoire religieuse du Pays Basque* delakoa.

Gero bulta batez gutiago izkiriatu zuen. Beste lanik bazuen, dela irakaslegoan, dela Hazparneko ikastetxe pare horren eraikuntzan. Artetik ikasle andana bat euskaraz idaztera bulkatua zuen, bereziki Mauleko ikastetxe katolikoan, Euskaltzaleen Biltzarrak urtero antolatzen zituen lehiaketen kariara. Ondotik ber lana egin zuen Euskaldun (baserri) Gazteriako *Gazte* hilabetekarian idazle berriak sustatuz.

Hazparneko kargua eta karga utzirik badakigun bezala, jendeen eskubide zuzenez liburu pare bat idatzi zuen frantsesez. Berantago bi lan alimale burutu ditu Euskaltzaindiaren baitan: Jean Etxepare baxenabartar mediku zenaren idazlan gehienak bost liburutan bildu, eta Piarres Larzabal apez lapurtar zenarenak zazpi tomotan paratu.

Bestalde, latinetik euskarara lau itzulpen handi agertu ditu «Klasikoak» sailean: Thomas Moreren *Utopia*, Aita Vitoriaren *De Indis*, Spinozaren *Etika*, Aita Azpilkue-taren *Teologiaz eta politikaz antologia*. Gainera, gai horretaz bere oharrak eta gogoe-tak idatzi ditu *De re publica* liburuan.

Charrittonen hiztegia ez dugu ahanztziko, ez eta Broussain hazpandar euskaltzain, auzapez eta kontseilari orokorraz egin zuen bilduma, hau frantsesez.

Beraz, denen buru, hizlari eta predikari natural oparoak luma zinez emankorra erabili du, goi mailako gai nekeak ikertuz trebeki, euskara bero, aberats, ospetsuan. François Rabelais frantses idazle handiaren ibai azkar eta nasaia oroitaraz dezake bere indar emankorrean: hitz haragitsua, ele gihartsua, prediku kartsua.

Euskaltzaindiak urgazle izendatu zuen 1950ean, hogeita bederatzi urteetan, eta 1985ean euskaltzain oso hautatu genuen Piarres Lafitte zenaren ondoko. Grama-tika batzordean parte hartu ondoren, Euskara Batuko lantaldean ari izan da urte andana batez. Ber denboran, Euskaltzaindiak Baionan duen egoitzako arduradun karguan, Iparraldeko lan akademikoak luzaz kudeatu ditu.

2017ko martxoaren 17an beste Akademia batera deitua izan da, eta pentsa de-zakegu han aurkitzen duela, hainbeste kezkatzen zuten galderen erantzunekin, be-tiereko bake zoriontsua.

Hala bedi.

Marijane Minaberriren hilberri txostena (1926-2017)

ARBELBIDE, Xipri
Ohorezko euskaltzaina

Ez dakit zerk hartu zaituzten, Marijane Minaberriz bi hitz erratea eskatzeko niri. Otsozelaiko cro-magnonen garaietakoak ote zarete Marie Jeanne bezala?

Norentzat zer interes dauka Marijanek hil eta urte baten buruan? Ez dute bakarrik hilobian sartu joan den otsailean. Ez ginen ehun pelaturik haren ehorzketetan eta, omenaldi bat egin baitzioten Alduden, berrogeita hamar bat ginen. Marijane ehortzia da betikotz denen gogoan. Goian bego. Eta egunetik harat: *Requiescat in pace*. Utzi bakean.

Zaharrak oroit zarete, menturaz, *Marijan Kantazan* 20.000 aletan saldu zen diskoa egin zuela *Oskorrik*, Minaberrik haurrentzat idatzi 23 kanturekin. Zenbat aldiz entzun duzue bat edo beste gure irratietan Marijane hil zenetik? Manex Pagola, Mixel Etxeberri eta beste batzuk grabatu Marijanen beste kantu zenbait, bestalde. Txalapartarik ere ez Joxean Artze hil denetik, Johnny Halliday kantuz entzuten zenutelarik faltarik gabe edozein irrati frantsesetan, zendu zelarik.

Ohorezko euskaltzain izendatu ninduzuelarik, ELiTBn zuen ordezkari den ki-deari eskatu nion mintza zedin han, oroitarazteko euskal irratia euskararentzat eginak zirela. Ez dakit zer erran zuen, hasteko ez da gauza handirik aldatu. Han entzunen duzue orro, oihu, garrasia eta marruma, amerikano edo espainol, baina ez Minaberri, ez Joxean Artze. Audiometroarentzat kantu amerikanoak nagusi omen, hango arduradun batek erran didanaz. Eta euskarak pisurik ez aski audiometroarentzat.

Beraz, gure Marijane Bankan sortu zen. Hegoalde honetan, zenbatek dakite Banka badela ere? Erreferentzia den Auñamendi entziklopedian «Branka»koa zela ikusiko duzue. Banka ere cro-magnonen garaietako, nahiz beti han den aitzineko labe garai hura. Banka ala akerraren gauerdiko eztula!

Industriaz ari bainaiz erran behar dut Marijanen aitona, Iholdiko txokoleta industrialaria zela. Ez zen 20 tonako kamioirik etortzen Iholdira txokoleta bila: ezkaratzeko xoko batean zituen egiten zenbait plaka astean Iholdi, Armendaritze, Heleta eta itzuli haietako mokofinentzat.

Semea mundu modernoan sartu zen leporadino. Bankan, ur-jauzi handi bat balia, argindarra egiten zuen turbina batez arta hartzen zuen.

Mundu modernoan beste urratsik ere egin zuen alaba kolegiarot igorritz, apez-gaiez kanpo nehor gutik egiten zuena mutikoetan. Pentsa beraz nesketan. Haurtzarotik bidegile beraz gure Marijane.

Baina batxiler urtean ama gaixotu zitzaion eta lizeoa utzi zuen diplomarik gabe. Lanean hasi zen herriko idazkari. cro-magnonen garaietako idazkari: ez zuen eguna bulegoan pasatzen. Noizbait, norbaitek agiri zerbait behar zuelarik, etxean egiten zion. Ez zen oraingo papereriarik cro-magnonen garaietan.

1954an aita-amak Uztaritzera joan ziren eta alaba haiekin. Lana Baionan: San Louis de Gonzague ikastetxean eman zizkioten 10-11 urteko haurrak. Lana gustatzen zitzaion. Hor egon zen hiru urte.

Ezkerreko abertzale handi batek eskatu zion norbait Gillom Ephre kalonjeari, beste cro-magnon bati, euskara irakasteko bere haurrei, bere etxean. Epherek Marijaneri proposatu. Honek onartu. Baionako ikastetxetik demisionatu eta delako abertzaleak, axeri egin! Eta hona Marijane langabezian, cro-magnonen garaietan ez zen luzatzen langabezian. Ez ginen oraino modernitatean sartuak.

Kalonje zuberotarrak idazkari lan bat aurkitu zion berehala *Basque Eclair* egunkarian. Hortik *Sud Ouest*era pasatu zen. Orotarat 33 urte egon da egunkarietan idazkari eta gero kazetari, hala nola pilota partidaren berri emateko, hark, emazteak, berriz ere bidegile.

Côte Basque irratiak sortu zituelarik udan lehen euskal emankizunak, hor ere lan egin zuen Piarres Larzabal, Pantxo Etchezaharreta eta beste zenbaitekin. Egundainokotan bidegile!

Basque Eclair egunkarian agertu zuen egunez egun, euskara ikasteko Oñatibiak egin metodoa, *euskara irrati bidez*, lapurterat egokiturik. Liburuetan agertu zuelarik, 18.000 ale saldu ziren. Turista parrasta batek ere erosi omen zuen. *Bask is different!* Bost kasetetan grabatu zituen ikasgaiak. Beti bidegile!

Erakasle, idazkari, kazetari, horiek denak purruxkeriak baizik ez dira. Uste gabetarik hasi zen euskaraz idazten. 20 urteko adiskide min bat hil zitzaion; barneko mina paper baten gainean purgatu zuen. Ez zitzaion gogoan pasatu ere norbaitek irakur zezakeenik. Ez zeukan euskaraz irakurtzeko ohidurarik, are gutiago idaztekorik. Ez zekien euskal literaturarik bazela ere. Hasian hasi, olerki eta ipuin zenbait idazten segitu zuen.

Ez zen ez ikastola ez klase elebidunik. Eskola, frantsesaren inperioan. Baina zenbait buru-bero izan ziren, euskara zerbait sartu nahi izan baitzuten. Lehenetarik izan zen Manuel Mixelena, 36an Hendaiarat ihesi etorri apezka. Herriko lehen ikastola bilakatuko zen *Haize Garbia* elkarteak sortu zuen

Materialik ez zen eskolako haurrentzat. Baina deus ez gero! Horrela hasi zen Marijane haurrentzat ipuin, olerki eta antzerki idazten. Haur literaturari doakionaz lehen lehenetarik izan da. Zinezko bidegilea.

1963an, lehen ipuin liburutxoak atera zuen, Iparraldean sortu berria zen *Goiztiri* argitaletxean: *Itxulingo andrea*. Ondotik *Haze Garbiarekin* beste bost bilduma. Eta gero ez zen gelditu. 1965ean lehen kantu bilduma: *Xoria kantari*.

Marijani zor dizkiogu ere bi hiztegi, frantsesa-euskara (1972) eta euskara-frantse-sa, garai haietako euskaltzale guziek erosi genituenak: 37.000 ale saldu ziren. Bai eta lau tomatoko gramatika bat (1978), hamar urte lanen fruitua, hain lodia non arrakasta guti izan baitzuen.

Koro *Euskal dizkoak* ere atera zituen Mixelenarekin eskuz esku. Lehenetarik.

1965ean Antzerkizaleen Biltzarrak sariztatu zuen antzerki batentzat. 1982an Euskaltzaindiak eman zion Toribio Alzaga saria. Santurtziko udalak beste sari bat 1984an. 1980an Euskaltzaindikoko urgazle izendatu zuten, eta ohorezko kide 1997an. Ondoko urtean Euskal Idazleen Elkartek ohorezko lehendakari egin zuen.

Beraz, oroz gainetik haurrentzat idatzi du. Duela 50 urteko cromagnonen garaietarik egunera, bide egin badugu, besteak beste Marijan bezalako bidegileei esker da.

Oraingo gazteek beste horrenbeste egiten badute, euskara salbu da. Cromagnonen garaietarik ateraia.

Hiazinto Fernandorenaren hilberri txostena (1930-2017)

ETXEZARRETA, J. Iñaki
Irakaslea

Jaxinto F. Setien, hezkuntza euskaldunaren ereile

Atera zen behin ereilea hazia ereitera.

Ereitean, zenbait ale bide bazterrean erori zen, eta txoriek etorri eta jan egin zuten.

Beste zenbait harri artean erori zen, lur handirik ez zen tokian; eta axaleko lurra izanik, berehala erne zen, baina eguzkiak jo orduko, erre egin zen eta, sustrairik ez zuelako, ihartu.

Beste zenbait ale sasi artean erori zen, eta sasiek, haztean, ito egin zuten hazia.

Gainerakoak lur onean erori ziren, eta fruitua eman zuten.

Mateo 13, 3-8

Horixe bera izan zen Hiazinto Fernandorena Setienen jarduna, ereitea, ekinez eta eginez, sortzen eta eragiten. Euskaingintzan, oro har.

Hernani aldean egin zituen euskara teknikari, itzultzaile, artikulatu egile eta bestelako jardura askotarikoen protagonista izan aurretik, Hiazinto Jaxinto genuen.

Jaxinto F. Setien, hain zuzen ere. Hogeigarren mendearen seigarren hamarkadan Lazkaoako parrokiaren apez zelarik, Gipuzkoako Goierrin giza sarea egin zuen 1930eko maiatzaren 30ean jaiozako Jaxinto euskaltzale gazteak. Bailara hori bere gotorleku izanez, euskal bazter ugaritara heldu zen Urnietako Aranzibia baserrian sorleku zuen Jaxinto Fernandez Setien. Euskal Herritik kanpo ere ibili zen. Bidaiekin artean bat seinalatu behar bada, eskola katalan hasiberriak eta haien sostengu ziren planteamendu pedagogikoak ezagutzeko parada izan zuen hura azpimarritu daiteke.

Hogeigarren mendearen erdialdean guraso gutxi batzuek, Elbira Zipitriaren lankidetzaren baliatuta, hezkuntza euskaldunaren lehen haziak erein eta horietatik lehen landareak ernaldu zirenean, belaunaldi euskaltzale eta ekintzaile berriak garai hartako zirkunstantziak moldatu zituen, eta egungo hezkuntza euskaldunaren oinarri eta ardatz dugun ikastola eta ikastola mugimendua abiatu eta gorpuztu zen. Belaunaldi hartako lankide izan zen Jaxinto, jardunean ereile, eragile, zirikatzale eta ekintzaile.

Hezkuntza euskalduna sortzeko testuingurua

Data batzuk ezartzekotan, 1954a eta 1956a adierazgarriak dira. Baionan Eusko Ikaskuntzak 1936-37 gerraosteko lehen biltzarra (1954) egin zuen. Parisen, berriz, Erbesteko Eusko Jaurlaritzaren eraginez, Lehen Euskal Mundu Biltzarra, Agirre Lehendakaria buru zela, laurehun lagun bilduta egin zen 1956an. Urte horretan bertan, Arantzazuko frantziskotarrek *Jakin* aldizkaria martxan jarri zuten. Eta berrogeiko hamarkadan Elbira Zipitriaren lehen etxe-ikastolaren ostean, berrogeita hamarreko hamarkadan beste hainbat andereñoren (Itziar Arzelus, Faustina Carril, Karmele Esnal, Mari Karmen Mitxelena, Mari Karmen Lasarte, Kontxita Beitia, Jone Forkada ...) etxe-ikastolak hasiak ziren.

Abertzaleen guneak ziren urte haietako motorrak. Parisen egindako Lehen Euskal Mundu Biltzar hartan, esaterako, ikastolak sortzea aldarrikatzen zuen proposamena egin zen eta ponentzia hark abertzale askorengatik eragin nabaria izan zuen. Ez zen kasualitatea izan lehen ikastolak Donostian, Hernanin, Bilbon, Iruñean, Elgoibarren... sortzea, hots, abertzaleen guneak gutxienean indarra zuten udalerrietan.

Paulo Agirre Gipuzkoako Ikastolen Elkartearen idazkari nagusi ohiak dioenez:

“Bai, zalantzarik gabe, abertzaleetasunaren altzoan sortu ziren ikastolak. Abertzaleetasun tradizionalak eragin handia izan zuen. Nik ezaguturiko aurren-aurreneko ikastoletako arduradunak EAJ kideak ziren, nahiz eta, ordurako, haien artean diferentziak edo ikuspegi kontrajarriak zituzten: batzuk ortodoxoak ziren, beste batzuk gerraren ondoren erbestean ibilitakoak...”.

Abertzaleen guneok, beraz, ez ziren homogeneousak, batetik, eta orduko euskal gizartean gertatzen ari ziren beste fenomeno berri batzuekin bizi ziren, horiekin joan-etorrian. Izan ere, ekonomian, industrian, gizarte-egituretan eta kulturaren bestelako moldeak nahi zituen belaunaldi berria bizitza eta bizimodua desberdin ikusten hasi zen. Identitatea eta baloreak egokitu nahi ziren: langile identitatea, nortasun abertzalea, izaera ekintzailea, konpromisoa, herritar izaera, berrikuntza, aldaketa edota iraultza... belaunaldi berriaren kezka eta langai bihurtu ziren euskal hiri eta herrietan. Fabrikak eta bestelako lantegiak eta Elizaren biltokiak hartu zituzten elkartzeko gune bezala, erakunde berrien sorleku eta gizarte-eraldaketa abiatzeko tokiak. Grebak, protestak, komunikatuak... hasi eta ugaltu egin ziren, hiri eta herrietako kaleak irabazi nahian.

Eliza katolikoaren baitan ere aldaketak gertatu ziren. Vatikanoko Bigarren Kontzilioak (1962-65) eta Joan XXIII.a aita sainduaren *Pacem in Terris* entziklikak (1963), adibidez, euskal apaizek eta fraideek euskararekiko zuten aldeko jarrera indarberritu egin zuen. Horren aterpean irratiak eta aldizkariak sortu ziren eta Elizaren liturgian euskara ofizial bihurtu zen.

Abertzaleetasunaren oinarri funtsekoetako bat zen baserri kulturak sekulako inpaktua jaso zuen urte haietan. Industrializazioak ekarritako ondorio nagusietako bat izan zen. Nekazari giroko bailara ugari hiriko/kaleko girora pasatu ziren. Demografikoki eta kulturalki aldatuta suertatu ziren hiriak eta industria-herri handiak, etorkin erdalduen uholde izugarriaren ondorioz. Abertzaleen guneetan larrialdia areagotu egin zen: euskarak bizi zuen debekua nahikoa ez, eta etorkinen etorrera handiak euskararen atzerakada areagotu zuen.

Seguru asko, abian zen kontzientzia-hartzean euskararekiko ikuspegi horrek guztiak eragin zuen eta identitate abertzalea euskarari atxikia egotearen garrantzia bizkortu ere: hizkuntzak euskal nortasunaren baitan jokatu beharreko papera aldatu zen, hizkuntza bihurtuz euskal nazioaren ardatz edo zutabe.

Hala, prozesua geldiezin zen ordurako. 50eko hamarkadan emandako kontzientzia-hartzeak, halabeharrez, 60ko hamarkadan jauzi berriak ematea eragin zuen, eta euskararen eta euskal nortasunaren aldeko bide berriak zabaltzea: musi-

kagintzan, literaturan, bertsolaritzan, kazetaritzan... eta hezkuntzan! Ikastolak izan baitziren bide berri horietako bat.

Jaxintok apaiztegia (Salamancan, Saturraranen, Donostian...) egin zituen urteetan zehar bizi ahal izan zuen, bere herrikide askok bezala, batzuk apaizgai, beste batzuk baserritar eta fabrikako langile, orduko Elizan, euskal gizartean eta euskaltzaletasunean eragin zituzten faktore, aldagai eta bestelako zirkunstantzia eta baldintzak. Apaiztu eta Lazkaoko parrokiara heldu zenean, Jaxinto gazteak horrelako bizipenak bere motxilan zekartzan. Hurrengo urteetan zehar ikastoletan egin zuen ibilbidean, motxila horrek sekulako eragina izan zuen, eta ikastola mugimenduaren martxa gorabeheratsuak Jaxintoren ibilbidea markatu zuen, horrelako obretan aritzen diren bidegile oro bezala.

Jaxinto eta hasierako ikastola mugimenduaren sare soziala

Ikastola pertsonen obra da, obra herritarra, autogestioa eta lankidetza ditu ezaugarri, bereizgarri. Ez da, ez erakundeena, ez Administrazio publikoena, ezta Elizarena ere. Eraldaketa soziala, amets euskalduna, egin nahi eta bere buruaren jabe jokatu zuten pertsonen ekimena, subjektu aktiboen ekinga kooperatiboa eta hezkuntza-eraikuntza berritzailea, inobatzailea: hori baino ez dugu ikastola.

Alegia, gorago seinalatu den moduan, ikastolarena hogeigarren mendearen erdialdean bere buruaren jabe izan nahi duen belaunaldi gazte berriaren mugimendua da, hezkuntza euskalduna asmatu eta garatu zuen belaunaldiaren jarduna eta ekoizpena.

Hirurogeiko hamarkadaren hasieran abiatu zen, abertzale eta euskaltzale gogotsuenen gizarte-ekimenez, ikasle ziren haurren gurasoen esku hartze aktiboaz, irakasleen inplikazio militanteaz eta inguruneke herritarrek lagunduta.

Ez zen baserri giroan sortu, giro urbanoan, kalean, baizik, herritarren gizarte-eskola bezala. Martxan jarri zutenean, guraso, irakasle eta herritar laguntzaileek motibazio euskalduna baliatu zuten, euskarak bizi zuen jazarpenari eta galbideari erantzuteko eta eskola erdaldunak egindako kaltetik ikasitakoa baliatzeko: euskaraz hezten duen eskola, ikastola, jazarpenari eta galbideari erantzuteko modurik onena zela uste zuten.

Baina, belaunaldi berri horrek beste motibazio bat ere bazuen ikastola martxan jartzean, beste amets bat: eurek izan ez zuten aukera, eskola erdaldunean jasan

zuten irakaskuntza gogor haren alternatiba euren seme-alabei, belaunaldi gazte berriak izango zirenei, ematea. Berrikuntza zuten helburu, orduko gizarte-ekintza askotan belaunaldi horrek nahi zuen bezalaxe. Estatuaren eskola publikoen eta Elizaren ikastetxe erlijiosoen parean Herritarren ikastola nahi zen: euskalduna eta modernoa.

Hori, ikastola, ordea, egin gabea zen. Inork ez zekien zer-nolakoa zen. Alabaina, zerotik eraikiko zutela argi zeukaten. Horixe bera gertatzen baitzitzaien orduko herritar kementsu eta ekintzaileei, lantokian edota gizartean: ez zeuden egoeraz konforme, egoera irauli egin nahi zuten eta errealtate berria eraiki. Eraldaketa soziala lortzeko ahaleaginean zebiltzan.

Laurogeiko eta laurogeita hamarreko urteetan Bizkaiko Ikastolen Elkartearen lehendakaria Sabin Ipiña izan zen ikastolen sorrera bultzatu zuten hamaika guraso haietako bat. Ezker Ibar-aldearen Portugalete udalerriko Elai Alai Ikastola (egungo Asti Leku ikastola dena) 1963an sortzen ibili zen, herriko beste lau gurasorekin batera. Hark zioenez, “Gurasoen ekimenari jarraiki sortu ziren ikastolak. Guraso askoren gogoa zelako gure seme-alabak hezteko giro euskaldun batean”. Baina gogoa bakarrik ez. “Indarrean zegoen hezkuntza sistemaren ondorioz ezin izan genuen mantendu gure hizkuntza. Euskal nortasuna berreskuratu nahi genuen, eta orduko eskolekin ezinezkoa zen hori”.

Jaxinto F. Setienek ere, orduko sortzaile haietako askoren pareko rola jokatu zuen urte haietan. Etsipenetik at bizi zen subjektu aktiboa izan genuen Jaxinto. Bere garaiko ameslaria. Bestelako Euskal Herria eta Mundua deseatzeko zituena: euskalduna eta berdinkidea. Hori lortzea norberaren esku, pertsonaren eta elkarlanaren baitan, dagoela sinesten zuen. Gizarte ekintzaren apostolua.

Jaxinto oso ordenatua eta planifikazio zalea izan arren, ikastolen sorreran ari ziren beste lankide askori gertatu zitzaiena suertatu zitzaion: ez zegoen aurrez prestatutako plangintza edo diseinu bat, ibilian ibiliz egin beharreko bidea zen, hautu pertsonal eta kolektibo baten ondorioa; euskaraz eta modu ezberdin batean hezteko nahiari erantzuten zion gurasoen, irakasleen eta herritar kolaboratzaileen hautu pertsonala.

Aldi berean, berriz, han eta hemen, hartaz eta honetaz, ari zen belaunaldi berri hark sarea egin zuen. Gizarte-sarea. Horregatik, ez litzateke zuzena izango ikastolak era isolatuan sortu eta garatu zirela esatea. Ezta gutxiago ere. Fenomeno soziala

izanez, garaiko testuinguruan zeuden eragile ugari zerikusia izan zuten ikastolen eraikuntzan eta bilakaeran.

Jaxinto, esaterako, eragilea zen, eta beste eragile batzuekin sare sozial hori ehuntzen jardun zuen. Ikastolak sortzen laguntzeko, Jaxintok sare hori maiz baliatu zuen, eta ez zegoenean sortu. Hartara, Ikastolak martxan jarri zituen belaunaldiak eragile askoren laguntza eta babesa izan zuen, belaunaldi horrek berak bestelako eginkizunetan parte hartu zuelako hogeigarren mendeko berrogeita hamarreko eta hirurogeiko hamarkadetan zehar.

Sare sozial horiek zer ziren irudikatzeko, esan daiteke gaur egun kultur jardun gisa ezagutzen direnak zirela, baina orduan, batik bat, jendearentzako topaguneak izan ziren, diktaduraren giro itogarritik ihes egiteko elkarguneak: dantza taldeak, musika taldeak, euskara irakasten zuten taldeak, elizaren inguruko kristau taldeak, mendi taldeak... Egoste kolektibo bat zegoen Euskal Herrian, kontzientziazte kolektibo bat. Eta horri esker, une batean, kontzientziaziotik beste salto bat eman zen: hezkuntza baliatzen hasi zen euskararen berreskurapenerako eta eskola ezberdin bat egiteko.

Jaxinto F. Setien apaizak, bestalde, elizgizonek zuten harrera eta mugitzeko “askatasuna” ondo baino hobeto baliatu zituen. Horrela, Goierri bertan eta Goierri-
tik kanpo beste taldeetan eta arloetan zituen eta eragin zituen harremanak baliatu zituen hezkuntza euskaldunaren proiektu berri hura zabaltzeko eta indartzeko. Hura guztia hautu pertsonalak erakarritakoa izanda ere, Jaxintok eta Jaxinto bezalako ikastola bidegile askok sortutakoa zen. Hor ahoz ahokoak garrantzia handia hartu zuen: ikastola nola lagundu jakiteko, beste ikastolaren esperientzia gertutik ezagutzeko... Ikastolak azpisare horren baitan eraikiz joan ziren, erabaki pertsonala izatetik herritar mugimendu bihurtzeraino.

Bazterrean utzi behar ez den faktore bat ere kontuan izan behar da: dirua. Hautu pertsonala eta sare sozialak gogoarekin, konpromisoarekin eta ausardiarekin lotuta badaude ere, belaunaldi berri horren ezaugarrietako bat, iraganean Euskal Herrian gertatu ez dena, zera izan zen: herritarren gaitasun ekonomikoa handitzea eta biztanleen gehiengora heltzea. Lehen ikastolak sortu ziren udalerrietan, azken urte horietako industrializazioaren ondorioz, langileen arazo ekonomiko nagusia ez zen irautea, estreinakoz soberakin ekonomikoak baitzituzten. Eta diru horrekin herriko jardun eta ekimen ezberdinak finantzatzen ziren: kirol taldeak, elkarte

gastronomikoak eta, noski, ikastolak. Herritarren diru laguntza ezinbestekoa izan zen ikastolak martxan jartzeko: zozketak, bonuak, lan sarien zati bat ikastolari bideratzea ...

Orduko Goierrri osoa zen deskribaturiko panorama berri horren adibide nabaria eta Jaxintok hor aldeko zirkunstantzia horiek izan zituen, bai fabriketako langileen artean, bai goiko buruen artean, bai merkatarien artean, bai bulego eta bestelako enplegatuen artean.

Jaxintoren obrak

Mila bederatziehun eta hirurogeiko hamarkada osoan zehar Jaxintok lehen ikastolak sortzen ziharduten herritarrei animoak ez ezik laguntza praktikoa ere bideratu zien. Ondo asko zekien saiatzeak beti fruitua zekarrela eta horretan aritzen, etengabe eta etsi gabe. Bereziki trebea izan zen ikastolen aldeko giroa eta sostengua eragingo zituzten gazteak erakartzen eta lanean jartzen, balizko irakasleak bilatzen, konfiantza eragiten eta horien prestakuntza errazten.

Andereñoen Erresidentzia

Joxemi Zumalabe eta Carlos Santamaria ikastola bidegileekin batera, 1964an Andereñoen Erresidentzia (Joanes Etxeberri Hezitzaileen Eskola zen haren izen zehatza) sortzen ibili zen Jaxinto. Obra estrategikoetako bat izan zen garai haientarako, hasierako andereñoek ez baitzeukaten irakasle titulurik, ez prestakuntza pedagogikorik, ez kultura euskaldunaren gaineko formaziorik, ezta heziketan esperientziarik ere. Andereño haiek bi ezaugarri besterik ez zituzten: euskaldunak ziren, eta borondatetsuak.

Hezkuntza euskalduna eta modernoa bermatzeko, ikastoletako andereñoek behar zuten formazio propioa eta berezitua, eta Andereñoen Erresidentzia gisa ezagunagoa izan zen ekimenak egoitza eta formazio osagarria eman zizkien andereñogai berriei, ikastoletan praktika saioak egiten zituzten bitartean.

Etorkizuneko andereñoek, metodologikoki, Elbira Zipitriaren erdua ikasten zuten Elbira Zipitriarekin berarekin aritutako andereñoen eskutik. Eta edukien aldetik, lau ziren atalak: euskara eta literatura; herriaren ezagutza (historia, geografia, antropologia...); haurra eta bere ingurua (pedagogia eta metodologia); eta eskolari buruzko ezagupenak.

Ikastoletako irakasleen formakuntzan, lehen urratsa izan zen Andereñoen Erresidentzia. Kualitatiboki zein kuantitatiboki, urrats garrantzitsua, hamar urte iraun

baitzuen ekimenak, mila bederatziehun eta hirurogeita lautik mila bederatziehun eta hirurogeita hamalaura. Eta bederatziz andereñorekin abiatu bazen ere, azken ikasturtean berrogeita bost andereñogai izan ziren. Erresidentziak Jaxintoren hurbileko Paki Arregi irakasle prestatua izan zuen zuzendari.

Kataluniarekin harremana

Urte horietan ere Jaxintok, 1966an, hain zuzen ere, Katalunian martxan ziren eskola katalan berritzaileen esperientzia ezagutu zuen. Han mila bederatziehun eta hirurogeita bosgarren urtean abiatutako Rosa Sensat Institutzioaren Marta Mata eta Antonia Cassals sortzaileekin aritu zen eta hezkuntza euskaldunarekiko harremanak hasi zituen, geroztik urte luzeetan zehar fruitu oparoak eman zituztenak.

Horrenbestez, Andereñoen Erresidentzia eta Rosa Sensat Institutzioa izan ziren hastapeneko ikastolen jardun pedagogikorako erreferentzia.

Lehen Ikastolen Elkarte

Ikastola mugimenduak, bestalde, ikastolen arteko harremanak indartu zituen eta gutxienez eraketa egonkor bat izatera heldu zen: Ikastola Batzordea. Lehenbizi, gutxi batzuk elkartzen ziren, horrelakoetan gertatu ohi denez. Antolaketa maila horretara heldu aurretik, ordea, gurasoen juntak deitzen ziren haiek Bidanian, Lazkaon, Urretxun eta Loiolan bilerak egiten zituzten. Urretxun, Aita Pasiotarrek zuten komentuan, batzarrak egonkortu ziren eta haietan Arabako, Bizkaiko, Gipuzkoako eta Nafarroako ikastoletako ordezkariak esku hartzen zuten.

Ikastolen sorrera alde aurretik egindako plangintza edo diseinu baten ondorioz sortu ez zen bezala, ikastolen elkarteak ez zen erakundetutako jardueraren emaitza. Ikastolak han eta hemen zabaldu ahala, argi ikusi zuten sortzaileek elkarren berri izan behar zutela eta, horren ondorioz, berehala gauzatu zen ikastolen arteko koordinazioa. Beti bezala, beharrak eraginda. Horrelaxe sortu zen Ikastola Batzordea, ikastolen mugimenduaren lehen adierazle kolektibotzat har daitekeena. Lehen ikastola elkarteak, bestela esanda.

Paulo Agirre zen Ikastola Batzordean parte hartzen zuenetako bat, jada buru-belarri ari zelarik lanean ikastolen alde. “Segituan hasi nintzen Urretxuko bileretara joaten. Hernaniko Gurutzeagatik ordaindu zuen nire lehen soldata; eta gero Beasaino Gastesik, CAFeko zuzendariordea zenak”.

Agirreren hitzetan, “1967-68an, bi urte horietan, bakarrik Urretxun biltzen gi-

nen, eta herrialde guztietakoak. Baita Iparraldeko ordezkaria ere”. Hastapenetan, igandetan egiten ziren bilerak; gero, larunbat arratsaldetan. Baina asteburuak baliatuta beti. “Hasieran, 15-16 lagun bilerak izaten ziren. Guztiak ez ginen beti elkartzen, ikastoletako ordezkari askok, langileak izanik, ezin zutelako etorri. Gurasoak eta laguntzaileak ginen nagusiki. Gero, irakasle pare bat etortzen hasi zen, baina, bestela, oso tarteka etorri ziren irakasleak”. Poliki poliki, batzordea handituz joan zen, “buru batzuk irten arte: Jaxinto F. Setien eta Jesus Atxa”, nabarmendu du Paulo Agirrek. “Jesus Atxa Urretxuko bileretan ezagutu nuen nik. Han jada gizon apala zen, baina zuzenean bihurtu zen *alma materra*”.

Batzorde bat baino, koordinazio bilerak ziren Urretxuko haiek, Agirreren arabera. “Bakoitzak bere kezkak botatzen zituen, baina lan batzuk ere finkatu ziren: irakasle berriak atzematea, udalekuak antolatzea... Esperientzien trukaketa oso garrantzitsua zen. Denok elkar laguntzen genuen”.

1968an Espainiako estatuak ezarritako salbuespen egoerak bere batzarrak ezindu zituen arte, Urretxun biltzen zen lehen ikastolen elkarte hartan Jaxintok ere esku hartzen zuen, Jesus Atxarekin eta beste zenbait ikastola bidegile, kide eta ekintzaileekin batera. Horietako batek, Joseba Arrietak, horrelaxe zioen: “Urretxuko batzarretan ikastolen arazoez hitz egiten zen, 1966an edo egingo ziren batzarrok. Ezkutuko bilerak ziren, baina laster lagun asko batzen hasi ginen, 100 lagun arte egotera iritsi ginen eta ezinezkoa zen batzarrak oharkabea egitea. Horregatik guk Urretxura joateari utzi genion”. Hiru lagun baino gehiagoko bilerak debekatu zeuden.

Udalekuak

Aisialdiak leku propioa izan zuen lehen ikastola haien jardunean. Jaxintok horretan ere esku hartu zuen. Ikasturtean zehar egindako hezkuntza-lanari jarraipena eman nahi zitzaion udan. Sasoi hartako aukerak (Aurrezki Kutxen esku zeudenak) erdaldunak zirenez, horiekiko alternatiba ziren udalekuak sortu zituzten ikastolek.

Lehen saio xumea Bizkaiko Arrazolako baserri batean egin zen, Xabier Peña euskaltzalearen bitartez, bederatzi ume eta bi andereño bilduta. Euskal udalekuak gorpuztu eta indartu, baina, Barrian egin ziren, hango monasterioan, mila bederatziehun eta hirurogeita bosgarren urtean.

Uda hartan, hiru asteko egonaldiaz gozatzeko aukera izan zuten haurrek, bi txandatan antolatuta. Berez, ikastoletako ikasleentzako udalekuak ziren, baina oraindik ikastolarik ez zuten herrietako haurrak ere hartu zituzten Barrian. Begiraleak, aldiz, boluntario aurkezturiko gazteak ziren: andereñoak, andereñogaiak eta beste hainbat gazte. Eta gabeziak, beste behin, ilusioarekin ordezkatu zituzten. Oso esperientzia aberasgarria izan zen, eta Guraso Eguna ere antolatu zuten, Frantziako udalekuen ereduari jarraiki.

Urte urte azpiegitura hobetuz eta bitartekoak ugarituz joan ziren, eta Barria milaka euskal haurrentzako udalekuen ikur bilakatu zen. Nekane Auzmendi andereñoa izan zen Barriako euskal udalekuen bilakaera ezagutu zutenetako bat, 1965eko lehen saioan hasi eta, guztira, zortzi uda egin zituelako Barrian. “Uda haien inguruko oroitzapen onak ditut. Haurrek ongi erantzun zuten. Gurasoek ere, konfiantza izan zuten gudan. Guraso izanda edo izan gabe, (Ikastola) Batzordea osatu zuen jendeari esker ez ginen bakarrik sentitu; bisitan ere maiz etortzen ziren ondo moldatzen ari ote ginen ikustera, eta burua Barrian zuten”, Auzmendiren esanetan.

Antzera mintzo da Paulo Agirre. “Ikastola Batzordean ezagutu nuen gizon bat bileratara kamioi batekin eta beste emakume batekin joaten zena. Juanito Goia zen, Karlos Santamariarekin eta beste hainbatekin batera Santo Tomas Lizeoko sortzaileetako. Konstruktorea zen, eta Urretxun egiten genituen bilerak bukatuta, Barriara joaten zen bere laneko kamioiarekin, materialarekin, langile batekin... Maritxu Barriolarekin batera, euskal udalekuen sortzailea eta arima izan zen. Horrelako jendea zen. Haiek dena jartzen zuten ikastolen alde: haien lana, dirua, orduak... Eta horrelako jendea behar zen!”.

Urte horren ostean, ikastola bakoitzak, edo beste batzuekin lankidetzan, udalekuak han eta hemen antolatu zituen. Bizkaiko ikastolak, esaterako, mila bederatziehun eta hirurogeita zortzian antolatzen hasi ziren. Gipuzkoako Ikastolen Elkarteak mila bederatziehun eta hirurogeita hamarrean hasi zen lurralde osoko ikastolentzako udalekuak antolatzen.

Gordailu

Jaxintok zuen abilezien artean ezer nabaritzekotan, etorkizunari aurre egiteko proposamenak ideiatzen zituen jendeari entzutea eta haiek bideratzea zen. Gordai-

luaren sorrera Jaxintoren ideia eta jarduera dugu. Ikastoletan bizi zen prestakuntza eta formazio ezari erantzun asmoz, 1968-69 ikasturtean Gordailu sortu zen, Jaxintoren eskua bistakoa zela.

Formazioa etengabekoa zela iritzi zion Gordailuk eta, horretarako, irakasleen parte-hartzea ezinbestekoa zela. Hau da, irakasleek beraiek landutako prestakuntza, haien beharrei erantzuteko.

Hala, hezkuntza-zerbitzuen ikastetxe baten antzera lan egin zuen Gordailuk, baita ikastoletako irakasleak formatzeko ikastetxe gisa ere. Eta lau bide nagusi jorratu zituen: ikastaroak antolatu zituen, irakasleek eguneroko jardunean aurkituriko hutsuneei erantzun asmoz; ikastoletan zegoen material faltari aurre egiteko denda bat zabaldu zuen Donostian (Haurride izenekoa), Bartzelonan eta Baionan erositako materiala salgai jarri; aldizkari bat kaleratu zuen, irakasleen arteko komunikazioa bultzatzeko; eta liburuak ere argitaratu zituen elkarteak, ikastoletan erabili ahal izateko.

Zabalpen arrakastatsua erdietsi zuen Gordailuk, euskal lurralde bakoitzean liberatuak izan baitzituen, eta garai hartako ikastoletako irakasleen artean bazkide asko. Horrela, bazkideen kuotak eta ekoizten eta saltzen zituen ikasmaterialetatik ekarritako irabaziak izan ziren Gordailuren finantzabidea.

Berriro ere Jaxintok, orduko ikastolazaleen artean Jaxinto F. Setien bezala guztiz ezagunak, bere aitzindaritzara erakutsi zuen. Hasierako ikastola haien pedagogia berritzaileari erreminta antolatua eskaintzen jakin zuen, irakasleek elkarri beren jardunaren berri eman diezaieten erakundea antolatu zuen, heziketa lanari lotutako formazioaren beharrianak identifikatzeko azterketa-gune profesionala sortu zuen eta ikasmaterialak ideiatzeko, ekoizteko eta zabaltzeko enpresak (editoriala eta denda) martxan jarri zituen.

Gordailuren eragina nabaria izan zen ikastolen hasierako ibilbide hartan: pedagogia eraldatzailearen norabide eta praktika nagusiak (Freire, Freinet, Makarenko, Montessori eta abar) ekarri zituen Haur Hezkuntzara eta Lehen Hezkuntzaren hasierako ikas mailetara; literaturaren ipuin klasikoak itzuli, euskal literaturakoak egokitu eta originalak sortu egin zituen; ikasleek eta irakasleek beren eguneroko jardueretan euskaraz behar zituzten kontsulta-liburutxoak (*Ikastola Liburutegia* bildumakoak) sortu, ekoitzi eta argitaratu zituen; pedagogia berritzaileari zegozkien material manipulatioak ekarri zituen; eta horiek guztiak saltzeko eta finantzazio

iturria sendotzeko, *Haurride* denda zabaldu zuen.

Jaxintok bere inguruan zituen irakasle askori entzuna zion ikasmaterialak behar zirela, baita nolakoak izan beharko liratekeen ere. Horren segidan, Gordailu hainbat liburu sortzen eta argitaratzen hasi zen, irakasleek seinalatzen zizkioten premia zehatzei erantzuteko. Ideia haietako bat *Ikastola hiztegia* lana izan zen eta Gordailuk haren lehendabiziko argitalpena kaleratu zuen. Eta gero etorri zen *Ikastola Liburutegia* bilduma, lau sailetan antolaturikoa: *Natur Zientziak*, *Gizarte Zientziak*, *Geografia* eta *Historia*.

Bilduma hau osatzen zuten liburuxkak, hots, *Ikastola Liburutegia*, kontsultarako materialak ziren, ez testuliburuak. Izan ere, Gordailuren irizpide nagusia zen ikasleak ez zuela testu libururik behar, bere ikasliburua osatu behar zuela material eta iturri ezberdinetara joz. Jaxintok eta Jaxintok eragindako beste egile batzuek liburuxka horien sorkuntzan jardun zuten buru-belarri.

Esan daiteke, zalantzarik gabe, ikastola mugimenduaren ikasmaterialgintzaren lehen saio edo esperientzia sistematizatu Gordailurena izan zela. Baina, horretan ere, aurreratuegi jokatu zuen, ikastoletako irakasle gehienek formazioa horren goi mailara heldu gabe zegoelako. Eta, horren ondorioz, seguru asko, ikasmaterial horien ekoizpen kostuen eta salmentaren mozkinen arteko desoreka negatiboa handiegia suertatu zen.

Urretxun biltzen zen Ikastola Batzordearen beste sektore baten proposamenak ez zuen bat egiten Jaxintok planteatu zuen ikasmaterial motarekin. Pedagogikoki ikuspegi ahulagoa izan arren, talde horrek orduko argitaletxeek lantzen zuten ereduak zuen erreferentzia: testuliburuak eta fitxak lehenetsi behar zirela uste zuten. Bide hau nagusitu zen hirurogeita hamarrek hamarkadan ikastola mugimendu antolatuan, Gipuzkoako Ikastolen Elkartearen, hain zuzen ere.

Hala ere, Gordailuk bereari eutsi zion eta eginahal hartan Gordailuk beste ekarpen handia egin zuen: euskararen batasunerako Euskaltzaindiak orduko onetsiak zituen arauak erabiltzen eta artean erabakitzeke zeudenak saiatzeko, Gordailu aldizkaria eta ikasmaterialak, Jaxintoren eskutik, euskararen corpus handitzean eta batura ekartze-jardunean erreferentzia sendoa izan ziren ikastoletako irakasle askorentzat.

Baina, horren ideia ona izanik eta hasierako irakasle askoren (seguru asko, ez

gehiengoaren) aldeketasuna lorturik, Gordailu itzali egin zen, kandela bailitzan.

Jaxintotik Hiazintora

Urte gogorak mila bederatziehun eta hirurogeita hamarreko lerrokadakoak. Ilusio handikoak. Biziak eta, aldi berean, gatazkatsuak. Zirt edo zart egitekoak. Euskal gizartea Europa eraldatzen ari zen sasoi hartako berrikuntzan murgilduta zegoen eta ikastolak gizarte hartako euskaltzaleen norabide kontrajarrien isla ziren.

Berrogeita hamarreko hamarkadaren industrializazioaren ondoriozko euskal gizarteak ordura arteko ezaugarriak erabat aldatu bazituen, hirurogeita hamarrekoak aurrekoarenak txiki utzi zituen. Ikastolen bilakaeran eragin zituztenen artean hiru faktore nagusitu ziren: ikastola ugaltzearekin batera ikasle kopurua handitzea; Espainiako estatuak mila bederatziehun eta hirurogeita hamargarren urtean onetsitako Hezkuntzaren Lege Orokorrak hezkuntza-sisteman ezartzen zuen eraldaketa; eta abertzaleen guneetan suertatu zen ideologia eta estrategia politikoen aniztasun kontrajarria. Horiek guztiak Jaxintok Gordailun eta Gordailuren bilakabidean bizi zituen.

Alde batetik, Jaxintoren eta bera bezalako ikastola bidegile guztien hautu pertsonal eta herritarraren arrakasta-adierazle ikastola kopurua eta ikasle kopurua handitzea baziren ere, ikastola erraldoiek eragin zezaketen norabide galtzearen beldur zen Jaxinto. Egindako lan guztia galduko zuen uholdea bailitzan bizi zuen. Lazkaon bertan beste eskola bat ireki eta bultzatzen saiatu zen, ikastolaren ibilbidearekin bat ez etorrita.

Beste alde batetik, Haur Hezkuntzatik gora zihoazen ikasleak, Lehen Hezkuntzara edo urte gutxiren buruan Oinarrizko Hezkuntza Orokorra (1970eko legearen ondorioz), eta ikasle haien ikastolen eraikinak legeztatu behar izateak eztabaida zehatzak eragin zituen: legeztatu edo ez, diru laguntzak eskatu ala ez, Madrileko eskaerak bete ala ez... Jaxintok ez zuen bide argia ikusten, ikastolak tranpan eroriko zirela uste zuen.

Eta gorabehera ideologiko eta politikoei, finean, Gordailun guztiz goi mailakoak bihurtu zirelarik, Jaxinto samindu egin zuten. Urte horietan apaiz edo apaizgai ugari sekularizatu ziren eta hezkuntza munduan sartu. Ordura arte erro-

tutako irakasle=andereño irudia aldatu zen eta irakasle=apaiza agertu zen ikastoletan, formazio filosofiko eta ideologiko handikoa, marxismoan eta marxismoaren ildo anitzetan irakurria. Ikastoletan bezala Gordailun ere, irakasle=apaiza moldeak bere eragina izan zuen. Eztabaidan ikastolen jabetza, izaera pribatua edo burgesa, erlijioaren auzia... Ikastoletan irakasle kanporatzeak erabaki ziren. Gordailuko gidari batzuk “espainolistak” zirela zabaldu zen. Nahasketa itzela.

Hala ere, Gordailun izan ziren haserreak eta bestelakoak gainditu nahian, Jaxintok amesturiko ikastola eraldatzaile harekin konpromisoa egin zuenez, hautu horri mila bederatzehun eta hirurogeita hamarreko hamarkada osoan eutsi zion.

Bitartean, ikastola mugimenduak bestelako bidea hartu zuen. Lurralde federazioak sortu eta indartu ziren Ipar Euskal Herrian (Seaska, 1969) eta Hegoaldean (Arabako, Bizkaiko, Gipuzkoako eta Nafarroako Ikastolen Elkarteak). Federazioek ikastolen ordezkari naturalen izaera eta praktika bereganatu zuten, egunerokotasunak sorrarazten zituen arazoei aurre egiteko tresna gisa, eta ibilian ibiliz kudeaketarazko ekonomiko, juridiko eta orokorretik ardura pedagogikoetara pasatu zen federazioen fokua.

Hamarkada horretan zehar, gainera, ikastoletako Irakasleen Elkarte berria mar txan jarri zen 1976an, Gipuzkoan, Gordailun bizi zen girotik aparte eta azken urteetan zehar ikastoletaraz sartu zen irakasle berri multzoaren beharrian artatzeko. Giroak eta planteamenduak ez zuten zerikusirik hirurogeigarren hamarkadakoe kin.

Hirurogeita hamarreko hamarkadan ere, agente berriak agertu ziren ikastolek eraikitako hezkuntza euskaldunaren eremuan: editorialak, dendak, zabalkuntza-enpre sak, formazio taldeak... Ikastolak zokotik plazara irtenda zeuden. Aldaketa politikoak aurreikusi ziren, hauteskundeak, hautetsiak... Euskal gizartea fase berrian aurkitzen zen eta erronkak berriuz behar zituen.

Gordailu sortu zen hasierako eragin nabari hura emeki-emeki geldotzen joan zen eta haren lekua beste batzuek hartu zuten: Irakasle Elkarte berriak, euskal argialetxe berriek eta bereziki euskal lurraldeetako Ikastolen Elkarteek. Jaxintok asmatu eta Gordailun garatu nahi izan zuen ideia eta hastapeneko proiektua mo teldu ziren. Baina, ez zen hutsean gelditu. Berak sortzen lagundu zuen ikastola mugimenduak, hirurogeita hamarreko hamarkadan lurralde federazioetan antola tu eta indartu egin zen ikastola mugimenduak, ideia haiek bere egin zituen, erreal itatera egokitu eta garatu egin zituen segidan.

Ondo asko dakigu, jakin ere, Jaxintori mingarria egin zitzaioala urte haietako ibilera, horretaz hamaika solas luze egin baikenuen elkarrekin. Baina, hala ere, barru-barruan beti izan zuen kemena baliatuta, eta guztiaren gainetik berrikuntzarako eta hutsuneak sumatzeko zuen gaitasun paregabeak bultzatuta, mila bederatziehun eta hirurogeita hamarreko hamarkada horren bukaera aldean Oihenart taldea martxan jarri zuen, Batxilergoko ikasleek eta irakasleek orduan zuten ikasmaterial gabeziari erantzuteko, bai Historia arloan, baita Geografian ere.

Aldi atsegina huraxe, bai Jaxintorentzat, baita Jaxintorekin batera aritu ginen irakasle gazte haientzat. Ramon Amundarain, Abel Ariznabarreta, Elias Artabe, Agustin Azkarate, Jose Ramon Arbe, Peña, Txomin Sukia... bizkaitar eta gipuzkoar irakasle euskaldunak ginen haiek biltzeko abilezia erakutsi zuen berriro ere, gu lanean jartzeko motibazioa piztu eta egitura erraztu zigun.

Nola euskal gaietan hala beste kulturetan bere erudizioa eta jakinduria bistakoak eta entzungarriak ziren. Eta ororen gainetik, orduan zuen baliogatik, euskalkiei buruz zuen ezagutza zen miresgarria. Euskara landua zuen, bai ahoz, bai idatziz, eta hizkuntzaren erabileran trebetasun aparta erakutsi zigun. Behin Euskal Herriko historiari buruz guk gure originalak sortu eta gero, testuak euskaraz txukundu egiten zituen, aldaketak eta zuzenketak maisuki arrazoituz, eta horien edizio osoaz arduratu zen, produktuak inprimatu eta plazaratu arteko prozesu osoarekin batera.

Oihenart taldeko lanetan genbiltzala, UZEI hiztegien saltsa berrian zebilela, Joseba Intxaustiren eskutik eta zuzendaritzapean euskararen eta hezkuntza euskaldunaren jauzi kualitatiboa bihurtu zen terminologiaren garabidean. Orduan ere perrexila.

Hortik aurrera, ordurako nahikoa urrunduta bazegoen, gure Jaxintoren jarduna gero eta gehiago aldendu zen hezkuntza euskaldunaren muinetik eta euskalgintzaren beste eremu batzuek haren ekarpen eta jario emankorra baliatzeko zoria izan zuten.

Ordudanik hezkuntza euskaldunaren Jaxinto F. Setien ereileak Hiazinto Fernandorena Setien euskal emailari bidea eman zion.

2017ko urtarrilaren 7an hil zitzaigun Hiazinto eta 9ko hileta elizkizunetan Fermin Argiñarena herrikide eta lagunak ondoko bertso ezin egokiagoak eskaini zizkion:

Errautsetatik sortua
eta errauts bihurtua.
Iritsi zaizu ordua.
Ikastolaren lemazain zintzo
ta ez beti onartua.
Urnietarrok ez gera damu
Jaxinto ezagutua (bis).

Jakinduriz abilena,
giza legez zebilena,
babesten zun debilena.
Ta herrigintzan, hor daude obrak,
militante langilena.
Malkoa nola irri bihurtu
lanean ibili zena (bis).

BIBLIOGRAFIA

Liburuak

Gipuzkoako Ikastolen Elkartea, 1994, *Gipuzkoako Ikastolen Elkartea: 25 urte*, Gipuzkoako Ikastolen Elkartea, Donostia.

Agirre, Gorane, 2003, *BIE 25 urte*, Bizkaiko Ikastolen Elkartea, Bilbo.

Euskal Herriko Ikastolak - Euskaltzaindia, 2010, *Ikastola mugimendua. Dabilen herria. Ikastola eredu 1960-2010*, Jagon Saila, Euskaltzaindia.

Aldizkariak, artikuluak eta txostenak

Delgado, Ander 2016, “Gordailu y la renovación pedagógica en el País Vasco. Política y educación en el tardofranquismo”, *Aula*, 22.

Hiazinto Fernandorenaren hilberri txostena (1930-2017)

ZABALETA, Patxi
Euskaltzain osoa eta idazlea

JAXINTO F. SETIEN
IKASTOLEN SUSTATZAILE GARRANTZITSUA

Jaxinto Fernandez Setien, euskaltzain urgazle zenari dagokion hilberri txostean, nik neure lekukotasuna eman nahiko nuke, mugatua baldin bada ere. Jaxinto Setienek ikastolen sustapenean garai zehatz batean eta arlo berezi batzuetan izan zuen garrantziaren lekukotasuna da nirea. Aldi berean, ordea, zenbait gogoeta eta azterketa xume azaldu nahiko nituzke garai hartako egoera eta arazoez.

Esan bezala, nire lekukotasuna mugatua da. Alde batetik, denborari dagokionez; Jaxinto Setienekin elkarlana 1969-1970eko ikasturtean zehar garatu bainuen nik. Beste alde batetik, gai edo gorabeherari dagokionez; hain zuzen ere, 1969-1970eko ikasturtean ikastolen mugimenduan gori-gorian zeuden arazo, eztabaida eta erabakiei atxikiko bainatzaie.

1969-1970eko ikasturtean Iruñeko Ikastolak handitze ikaragarria ezagutu zuen; halako eztanda bat bezalakoa, 150 ikasle edukitzetik 300 baino gehiagora igaro baitzen bat-batean. Sortutako arazoari aurre egiteko, eta beste erabaki batzuen artean, “liberatu” izendatua izan nintzen, garaiko hitza erabiltze aldera. Anartean sortu berria zen Arturo Kanpion Akademiako irakasle eta koordinatzailea bainintzen. Arturo Kanpion Iruñeko eta Nafarroako “gau-eskola” guztien bilgunea izateaz gainera, beste euskal ikastetxe eta ikastoletako irakasleak edo “andereñoak” alfabetatzeaz arduratzen zen. Hortik zetorren ikastolekiko zeukan harreman berezia.

Iruñeko ikastolaren aro berriak arazoz betea zirudien, baina aldi berean oparoa gertatu zen. Zuhurtasuna behar zen, baina baita ere ausardia. Tentuz jokatu beha-

rra zegoen, baina kikildu gabe eta agertzen ziren aukerak baliatuz.

Ikastolen birsorkuntzako arazo eta gabezia estrukturalak mota anitzekoak ziren eta gaindiezinak ematen zuten; diru arazoak, legeztapen arazoak, egitura arazoak, pedagogia arazoak eta abar. Halere arazorik zailenak premia larrikoak ziren; irakasle trebakuntza falta, terminologia bateraturik eza, testuliburu eta ikaskuntza materialaren gabezia eta abar eta abar. Zailtasun haietako batzuei ahalik eta erantzunik duinena emateko asmoz, jo genuen Nafarroatik laguntza bila Jaxinto Setienengana. Besteak beste, irakasle trebaketarako eta ikaskuntza materiala, testuliburuak eta bestelako bitartekoak eskuratzeko.

Ate joka Jaxintorengana eta Gordailu izeneko elkartera joan ginen. Zer zen Gordailu? Xede aunitz eta gehiegi zeukan egitura bat; horixe zen Gordailu. Ikastolen gabezia eta arazo guztiei erantzuteko asmoz edo ametsez sortutako elkarte, egitasmu, erakunde eta estruktura zen Gordailu. Dena aldi berean. Ikastetxeen ikastetxea zen; irakasleak trebatzen saiatzen zen, egitarauak antolatzen ere bai, testugintzan edo ikastolako liburuak eta materiala sortzen eta argitaratzen edo ikaskuntzako terminologia bateratzeaz arduratzen zen; baina baita ikasleentzat udako oporraldiak prestatzen ere. Hori guztia zen Jaxinto Setien, Arantxa Allur eta beste kide batzuek kudeatzen zuten Gordailu elkarte hura. Irudikapen bat egitekotan esan beharko genuke, gobernurik gabeko hezkuntza ministerioa izateko egitasmoa zela Gordailu. Asmo eta gauza gehiegi, alegia; mailua eta puxika; igitaia eta ontzia; orratza, titarea eta haria...

Gezurra badirudi ere, ausardia huraxe zen eta, hura besterik ez, garai berri hark, giro politiko eta egoera sozial ezberdin hark eta ikastolen bideragarritasunak orduan behar zutena. Ez balitz horrelako ausardiarik eta horrelako kemenik izan, agian ikastolen mugimenduak ez zituen gero lortu dituen garapen eta ondorio harriarriak ezagutuko. Ekimen eta lorpen miresgarrietan behar diren ameslari horietakoa izan zen Jaxinto Setien. Jaxintoren eta Gordailuren jokabidea ez zen ondoreko garai eta egoera normalizatuagoetara egokitu, baina erabakigarria gertatu zen 1960 eta 1970eko hamarkadetan gauzatutako ikastolen birsorrera esanguratsuan.

Ikastolen birsorrera hori behar bezala aztertzeke, eta 1969-1970eko ikasturteko ikastolen –eta neurri batean euskararen– garapena eta bilakaera aztertzerakoan, go-goan izan behar dira aurrekariak, eta ikastolen mugimenduan aurrekaria da 1920 eta 1930eko hamarkadetan sortutako ikastolen historia. Nafarroan zehazki bi ikastola sortu ziren 1931n; bat Iruñean eta bestea Lizarran. Iruñekoa Aita Damaso

Intza euskaltzainak eraiki eta abian jarri zuen, “Euskararen Adiskideak” izeneko elkartearen bitartez eta, besteak beste, Manuel Irujo eta Ignacio Baleztina bezalako jaun ospetsuen laguntzarekin. Hirurogei ikasle inguru zeukan Iruñeko lehen ikastola hark 1931n sortu zenean; eta ikasle kopuru berdintsua zuen 1936an, gerrateak eztanda egin eta itxi zutenean. Lizarrako ikastolak ere ikasle kopuru berdintsua zeukan sortu eta abian jarri eta handik sei urtera itxi zutenean¹.

Zergatik ez ziren handitu gerrate aurreko ikastola haiek? Galdera ikaragarri horren erantzunak korapilatsuak dira, baina funts-funtseko erantzun sakona da ikastola haiek ez zirela eskola osoak izatera iritsi, eta beren xede edo helburu nagusia euskara erakustea izatetik ez zela igaro. Baina zergatik muga hori? Erantzunak berriro ere anitzak dira; baina besteak beste, euskara ez zegoelako normalizatuta; terminologia edo hiztegi bateraturik ez zegoelako eta ondorioz, ezta ere testulibururik edo ikasketa materialik. Baina sakon-sakonean, ez zegoelako oraindik euskaraz bizimodu berri eta urbanoak taxutzeko egitasmo irmo eta garaturik.

Berrogei urte geroago berpiztutako ikastolen mugimenduan, ordea, egitasmoak oso garbiak eta tinkoak ziren; euskara ikaskuntza eta jakintza maila guztietara eramateko asmoa eta erabakia zegoen; unibertsitatea barne. Horretarako Jaxinto Setienen ausardia eta Gordailuren kemena bezalakoak behar ziren. Gobernurik eta baliabiderik ez zegoen euskarazko irakaskuntza antolatzeke, baina arazo guztiei erantzungo zien pseudo-ministerio itxurako antolamendu orokorra eraikitzeke ahalegina egin behar zen. Horixe zen ikastolak eskola oso izatera eraman nahiak hastapen haietan eskatzen zuena.

Ikastolen birsorkuntzan aurrekariak gainera, gogoan izan behar dira 1960-1970eko hamarkadetako egoera eta aldaketa nagusiak; batik bat, egoera politiko-soziala, euskararen batasuna, euskal gizartearen, euskaldungoaren hiritartze edo urbanizatzea eta hizkuntzen irakaspenerako murgiltze ereduen ezarketa.

Egoerari dagokionez, 1969-1970. urteetan Frankismoaren bukaera zantzuak nabariak ziren eta erregimen hura agortuta eta ahuldurik aurkitzen zen, behintzat sistema ideologikoa zen aldetik. Erregimenaren kezka bakarra indargune nagusiak mantentzea zen, bai militarrek nola ekonomikoak, baina urte gutxi lehenago debekatzen eta indarrez oztopatzen zituen ekimenak lagatzen eta uzten hasi zen. Adibidez, Iruñeko ikastolari dagokionez, 1966-1967ko ikasturtean, Salsipuedes izeneko karrikako bigarren solairuan “Eusko Bazterra” taldeak zabaldutako ikastola guardia zibilak itxi zuen, baina urtebete geroago Pozo Blanco karrikan guraso tal-

1 *Euskera* 1986, Damaso Intzari buruzko ikerketa. P. Zabaleta.

de batek bost ikaslerekin irekitakoa berriz, ez zuten itxi. Leitzan ere lehendabiziko irekitzeko ahalegina indarrez oztopatu zuten, baina bigarrena ez. Aipatutakoaren ondorio esanguratsua da ikastolak a-legaltasunean sortu zirela; hau da, legetik at, nahiz eta ez zuzenki legearen aurka. 1969-1970eko ikasturte hartan bertan Tafalla, Etxarri Aranatz, Otsagabia, Lekunberri eta abarretan sortu ziren; eta beti gurasoen ekimenez eta erantzukizunez.

Iruñeko ikastola Jorge Kortes Izal buru zuen guraso taldearen ekimenez sortua izan zen 1966-1967ko ikasturtean, lau ikaslerekin, Pozo Blanco kaleko bizi etxe batean. 1969-1970eko ikasturtean ez zegoen legeztatua eta arazo ekonomiko larriak zeuzkan, inolako eskola edo ikastetxe baten eraikuntza itxurarik gabe. Baiona etorbideko etxabe ilun eta leihorik gabeko batean zeuzkan bost gela eta beste hiru Irrintzi izena duen eraikuntzako 13. zoru edo pisuan; gaur egun Euskalerrria irratia eta lehenago *Berria* egunkaria egondako toki berean. Jolastokitza Baiona etorbidean orube bat eta Irrintzi dorrean terraza zeuzkaten²...

Halere ordea, 1969-1970eko ikasturtean ikasle kopurua ikaragarri handitu zen; eta ondorioz, Iruñeko Ikastola 300 ikasletik gorako ikasle kopuruarekin aurkitu zen. Gela gehiago behar eta Construcciones Barkos izeneko eraikuntza enpresak utzi zion ikastolari beste etxabe bat Lakartxela karrikan eta hantxe antolatu ziren bi gela gehiago, beren komun eta biltegi ttipiarekin, jolastokia alboko parkea zutelarik. Beraz, Iruñeko ikastola hura baldintzarik gabeko hiru pusketatan zegoen.

Esan bezala, egitura arazoez gain, diru arazoak, egitura arazoak eta barne funtzionamenduko arazoak ikaragarri larriak ziren, baina horiei guztiei aurre egiteko, legeztatzea ere ezinbestekoa iruditzen zitzaigun. Legeztatze erronkari aurre egiteko Donostiako "Lizeo Santo Tomas" delakora jo genuen aholku eske, ikastetxe hark legezapena lortu berri zuela entzunda. Karlos Santamaria jauna zen Lizeo St. Tomaseko buruzagiak aholkatu zigun eskaria zuzendariaren edo irakasleen izenean izapidetzea, eta horregatik bete zen espedientea Mikaela Gastesi andereño zuzendariaren izenean.

Legezapen ahalegin hura egiteko asmatu zen "Uxue ikastola" izena; eta, nahiz egitura mailan edo beste arloetan hainbeste eta hainbeste gabezia eduki, legeko baimena eman egin zuten eta Iruñeko ikastola legeztatua gertatu zen. Baina orduan ikastola barneko eztabaidak areagotu egin ziren eta zuzendari andreak ikastetxearen jabetza hartu zuen, bere izenean legeztatu izanaz baliatuta, eta horrek

² I. Lopez andreak eta F. Erviti, A. Barandiaran eta J.L. Larraza jaunek Amigos del Pais delakoaz emandakoaren zuzenketa.

ekarri zuen Iruñeko ikastola hura bitan zatitzea 1970eko Aste Santuan.

Ikastolen barne eztabaida haietan itxuraz konfesionalismoa eta euskara batuaren aldeko eta kontrako jarrerak lehiatzen ziren, baina azpi-azpian ikastolen eredua eta batez ere jabetza eta kontrola zen jokoan zegoena. Iruñean, egoeraz baliatuta “Amigos del Pais” elkarteak sartu zen tartean bi apaizen laguntza eta gidaritzarekin –Anjel Hermoso de Mendoza eta Martzelino Garde, hain zuzen ere-, nahiz eta inoiz ez ardurarik hartu, ez jabetu aurretik eta ez ondoren. Euskal Herriko beste toki batzuetan berriz, legeztapen eskaria elizaren izenean egin zela baliatuta, elizak eskuratu zuen ikastolen jabetza. Nafarroan iskanbila hedabideetara iritsi zen, eta *Principe de Viana* aldizkariko euskarazko gehigarriaren zuzendaritza kendu zioten Pedro Diez de Ultzurrun jaunari. Zuzendaritza hura Martzelino Garde apaizari eman zioten eta porrotera eraman zuen.

Iruñeko ikastolaren zatiketa gauzatzean, guraso eta ikasleen %90ek lehengo ikastola utzi eta San Fermin izeneko ikastola sortu zuten 1970eko Aste Santuan bertan. Horretarako Verbo Divino izeneko kongregazioari Zizurko fraide-etxeko sotoa alokatu zitzaion. Beste guraso eta ikasleek aldiz, ikastola zaharrean jarraitu zuten hiru hilabetez, baino laster joan ziren eta Paz de Ziganda izeneko ikastola sortu, Iruñeko ikastolarentzat dohaintza utzi zuen Iruñeko emakume baten deitua ipiniz.

Beraz, hausturak haustura eta arazoak arazo, ikastolen mugimenduak aurrera egin zuen Nafarroan nabarmenki 1969-1970eko ikasturte hartan eta berdintsu gertatu zen Euskal Herriko beste hainbat tokitan, eta ikastolen mugimenduak lortutako garrantziak, alde batetik, indar politiko eta sozialen gutizia eta grinak biztu zituen, baina, beste aldetik, itzulezina bihurtu zuen mugimendua. Gainera, ikastolen beste ondorio garrantzitsu eta ukaezina hezkuntza ofizialean eragindakoa da.

Baina, lehen aipatu bezala, eskola osoa egiteko baldintza bat euskararen beraren egokitzapena zen; hain zuzen ere, euskara batuaren premia eta baldintza. Urtebete lehenago, 1968an hain zuzen ere, Arantzazun irudia eman zitzaion hizkuntzaren batasun egitasmoari, baina gizartean eztabaida gori-gorian zegoen eta ikastolak izan ziren, zalantzarik gabe, apustu horren plazarik esanguratsuenetako bat, agian literaturgintza eta hedabide batzuekin batera. Ikastolen etorkizunak ezinbestekoa zuen euskararen batasuna eta batasun hori ikastoletan jokatu zen, hein handi batean.

Jaxinto Setien eta Gordailu bezalako enbataunen aldeko jarrera tinko eta irmoa erabakigarria gertatu zen. Ezin da ahaztu arduradun politiko batzuen zurikeria eta alde bietara jokatu nahia. Batasunaren euskal bidea soilik eta bakarrik oinarritzen da herritarrek borondate hutsez Euskaltzaindiaren erabakiei aitortzen dieten atxikimendu eta menean. Hemen ez da egon aginte edo aldizkari ofizialik hizkuntzaren estandarizazioa ezartzeko. Hemen, gaur egun oraindik, gure hizkuntzaren egoera zapalkuntzakoa, minorizatua eta injustua da; adibidez, lanbide publikoetara sartu ahal izateko; hemen inor ez daiteke ertzain, erizain edo administrazioko bulegari izan erdaraz jakin gabe, baina euskaraz jakin gabe bai.

1960/1970eko bi hamarkada haietan batasunaren eztabaida soziala eta politikoa garatu zen –akademikoa baino askoz gehiago–; eta batasunaren aurkako ikurra Elbira Zipitria andereñoaren izenarekin eta irudiarekin nahasi nahi izan zuten.

Elbira Zipitria “etxeko ikastolen” sustatzailea izan zen, baina aitortu behar da berarekin tratatutako irakasle asko izan zirela ondoreko ikastolen irakasleria hornitu zutenak. Adibidez, 1969-1970eko ikasturtean, Jaxinto Setien eta Gordailuko eraginak zirauen ikastetxeetan oraindik, eta Elbira Zipitriaren terminologia eta metodoak erabiltzen ziren biderketa erakusteko. Biderketari “batuketa laburra” deitzen zitzaion eta biderketako taularen terminologia genitibo lokatiboaren bitartez adierazten zen. “Lau bider bost berdin hoge” edo “zazpi bider sei berdin berrogeita bi” beharrean, “lauko bost berdin hoge” edo “zazpiko sei berdin berrogeita bi”. Adibidez, terminologia honekin egin zituzten lehen biderketa ikaspenak gaur egun euskaltzain oso den Lourdes Oñederra andreak eta euskaltzain urgazle diren Iñaki Irazabalbeitia eta Mikel Bujanda jaunek³.

Izan ere, Elbira Zipitria aipatzen da gerraurreko eta ondoreko ikastolen zubigintza egindakoa bezala. Baina lotura hura ez zen orokorra gertatu. Esate baterako, Ensunza jaunak bere azterketan aipatzen dituen Ixaka L. Mendizabal edo Luis Egia eta beste aurrekariak ez ziren eztabaidagai. Errepikatu beharrekoa da gerraurreko ikastolek ez zutela zoritxarrez garapen osoa lortu. Eta, aldiz, eta zorionez, 1960 eta 1970eko hamarkadetan sortutako ikastolek, berriz, bai. Beraz, zubi-lana neurri horretan zehaztu behar da.

Elbira Zipitriaren ikastola ereduak ez zuen jarraipen zuzenik eduki, baldin eta bertan trebatutako irakasleen bitartez ez bada. Orixe ikastolan bildu ziren aipatu andereño hark sortutakoak, baina ikastetxe hura gaur egun publikatu eta Gipuzkoako sare publikoan txertaturik dago. Batasunaren inguruko lehia ikastoletatik at

³ Elbira Zipitriarekin lan egindako Manoli Alemanen lekukotza.

gelditu zen pixkanaka-pixkanaka eta aurkako jarrerak hutsaltzen joan dira, komunikabideren batean eta umoreko arialdi txarretan ez bada. Paz de Ziganda ikastolarekin gertatu bezala, beste ikastola guztietan ere batasunaren aldeko urratsa eman da, eta urrats horrek ahalbidetu du aldi berean ikastolen garapena.

Euskal eskolen ugaritzeak normalizazioa eskatzen zuen eta helburu hori estandarizazioaren bidetik gainditu beharra zegoen. Ikastoletan ere nazioartean erabilitako terminologia eta ereduak txertatu behar ziren. Euskaltzaindiak 1975ean onartutako *Zortzi urte arteko ikastola hiztegia* urrats garrantzitsua izan zen bide honetan. Lan onuragarri horren bitartez atea ireki zitzaion egin beharreko bideari, eta oinarriak jarri ziren ondoren zehaztu eta jarraitu beharreko lanei. Euskaltzaindiaren hiztegi horretan bazterturik gelditzen da betiko “batuketa laburra” zelakoaren taula eta bere gisako beste esamoldeak.

Zortzi urte arteko ikastola hiztegia delakoan euskalgintzako hogeita hamar pertsona esanguratsuk hartu zuten parte; horien artean zegoen Jaxinto F. Setien, euskal kulturako beste pertsona garrantzitsu askorekin batera, adibidez Jose Luis Alvarez, Karlos Santamaria, Pierre Lafitte eta abar. Esan dezakegu 1975ean ikastola asko legeztaturik zeudela eta ikasle kopurua asko handitu zela. Garai hartan eraikuntza berriak, egitura egokiak, eta diru iturri oparoak ez-zik, egitarau, testuliburu eta, batez ere, irakasle eta profesionalen trebakuntza unibertsitate mailara eramatea zen kezka nagusia.

Gordailu eta Jaxinto F. Setienek protagonismoa hutsaltzen joan zen urteak igaro ahala eta egoera berriak eskatzen zituen baldintzekin. 1975etik aurrera beren zereginak irakasle elkartearen zerbitzura eta liburugintzara zuzendu zituzten eta horretan jarraitu zuten beste urte batzuetan. Matematikaren arloan aipatzekoak dira Feli Etxebarriaren ekarpenak eta bi liburuak. Liburugintza oso anitza izan zen eta ikastolen aurrekari esanguratsua bezala gelditu da. Nik neuk adibidez, esandako elkarlanaren ondorioz, Julian Gaiarreren euskarazko biografia ttipi bat argitaratu nuen Gordailun.

Zientzia eta matematikaren arloan Karlos Santamariak bere prestigio eta onarpen zabalarekin bideak markatu zituen *Elhuyar* aldizkarian 1975, 1976 eta 1977an argitaratutako lan eta proposamenen bitartez.

Ondoren Elhuyar, UEU eta UZEI taldeen lanak ekarpen garrantzitsu bilakatu ziren. Esan liteke Mikel Zalbideren gidaritzapean UZEIk argitaratutako *Matematika. Hiztegia, Hizkera eta Irakurbideak* normalizazio maila modu duinean ezarri zuela be-

hin betiko. Esandakoaz gainera, Jose Ramon Etxebarria, Martxel Ensunza eta abarrek osatzen duten EHUko taldeak egindako ekarpenek hartu dute neurri handi batean lekukoa, 2008an argitaratutako eskuliburua azken emaitza esanguratsua delarik.

Aipamen zehatza egin nahiko nioke, ordea, Martxel Ensunza jaunari bere tesia eta ondoreko lanak labur-laburrean arakatzuz. *Ikur eta Zeinu bidezko adierazpen fisiko-matematikoen irakurbidea* izenekoa da bere ekarpen esanguratsua. Labur-labur bada ere, Ensunzak egindako bi aipamenei ohar bana egingo diet hemen. Lehenengo aipamena da Ensunzak ematen dituen aurrekarietan falta denari buruz; Ensunzak aipatzen eta aztertzen ditu banaka-banaka bost aurrekari garrantzitsu: A) Ixaka Lopez Mendizabalek bere Tolosako inprimategian 1913an argitaratutako *Ume koxkorrentzat euskaraz egindako Zenbakiztiya edo Aritmetika*. B) 1932an Euzko Ikastola Batzak argitaraturiko *Zenbakiztiya*; gainera liburu honek izan zuen bigarren mailako argitalpena ere: *Zenbakiztiya II Mallea*. C) 1933an Madril-Bartzelonan, La instruccion Popular-ek argitaraturiko *Zenbakizti Lengaien Ikastia*. D) 1935ean Aita Gabirel Jauregi Uribarrenek argitaratutako *Pisia eta Kimia* liburu mardul eta landua.. E) 1972an Luis Egiak ateratako *Neurritzia*.

Meritu ikaragarria aitortu behar zaio jatorriz Lodosa (Nafarroa) delako herrian jatorria zeukan Ixaka Lopez Mendizabal, Tolosako inprimatzaileari; deitura askotan asmatu zuen, nahiz eta biderketari “tolesketa” edo “tolestea” jarri zion lehen deituratzat. Bide hori jarraitu zuten baita ere Euzko Ikastola Batza elkarteak eta garaiko besteek egindako lanek, garbizalekeriaren garaiak baitziren orduko haiek. Luis Egiaren ahalegina, berriz, inolako ondoriorik gabea izan zen.

Martxel Ensunzak aztertutako aurrekari esanguratsuez gainera, ordea, Elbira Zipitriak irudikatzen zuen mugimendua zegoen 1960, 1970eko bi hamarkadetan. Lehendabiziko ikastola haietan erabilitako “batuketa laburra, puxtarri, multzo...” horien guztien teoria zen euskara batuak ekarritakoarekin lehiatzen zena. Ensunzak berak aitortzen duen bezala, Gordailu eta Iker taldeak ez ezik ikastolen gehien-go osoak hizkuntzaren batasunari egin zion men eta horrek zeharo argitu zuen gizartearen joera. Euskal Herriak ez du eduki hizkuntzaren batasuna ezarri zezakeen agintaritarik; ezta ere prestigiozko tradizio literariorik Italian Danterekin gertatu bezala; hemen hizkuntzaren batasuna edo estandarizatzea iritzi eta erabaki batzuen ondorioz ezarri da, eta lanbide horretan erabakigarriak gertatu dira, besteak beste, ikastolen garapenean, hastapenetan baino gehiago, hartutako joerak.

Ensunzak aipatzen duen beste aurrekari bat, Gorka Palazio irakaslearen tesitik

hartzen du; eta da Bizkaiko Dima herriko errotariak zenbakiak adierazteko erabiltzen zituen ikur edo zeinu berezien deskribapena. Bitxia izanik ere aipamen hori, bada-go Euskal Herriko historia etnografikoan beste adibide guztiz harrigarri bat; zera, alegia, mus jokoan zenbatzeko modua eta *taia*⁴ delakoaren izaera eta erabilera.

Taiaren bitartez eramaten zen kontabilitate oso bat erosle eta saltzaileen artean, dendari edo tratulari eta baserritar edo etxekoandreen artean alegia, eta horren kontaketa bikoiztuak –aktibo eta pasiboak-, eramaten zuen bosteko multzoari hamarrekoa deitzera mus jokoan mundu guztian zehar gertatzen den bezala. Zergatik mundu guztian zabaldu den euskal izen batek –*hamarreko*– bost tantoko kopurua esan nahi ote du? Erantzuna *taiaren* historia etnografikoan dago⁵.

Jaxinto F. Setienen gogorapenarekin bukatzearren aipatuko dut ikastolek asko zor diotela garai batean behar zen erantzuna emateko ausardia izan zuelako Gordailuko beste kideekin batera, nahiz eta erantzun horrek ez zuen beste garai batzue-tarako balio. Horregatik Lazkaoko apaizetxean ezagututako apaiz gazteari asko zor dio ikastolen mugimenduak, asko zor dion bezala hizkuntzaren batasunak. Nahiz “lemazain” izendatzea agian gehiegizkoa den, laguntzaile kementsu eta adoretsu eta beste inor ausartzen ez zena egiteko beti prest zegoena izan zela aitortzea zor zaio Jaxinto F. Setieni.

Bere garaia joan zenean, 1980ko hamarkadaren erditik aurrera, beste lan batzuetan jardun zuen, esate baterako, erlauntzaren munduan bere adore eta kemen kutsako-rra isuri zuelarik.

4 “Taia ostu dute” (*Absurdoko Kontuak*, Pamiela, 2013. Patxi Zabaleta).

5 Taia erditik bere hariaren arabera arraildutako makila bat izaten zen. Gehienetan elorri makila. Nik ikusi eta ezagutu izan ditut taia XX mendeko hirugarren herenean; Goizuetako Zeferino Berroetaren dendan eta Arantzako Saroberen dendan; eta entzuna daukat lehenago Leitzako Zortziko Zaharraren dendan ere erabili ohi zirela.

Luis Mari Mujikaren hilberri txostena (1939-2017)

IZTUETA, Paulo
Idazlea eta Irakaslea

Egun on, Euskaltzaindiaren deira, joan berriak zaizkigun euskaltzaleak omentzera etorri zareten guztioi. Eta, bereziki, Luis Mari gogoratuaren familiari.

Gure poeta 1939ko urriaren 10ean jaio zen, Nafarroarekin mugakide egiten duen Lizartza herrixkan. Azken hatsa, berriz, 2017ko martxoaren 3an eman zuen Donostian, artean 77 urte besterik ez zituelarik.

Uzta oparoa utzita joan zaigu. Sorkuntza-lanetan 35 liburutik gora utzi dizkigu, bost sailetan banatuak: 9 poesian, 2 narrazioan, 9 nobelan, 5 bidaietan, 5 saiakeran eta 5 ikerketan. Bada zerbait. Emankorren poesian eta nobelan gertatu da.

Literaturaren azterketan nabarmendu bazen ere gehienbat, euskal toponimian ere ildo sakonak ireki zituen. Hego Euskal Herriko toponimiaz 18 liburu argitaratu zituen 1980ko hamarkadan eta geroago, 2005ean, beste bat Iparraldekoaz.

Harrotutako sailak eta gaiak asko dira eta zabalak; nire ezagutzak, berriz, mugatuak emaitza orokor horretan nire juzgua izan dezadan. Horregatik, nik ezagutuduan Luis Mari adiskidearen konpainian txango bat egitera mugatuko naiz.

Luis Mari poeta, bere curriculumean ageri denez, prestakuntzaz eta bokazioz teologoa zen, denbora luzez sakramentuen espiritualitate eukaristikoari oso atxikia. Teologiako Lizentzia Erromako Gregorianum-en burutu eta gero, 1963an, Doktoretzako tesia Salamancan egin zuen, Los sacramentos de la humanidad de Cristo. Perspectiva patristica y teológica sobre los sacramentos izenarekin argitaratu zena (EPSA, 1975). Deustuko Teologiako Unibertsitatean irakasle izan zen (1968). Luis Mari poeta beti egon da adi, oso adi, bere barne-dei mistiko-teologikoari, bere kontraesan handi eta txikien zurrumbiloan kiribilduta. Inoiz Unamuno kezkatiairen irudia ere bururatu izan zait. Luis Mariren sorkuntza handi egiten

duena da, hain zuzen, literatura ez dela harentzat modu artifizialez osatutako hitz-joko metatuen xake-aula bat, barne-bizipenari erantzuten dion hezur-haragizko adierazpide garbi bat baizik. San Joanen “Hitza haragi” egin zen bezalako zer bait.

Poeta bakoitzak ditu bere Olinpoak. Gandiaga esan eta, haren *Elorri* eta Arantzazu datozkigu gogora. Luis Marik ere bazuen, eta badu, bere Olinpo txikia, Arratiako bailaran, Areatzako sakramentinoen komentu xumean finkatua. Ilunbe mendia zen hura, altueran apala, zuhaitz txikiz jantzitako harkaiztegia, Lamindaoko lami-
nen babeslekua. Egutero hura begien aurrean zuela idatzi zuen *Urdin eta Burdin/ Azul e Hierro* poema 1965ean. Aurrez *Bide-giroak/ Ambientes del Camino* argitaratua zeukan, 1963an, Erroman idatzia. Luis Mari poeta orduan jaio zen euskal letren mundura. Gune eta garai hori oso barneratua zeukan gerora ere, eta handik 38 urtera *Bideko prosak: Araba eta Bizkaia* (2003-13) liburuko pasarte biografiko honetan zizelkatua utzi zuen non, zein txokotan, idatzia zuen berak bide-berritzailetzat hartua zeukan poema-liburu hori:

Areatza ere arrai Urrekoatxa mendiaren magalean: parajearen inmanentzia eta iragangaiztasuna elkartuta jasotzen ditut, behatzen dudanean igurtzi berezia egotziz. Poeta existentzialista eta metafisiko (eta maiz pesimista...) honengan bidea galdera anitzen gune da.

Areatzako sakramentinoen komentuan dastaturiko gogoetek makurragoa egin ninduten sentsazio hauetara. Bertan idatzi nuen *Urdin eta Burdin* nire bigarren poema-liburua, jolastokiko platano, indigaztain eta zumarren pean, eta Bizkaiko paisaiaren sekretuez han jabetu nintzen aski gazterik eta, orobat, -gero esango dudanez-, han eritu zitzaidan arima sentimenduz estetikagatik, psikastenia pairatzeraino, nolabaitean. Inpresio hauek ene bizitzaren -biografia ezutuaren- zertzelada dira, eta ez dut lotsarik hori aitortzeko.

Gaixotasun estetiko horren ezaugarri ezin argiagoa baino ez dira *Bideko prosak*, bost liburutan emanak. Euskal geografia koloreaniztunari eskaintzen dion kantu zoragarri bat baino ez dira bere osotasunean. Begiek ikusmiran duten oro informazio historikotik harago deskribapen poetiko bihurtzeko gaitasuna duten orrialdeak dira, hizkuntza erraz eta oparo batez idatziak. Ez nuen gaixotasun estetiko horren berri, baina pasarte horrek ez zidan harridurarik sortu, banekielako zein somatizatu zeukan naturarekiko sentiberatasuna.

Ez ikasturte berekoak, baina bai ikaskide izanak gara urte luzez, lehenik Tolosako sakramentinoetan 1950eko hamarkadan (1949-1956) eta hurrengoan (1956-

1958), eta 1964an Areatzan. Mutiko ximela zen nik ezagutu nuenean, zaildua, isila, bere baitan bildua, kalekoa, gaztelaniaz ederki egiten zuena, ez batere kirolari emana, baina bai literatura erruz irensten zuen horietakoa. Euskaltzaletasunaren suharra, berak esatera, ez zetorkion etxetik; nobiziotzan sortu zitzaion, 15 urte zituela. Tolosa hiriaren mendeurrena ospatzen zela eta, beste kultura-ekintzen artean, poesia-lehiaketa bat antolatu zuten 1956an eta lehen saria berak irabazi zuen. Nor izango epaimahaikidetako bat, eta Orixe.

Baina modu sistematiko batez bere artikulutxoak eta poesiak argitaratzen hasi Areatzan hasi zen, 57 titulutik gora, hor 1957-1962 epealdiaren barruan aldizkari desberdinetan: ikasle sakramentinoen *Estudiante Sacramentino* eta *Arnas-en*, *Karmel* eta *Oleri-n*, batez ere hauetan, baita *Zeruko Argia* eta *Euzko-Gogoa-n* ere. Azken garaiko gehienak (1980-1990) *Egan-en* eman zituen argitara, berak Gillermo Etxeberriarekin batera kudeatzen zuen aldizkarian.

Areatzan elkarrekin egindako urteetan zehar oso harreman hertsia izan genituen. Michel Quoist-en *Prières* batera itzuli genuen, argitara gabe geratu zena. Literatura-liburuak eta iritziak gurutzatzen genituen, *Urdin eta Burdin/Azul e Hierro* liburuen prozesua barrutik jarraitu nuen. Eta azken liburu horretarako hitzaurrea eskatu zidanean, zama handiegia hartzera nindoala iruditu zitzaidan. Izan ere, niretzat une hartan erabat berria zen egileak zerabilen hizkuntza poetiko hura, erreferentzia bisemikoz eta kosmikoz betea. Haren sinbolismo surrealistan sartzeko zailtasunak izan nituen. Noiz aire existentzialistak noiz bafada surrealistak, erdi-galdua sentitu nintzen.

Dena den, urrats berritzailetzat daukat Luis Marirena, nahiz guztiek ez bide zuten halakotzat hartu. Baina halako emaitza joria ez zuen hutsetik atera. Ordurako aski irakurriak zituen autore gaztelau batzuk, hauen artean Luis Cernuda, Pedro Salinas, Vicente Aleixandre, Juan Ramón Jiménez, Miguel Hernández, Antonio Machado, Federico García Lorca. Eta, ahaztu gabe, baita Pierre Teilhard de Chardin ere, mundu-ikuskera zientifikotasunez hornitzen ahalegindu zen teologo jesuita. *Urdin eta Burdin* liburuko “Bereganatzea” poeman materiaren eta espirituaren arteko sinbiosia jadanik formulatua dator:

“Jainkoa Materian / Materia Jainkoagan”

Egin lanen aitorten gisa, oso gaztea zela, 26 urte baino ez, euskaltzain urgazle izendatu zuten 1965ean.

Garai horretan gaztelau autore horien eragina hain izan zen erabakigarria Luis Mariren baitan, euskal poetak -Lizardi bera-, arbuizatza iritsi zela. Gaztelako paisaiak, hango kolorearen distirak liluratuta bizi zen eta etxeak sobera ahaztu zela nago. Gure eztabaidak izaten genituen. Esan nezake gaztaroko bere hizkuntza poetikoa gaztelaniaz pentsatua zela, ez euskaraz, eta bere lehen bi liburu horien gaztelaniazko bertsioa -itzulpena-, aberatsagoa dela euskarazkoa baino.

Poesian errimari eta neurriari eusten zion fermuki. Oso diziplinatua zen horretan. Ez zuen gogoko poesia soziala. Errazkeria zen harentzat. Nik horrela ikusten nuen orduko Luis Mari. Orduan poeta zen. Ez gehiago.

Sakramentinoetan hogeitaz inguru egin eta gero, 1972an sekularizatzea erabaki ondoren, bizimoduaz aldatzearekin batera, haren literatura-sorkuntzan ere beste aro berri batean sartzen gara. Luis Marik, poetaz gainera, zerbait gehiago izateko gaitasuna bazuela erakutsi nahiko du.

Lehenik, eliza-titulua konbalidatu ahal izateko, Parisko Catho-n Filosofiako Lizentzia egingo du eta segidan Filosofia eta Letretako Lizentzia lortuko Valentziako unibertsitatean 1973an. Handik hamar urtera, Filologian lortuko du doktoretza *Latina eta erromanikoaren eragina euskararen* izeneko tesiarekin, 1982an argitaratua zena. Bere doktore-tesitik ateratzen duen ondorioetako bat, euskal hiztegiak % 70 latinetik eta hizkuntza erromanikoetatik mailegatua duela da. Datu jakinak.

Bizibide berrian sartuta zegoela eta ni erbestean nengoela, bisita bat egin zidan Azkainera 1974ko udan, asko estimatu nuena. Elkarrekin egon gabe geunden Parisko 1970eko egonaldiaz gero. Solas irekian geundela, bizitzan autonomia ekonomikoa izateak zer-nolako bizi-arnasa ematen zion adierazi zidan. Autoafirmazioaren seinale garbia zen hura. Izan ere, lehen soldatak jasotzen orduan hasi zen, lehenik, Zurriola ikastolan 1972-1973 ikasturtean eta, segidan, Barandiaran lizeoan, hemen 1981. urtera arte, eta bietan irakasle eta zuzendari bezala, euskara batuaren arazoa puri-purian zegoen garaian. Berak egin zuen bere parioa euskara batuaren alde eta hiztegia berritzea ekin zion. Ordukoa da bere *Diccionario General y Técnico* (1977) hiztegia, batez ere irakaskuntzan zabaldua zena.

Irakaskuntzako azken urteak, 1981-2010 ikasturte bitartekoak, EHUko Irakasle-Eskolan eman zituen katedradun bezala. Garai akademiko horretakoak dira bere emaitzarik umotuenak ere. Bere lanbide profesionalak uzten dizkion txolarteak baliatuz, literatura-sorkuntzari buru-belarri lotuta segituko du. Sariak sarien gain

eroriko ziren: *Hitzak ebakitzean* (1975), Kritika saria; *Aire neurtuak* (1984), Lizardi saria; *Loitzu herrian uda partean* (1992), Txomin Agirre saria; *Hiru egun Larburun* (1996), Txomin Agirre saria; *Nire soneto beroak* (1997), Irun Hiria Poesia saria; *Bidean ihes* (1997), Irun Hiria Nobela saria. Nobela eta poesia sailetan goi-mailako sei sari. Datu adierazgarriega zen hau, ordura arteko markak hausten zituenen, epaimahaikide zuhurrentzat oharkabeen pasa zedin.

Baina sari horiek ez ziren aurrelanak egin gabe etorri. Eboluzio baten ondorio dira. Behin berarekin solasean, esan zidan poesiatik nobelara jauzi egiteko asmo-tan zela. Probatu egin nahi zuela sail horretan zer eman zezakeen eta ari zela zerbait prestatzen. Bazituen bere zalantzak, baina *Loitzu herrian uda partean* aipatuarekin lehen saria jaso zuenean, bere buruan sinesten hasi zen, poesian ez ezik, narra-zioan ere bere ekarpena egiteko gauza zela. Berak aitortua da liburu horren atzean Hego Amerikako literaturaren eragina dagoela, zehazki Juan Rulfo eta Gabriel Garcia Marquez-ena. Honen *Crónica de una muerte anunciada*-ren ukitu zuzena su-matzen da Luis Mariren lehen nobela horretan. Oso berea du Hego Amerikako literaturari darion erreialismo magikoa. Ez du ezkututzen, bestalde, Migel Delibes ere gogoko duela. Baita Camilo José Cela-ren erruralismo dramatikoa ere. Horien guztien ukitua nabaria da bere nobeletan.

Diogunaren lekuko zuzena da *Loitzu* nobela. Bere herria da, Lizartza, eta hau-tatzen duen gaia gerrate aurreko eta ondoko giro politikoa da, erreketek eta nazio-nalisten arteko tenkan zehazten dena, non protagonistak herriko jauntxoak baiti-ra: apaiza, alkatea, maisua, medikua. Eta herriko beste pertsonaia xelege batzuk. Ohartzen naiz gerrate-garaiko gai hau errepikatzen den zerbait dela harenean. *Bidean ihes* nobela saritu zenean epaimahaiko izan nintzen eta han egiaztatu ahal izan nuen egileak zerabilen gaia, funtsean, politikoa zela, 1936ko gerrari atxikia, non euskal tropa nazionalisten joana deskribatzen baita Gipuzkoatik Bizkairako atzera egitean. Bietan, teknika bera erabiliz, dena *tempus* jakin baten barruan gertatzen da.

Bistan da bere gairik kuttunetako bat zuela 1936ko gerratea eta zuzeneko in-formazioa zuela; bere herrikoari dagokionez, berriz, alde zehar, bere gurasoen-gandik jaso. Orixeri buruzko lana egiten ari nintzela, bazuela zerbait esateko eta, gurasoengandik jaso jakinarazi zidan: bat, Orixe gerraurrean, Lizartza herria ko-rrika txikian zeharkatzen ikusten omen zutela astelehen batzuetan Tolosako fe-ria-bidean; eta bi, Orixe San Kristobalera atxilo eramane bezperan, herriko eskolan

sartu zutela eta bere amak koltxoia eraman ziola gaua pasatzeko. Salataria Lizartzako emazteki bat omen, herrian oso ezaguna.

Narrazioan erabiltzen duen teknikaz zerbait esan nahi nuke. Narrazioan batez ere, Luis Mari badu pertsonaiak edo egoerak deskribatzeko orduan halako adierazpide tremendista batzuk erabiltzeko joera, antagonismoak areago islatzeko asmoarekin hautatuak, zalantzarik gabe. *Ladix Petrirenekoa*-k (1998) badu dezente joera horretatik. Ez zait iruditzen Camilo José Cela-rengandik hartua bide duen baliabide hori egoki erabiltzen duenik. Inoiz berari ere adierazi nion. Elkarrizketa batean berak aitortua da inoiz “asto samarra” ere izana dela.

Eta, bukatzeko, esan dezadan azken garaietako Luis Mari poeta, esteta, idazlea, ikertzailea dudala gogoan. Azkenaldian sarritan elkartzen ginen Gros-eko kafetegi batean. Berak deitzen ninduen. Mintzatzen hasi oroz mintzatzen hasten ginen eta geure burutazioak gurutzatzen genituen. Baina -bitxia-, elkarrizketa ia berehala teologia gaitara pasatzen zen. Ohartu nintzen Luis Mari poeta eta idazlearen baitan -eta zolan-, Luis Mari teologoa aurkitzen zela, Vatikanoko II.a kontzilioa baino lehenagoko teologia dogmatikoak erro sakonak utzi zizkiola, eta berrikuntza baten bila zebilela. Eliza ez, eliza-egiturak zituen arrangura-bide. Manuel Olasagastiren *Jainkoaz beste berri batzuk* liburua utzi nionean, hurrengo ikustaldian erabat bare-tuta ikusi nuen, antzaldatuta, orriak oharrez josita. Jesus Lezaunek liburu horretaz esana errepikatu zidan: “Es una joya preciosa”. Manuel Olasagasti berarekin, berak hainbeste miretsi zuen egilearekin, aurrez aurre egon arteko onik ez zuen izan. Madril ondoan dagoen Rivas Vaciamadrid-en bizi zen bera eta solasaldi luzea izan genuen. Auzo-herri horretatik hiriburura itzultzean, sakramentinoek Sáinz de Baranda kale-hasieran, Retiro parkearen ondoan, duten elizaren aurrean geratu ginen, haren modernotasuna miretsiz. Gure garaian egina zen, dena burdinazkoa eta kolorezko beirateriaz osatua, oso garaia. Komentura joateko gomita egin nion, behin eta berriz egin ere, baina ez zuen inola nahi izan. Bitxia bere orduko jarrera. Argazki pare egin eta etxera.

Azkenaldion, Luis Mari heldu eta sekularizatuan, Areatzako erlijioso eta jainkotiarra berraurkitu izan dut, aszeta, barnerakoia, komentu-bizitzak utzitako arrasto sakonak astindu ezinik zebilen baten itzala. Haren azken garaietako antsia espiritual hori gogoan, deigarri gertatu zait Stefam Zweig-ek *La lucha contra el demonio* liburuan (2016, 37) Friedrich Höderlin-en gaztaroaz dakarren pasarte hau, zeinetan komentuan bizi izandako urte luzeen ukitu ezabaezina nabarmentzen baita:

“Al cerrarse detrás de él las pesadas puertas del Seminario, su instinto más noble y más íntimo, su fe en la vida, han enfermado prematuramente y están ya medio marchitos antes de que el poeta se bañe en el brillante sol de su primer día libre”.

Bi mende geroago, sakoneko aldaketarik gabe, bere bizitza espiritualaren eta tenporalaren arteko kontrasteak kateatuta bezala sumatu nuen azken garaiko Luis Mari poeta, inoiz baino espiritualago, inoiz baino kezkatiago, gizarte sekularizatuan Jainkoaren zantzu berrien xerka. Berak idatzia da bizitza bidea dela, eta bidea galdera.

Hik egina duk hire bidea, Luis Mari adiskidea, eta hago bakean.